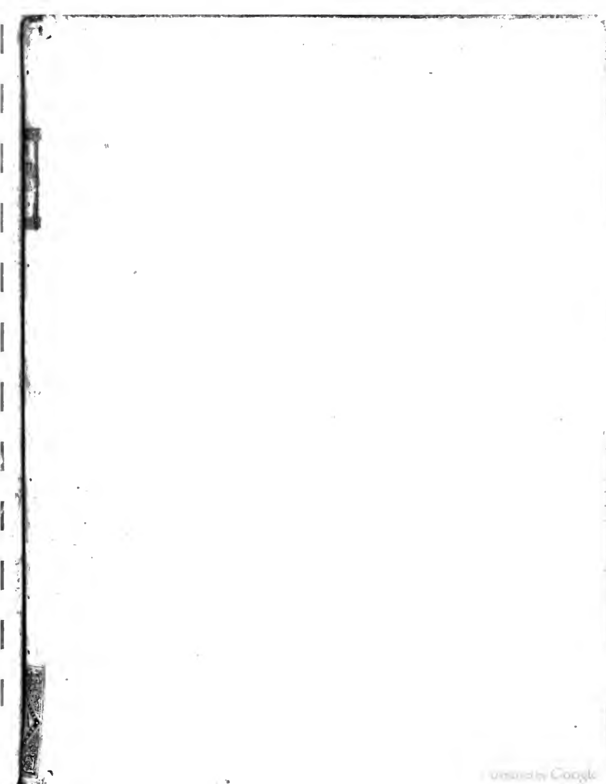
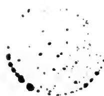

CONCILIUM
LATERANENSE
STEPHANI III
A. DCCLXIX

Nunc primum in lucem editum ex antiquissimo Codice Veronensi Ms. nongentorum annorum

ET DICATUM

SANCTISSIMO DOMINO NOSTRO

CLEMENTI XII

PONT. OPT. MAX.

opera, & studio

CAJETANI CENNI

ROMAE

EX TYPOGRAPHIA VATICANA

M DCC XXXV

Superiorum Facultate.

SANCTISSIME PATER

ANCTITATEM TUAM, *Christi Vicari, Princepsque humani generis, quam potiori consilio tacitus adorarem, coram alloqui non vereor, nec erubesco. Timorem quippe eripuit, quam præfers ipso nomine, Clementia, pudorem felicitas rei, quam Tuos ad Sanctissimos Pedes provolutus ab Apostolica ista Tua Sede jubeor referre. Divinitus eductum est,* SANCTISSIME PATER, *ex immensa vetustatis caligine Concilium Patriarchale, quod ante annos nongentos quatuor, & septuaginta Prædecessor Tuus Stephanus* III. *in Lateranensi Basilica celebravit.*

Estque eductum, Te Pontifice, ut, qui tanquam Summus Princeps, præter maritimam Apostolicæ Ditionis partem, magnificis instructam ædificiis, ac munificentissime instauratam Urbem, innumeris potestatis Consularis, atque Imperatoriæ Majestatis monumentis arcem Capitolinam decorasti; novo Supremæ Potestatis documento Apostolicam Sedem, tanquam Divi Petri Successor, Pontifex Maximus, ac Religionis interpres, adversus novarum rerum cupidos roborares.

Præstantissimum hoc monumentum, tametsi non integrum ab injuria temporum evasit, nam primam tantum Concilii partem, eamque male habitam præsefert; luculentissime tamen probat obedientiam, & subjectionem Gallicanorum Præsulum Successoribus Divi Petri, atque originem creandi Archiepiscopos, ut nostra ætate fit, per Sacri Pallii traditionem; quæ res paulo secus audit apud Scriptores exteros, nostrarum, suarumque rerum silentio per medium ævum, deceptos: utrumque autem testatur non commentariis, sed factis. Præterea quadraginta Episcopos Italiæ Sedibus, Galliæque duodecim, ante hunc diem aut penitus ignotos, aut non recte cognitos, reddit. Quare brevem de eodem Concilio Dissertationem confeci, magis ut memoria repeterem prisca tempora, quam ut monumenti luci clarissimæ, meo ingenio, quod sentio quam sit exiguum, splendorem adjungere conatus sim.

Hanc

Hanc, SANCTISSIME PATER, *una cum Concilio ad Tuæ Beatitudinis Pedes mecum attuli; quamquam intelligo, quam dispar sit utriusque conditio. Concilium siquidem Tibi uni, tanquam Universalis Ecclesiæ Capiti, atque ejus Depositi sequestri, cujus idem pars est, subjiciendum, suo jure ad Te venit. At tenuissimi mei labor ingenii nullo alio nomine ad tantæ Dignitatis fastigium accedit, præter conceptam de maxima Tua Clementia spem, qua vel infimæ plebis vocem, & scripta non dedignaris. Cui profecto ipsa Tua Sanctitas incrementum dedit, quum cœlestis Tui animi judicium non improbavit, quæ de unius & triginta Tuorum Prædecessorum rebus gestis in quarto Tomo Anastasii Bibliothecarii Chronologice digesseram, unde etiam cœpi alacriori persequi industria reliquorum Anastasii Pontificum historiam: Mihi enim visus es*, BEATISSIME CLEMENS, *præscribere, ut pergerem studium, ingeniumque omne in Sanctæ Sedis obsequium impendere, ab ea nullatenus via deflectens, quam mihi semper cum lacrymis nominandus integerrimus Præsul Franciscus Blanchinus Veronensis aperuit.*

Quamobrem, SANCTISSIME PATER, *quum sim pollicitus in quarto Tomo, Concilium Stephani III. in lucem edere, ne pretiosum adeo monumentum desideretur usque ad quinti editionem, fidei præstitæ deesse nolui, & ne penitus in-*

ornatum prodiret, præfatam Dissertationem adjeci Tuis sub Sanctissimis auspiciis: fore enim confido, ut partem summæ rei Pontificiæ non rejicias, qui tantam meis studiis alacritatem, de summa ipsa judicium ferendo, addidisti. Itaque ad eorumdem Sanctitatis Tuæ Pedum oscula inclinatus, annuentis illius vocem, & juxta perennis Benedictionis largitionem expecto, dum interim, quod humana conditio non potest, divinitus, Pater Optime, Maxime, faustum Tibi, & diuturnum Catholicæ Ecclesiæ regimen votis omnibus precor.

S. T.

Humill. Obsequentiss. Addictiss. Serv.
Cajetanus Cennius.

IMPRIMATUR.

Si videbitur Reverendiſs. Patri Sacri Palatii Apoſtolici Magiſtro.

N. Epiſc. Bojan. Viceſger.

APPROBATIONES

QUæ fuerint Provinciæ cum Civiles, tum Eccleſiaſticæ Galliarum, & Italiæ, quæ Sedes Epiſcoporum Franciæ, Tuſciæ, Campaniæ, atque Provinciæ Italiæ, qui denique earumdem Epiſcopi, qui *Concilio Lateranenſi Stephani Papæ III.* anno reparatæ ſalutis DCC LXVIIII. interfuere, præclarum hoc ſacræ antiquitatis monumentum, nunc primum publici juris factum, atque ſelecta eruditione illuſtratum a doctiſſimo Viro Cajetano Cennio Presbytero Piſtorienſi Eminentiſs., ac Reverendiſs. Domini D. LUDOVICI BELLUGA S. R. E. Presbyteri Cardinalis S. Priſcæ, Protectoris Hiſpaniarum &c. Bibliothecario, de nupera Vaticana editione Anaſtaſii *De Vitis Romanorum Pontificum* ob Chronologiam Cæſaream Pontificiam, & Notas Chronologicas optime ſemper merito, cuique palam facit, & abunde teſtatur. Integram laudati Concilii hiſtoriam, una cum nominibus ac numero Epiſcoporum, qui ex Francia, & Italia convenere, hactenus a peritis omnibus deſideratam, tentatam ab aliquibus, ſed ſummis, ut ajunt labiis tantummodo delibatam ipſe primus omnium eduxit ex inſigni Codice Ampliſſimi Capituli Veronenſis, quem ea, qua pollet ſagacitate in evolvendis antiquitatis Eccleſiaſticæ tabulariis mihi perhumaniter exſcripſit, & dono dedit Bartholomæus Campagnola Archipresbyter Sanctæ Cæciliæ, & Cancellarius Capitularis, curante Doctiſſimo, atque Illuſtriſſimo Comite Ottolino Ottolini, multimoda eruditione, tum Sacra, tum prophana in Urbe notiſſimo, ac viris dignitate præſtantiſſimis apprime caro. Igitur demandante Reverendiſſimo Patre Joanne Benedicto Zuanelli Sacri Palatii Apoſtolici Magiſtro, Opus hoc attente, atque jucunde perlegi; nihilque in eo comperi, quod Fidei, aut bonis moribus adverſetur, plurima vero, quæ ſubordinationem Gallicanorum Præſulum Sanctæ Sedi clare demonſtrant. Quare Typis mandari utiliſſimum fore cenſeo, ſi ita P.S. Reverendiſſimæ viſum fuerit. Dabam ex Ædibus Vallicellanis III. Id. Decembris 1735.

Ego Joſeph Blanchinus Presbyter Congregationis Oratorii.

Man-

Mandatis obtemperans Reverendissimi P. Joannis Benedicti Zuanelli Sacri Apostolici Palatii Magistri attente, & jucunde perlegi Dissertationem de Concilio Lateranensi multa cum eruditione elaboratam a V. Cl. Cajetano Cennio Presbytero Pistoriensi &c. simulque Præfationem, seu Commentarium prævium eidem Concilio, quod idem Autor nunc primum publicæ lucis facit; neque inveni quicquam Regulis Fidei, ac morum dissonum. Quare censeo Typis mandari posse, ad Ecclesiasticæ eruditionis utilitatem, nisi aliter videatur P. S. Reverendissimæ. Ex Ædibus Eminentissimi, ac Reverendissimi Domini mei pridie Idus Decembris 1735.

Cosmus Torettus Eminentiss. ac Reverendiss. D. Card. Belluga Auditor, & Accademiæ Theologicæ Censor.

IMPRIMATUR.

Fr. Jo: Benedictus Zuanelli Ord. Prædic. Sacri Palatii Apostolici Magister.

PRÆ-

PRÆFATIO.

Et Commentarius prævius in Concilium Lateranense.

I. Inventio Concilii Lateranensis.

INter plurimas, singularesque insignis Bibliothecæ Capitularis Veronensis laudes, constanti eruditorum testimonio celebres, perpetuæ memoriæ Præsul Franciscus Blanchinus eam jure numerat, quæ privatam Amplissimi Capituli possessoris gloriam attingit. Postquam enim docuit, vix ullam Sedem Episcopalem esse in tota Italia, finitimisque regionibus, quæ tot scriptos veteres Codices ab nono ante nos seculo custoditos ostendat in suis pluteis, in ipsos Custodes Diplomaticæ semper rei scientissimos ex eodem Collegio Capitulari electos meritas laudes effundit; Ii quippe ex tanto, quem custodiunt thesauro, maxima Ecclesiasticæ historiæ emolumenta omni tempore attulerunt. Horum ille plures enumerat, faciens initium a librariæ ejus supellectilis fundatore, seu potius amplificatore Pacifico Archidiacono, qui supremum obiit diem anno Christi 856. Lothario Imperatore: verique ut admodum simile mihi videtur, Concilium hoc Lateranense, quod ex celebri ea Bibliotheca nunc primum in lucem prodit, Archidiacono illi Pacifico refertur acceptum; nam testatur V. C. Bartholomæus Campagnola Archipresbyter S. Cæciliæ, & Cancellarius Capitularis, quod Codici est adnexum, in quo Concilium Ephesinum, & epistolæ ad id spectantes continentur, diversi quidem Scriptoris manu exaratum, at non minus antiqua ea, quam refert Codex, seculi nimirum noni. De præstantissimo eodem Cancellario dixi alibi, quid præcipue senserint æqui eruditorum æstimatores VV. CC. laudatus Præsul, & Ludovicus Antonius Muratorius Sereniss. Ducis Mutinensis Bibliothecæ Præfectus, neque enim tantum mihi tribuo, ut præclaro ejus nomini ullum addi posse incrementum putem meo suffragio. Ad ipsum vero Concilium quod spectat, silentio præterire non possum duos singulari eruditione ornatissimos cives Veronenses, quorum beneficio tantæ vetustatis monumento utimur: nempe nobilissimum Comitem Ottolinum Ottolini generis claritate, doctrinæ Theologicæ, atque multimodæ eruditionis præstantia Literatorum

Anast. to: 3. Proleg. pag. 34.

Anast. to: 4. pag. 254.

Reip. notissimo, ac fama nominis celeberrimo; necnon Patrem Josephum Blanchinum Congregationis Oratorii Presbyterum, Virum in urbe omnibus spectatissimum, cujus laudibus parcere jussus cogor, ne Censoris mei integerrimam fidem, sin minus violare, saltem verborum lenociniis sollicitare videar. Hujus autem singulari erga me benevolentiæ monumentum hoc acceptum refero: quippe idem rediens in illius memoriam visi olim insigni in ea Bibliotheca, cujus Præfectus erat, dum amplissimo Capitulo Veronensi accensebatur; a laudato Comite Ottolinio impetratum dono mihi dedit. Suæ etiam partes descriptori V. C. Bartholomæo Campagnolæ debentur; illius siquidem studio, & opera nos (qui rem Pontificiam ab utroque Blanchino adeo illustratam vidimus tot Bibliothecæ Veronensis Codicibus tum editis, tum ineditis) modo utimur tam præclaro monumento, ut æquus quisque æstimator fateatur necesse erit.

II. Occasio scribendi de Concilio Lateran.

Optandum sane erat a Deo Optimo Maximo, ut gloriæ Apostolicæ Sedis documentum integrum proferretur; modicæ tamen partis, quam edaci eripuit tempori bene de eadem meritus Campagnola, quanta futura esset æstimatio apud eruditos intellexi, quumprimum Junio mense hujus anni dono, ut ajebam, acceptum carptim oculis usurpavi, deinde semel, iterum, tertio relegens, novum semper, semperque magnum inveni. Quare non potui, quin subjungerem Notis Chronologicis Pauli I. quas prælo mandabam, thesauri inventi notitiam; promitteremque anxietati publicæ eruditorum, fore ut propediem iis facerem ejusdem copiam, ne quintum Anastasianæ editionis tomum, quo pertinet, manere cogerentur. Et sane, ubi primum per meas occupationes licuit, steti promissis, & quas ibidem Notas pollicebar, unica dissertatione amplexus sum. Neque id quidem, ut monumentum per se clarum illustrare, aut docere alios, maxime docendus ipse, præsumserim; verum ut quæ lectori gravioribus hauddubie studiis occupato continuo non suppetent historiæ veteris, revocarem in mentem. Quæ etiam est causa, cur exesa aliquot verba *italico*, quem vocant, charactere, ipso in Concilii textu ausus sum reponere, &, ubi explicit Codex, partim ex Anastasio, partim ex Collectione Romana Lucæ Holstenii, & Spicilegio Acherii supplere, quæ ejusdem Concilii habentur edita, ne supellex libraria necessaria esset paucarum

Anast. to: 4. pag. 254.

mo-

monumento tabularum interpretando: si modo alicui libuisset rem integram ex tanta vetustate repetere.

III. Oeconomia Dissertationis de Conc. Lat.

Equidem vereor, ne nimius fuisse videar in re Episcopali, jejunus in reliquis, ea quippe utplurimum tetigi alias res agens. Qui autem secum reputet, Ecclesiasticum me gessisse historicum, non disceptatorem, cujusmodi hominum doctissimorum copia obruimur, secus sentiet. Quum præsertim me esse imitatum videat VV. CC. Lucæ Holstenii, & Ludovici Antonii Muratorii exempla, qui vel Concilia, vel eorum fragmenta etiam edita evulgantes, siquando melioris Notæ Codices nacti sunt, rem apprime Episcopalem curarunt. Quin eorum postremo felicior mihi videor fuisse; nam is invento Concilii Romani fragmento, quod anno 863. celebrabatur, gaudio exultavit, ut debuit, quod Nandecisum Ughello ignotum, Catalogo Episcoporum Polensium in Italia Sacra addendum repererat; ego vero non unicum, sed fere quadraginta Episcopos Italiæ Sedium Catalogis adjungendos emitto. Præterea Gallicanos duodecim ante hunc diem non recte cognitos demonstro, Recentioresque eruditissimos, Sirmondum sequutos, deceptos esse palam facio. Huc accedit, quod magnum illud totius Europæ decus, ac portentum memoriæ, Antonius Magliabekius Africanorum aliquot Episcoporum nomina, & Sedes examinare, occupationem dignissimam judicavit, quam tanto viro committeret, quantus erat Henricus de Noris, postea Cardinalis amplissimus; tametsi gravioribus eum curis impeditum non ignorabat. Nihilo tamen minus, quum Scriptori honesto, & integro reprehensioni nullus relinquendus sit locus, nonnulla, quæ in Dissertatione locum non habuerunt, prævio velut Commentario, mox attingam: ineditæ tamen partis continear limite, quippe quæ mei juris est facta. Quidquid autem ex collectione Romana, & e Spicilegio Acheriano decerpsi, intactum relinquam, non enim est æquum alienæ messi falcem admovere injussum hominem, ac præsertim messi magna ex parte direptæ.

Collect. Rom. part. 2.
Scriptor. Ital. to. 2. p. 2. col. 150.
Ibid. col. 127.
Noris Cens. in Jo: Garn. to. 3. col. 1109.

IV. Concilii principium notabile. Anastas. sect. 227.

Pag. 1. *Incipit Concilium Domni Stephani tertii Papæ.* Post S. Zachariæ mortem a. 752. *Stephanum quemdam*, ait liber Pontificalis, *Presbyterum ad ordinem Pontificatus cunctus populus sibi elegit, & intra Lateranense Patriarchium misit, ubi biduo manens, tertio die postquam a suo surgeret somno, & sedens familiares causas suas dispo-*

disponeret, subito dum sederet, alienatus obmutuit, & sequenti die defunctus est. Quare hunc inter Pontifices, utpote non consecratum, haud recenset; infra enim in vita Hadriani loquens de
Idem sect. 292. Stephano, qui nimirum celebravit Lateranense Concilium, appellat tertium, non quartum. Fabrottus, Panvinus, Baronius, aliique hos sequuti inter Pontifices numerant Stephanum quoque alium non consecratum; quare noster passim dicitur III. al. IV. Horum ego obsequium in Summos Pontifices, vel electos damnare non ausim; quum tamen & a libro Pontificali, & a Concilio Lateranensi admonear a numeratione Recentiorum recedere, Tertium semper appello. *Regnante uno, & eadem Sancta Trinitate*. Notabile principium! Celebrabatur Concilium anno Constantini Copronymi 28. Leonis IV. 18. vetusque consuetudo erat Imperiales annos non negligere. Quin etiam impia Iconomachorum hæresi gliscente S. Zacharias anno 743. Artavasdi, & 745. Constantini ejusdem annos de more in suis Conciliis numeravit. Undenam igitur novum hoc, inauditumque silentium? Haud longe petenda est ratio. Zacharia Pontifice adhuc tuebatur pro Orientis Imperio partem Italiæ Exarchus Eutychius; quumque hic adhæreret Pontifici, cujus opem contra Liutprandum impetraverat, spes adhuc aliqua erat, posse Iconomachos resipiscere. At sedente Stephano III. nulla amplius spes esse reliqua videbatur; impius enim Cæsar eo usque temeritatis devenerat, ut Pseudo-Synodo celebrata cruentissimum sacris imaginibus bellum indixerit, easdem omnes everterit, atque contriverit, Sacerdotes, & Monachos earum defensores tormentis, exilio, morte damnaverit. Præterea nulla amplius Italiæ pars servabatur ab Exarchis Imperio, immo Exarchatus ipse in Ditionem S. Sedis concesserat, omnisque Italia ab impiis Græcis defecerat. Regis Desiderii aliorum instar Regnorum forte anni numerati essent, quod & S Zacharias de Liutprandi fecerat anno 743. at fœdifragus Rex iste, nulla motus religione, Pontifici & Ecclesiæ infensus, Apostolicæ Sedis Ditionem undequaque pervaserat, flammisque, & ferro vastaverat. Quid igitur Papa infelix, & congregati Patres Imperatoris, aut Regis auspicio Concilium cœperint? *In nomine*, inquiunt, *Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Regnante uno, & eadem Sancta Trinitate*. Unius Trinique Dei sub auspiciis Lat. Concilium celebrari poterat, & debebat,

Men-

Mense Aprile, die duodecima, Indiccione septima. Character temporis indicat, inchoatum esse Concilium secundo anno Stephani, qui erat in cursu usque ad diem Augusti septimam 769. per Indictionem demonstrati, & quidem feria IV. cui respondet dies duodecima Aprilis. Secerni hic possunt initia duo, quæ in Ordine de celebratione Concilii sunt perspicua. Primum videlicet, quum *Rogationes letaniarum* continuatæ per triduum incipiuntur: alterum vero, quum *omnes, qui de Religiosis in retroactis diebus pro spirituali instructione interfuerant in Concilio, foris egrediuntur* ..... *& cunctis astantibus oratio colligenda* erat; *& sic consedentes causarum negotia juste, & religiose* colligebant. Quare prima Concilii collatio fuit die Dominica 9. Aprilis: *ita tamen*, quemadmodum ordo prædictus monet, *ut totos tres dies letaniarum nihil aliud agatur, nec retractetur, nisi de mysterio S. Trinitatis, & de Ordinibus Sacris, vel officiorum institutis*. Id autem triduum, quippe ad res agendas præparatorium, non erat, quid in Actis recenseretur. Secus est, quum de Concilio indicendo ad certam diem res erat, ut præsertim de Synodo V. legimus indicta ad IV. Nonas Majas, qui dies anno 553. in Dominicam incidebat. Nec mente assequor, cur Antonius Pagius Baronio, & Codd. editis adversetur, Garnerii auctoritate reponentis ex Codd. Bellovacensi, & Parisiensi *die III. Nonas Maji*, ut feria secunda inchoari Synodos doceat, exemplo Nicænæ, Constantinopolitanæ primæ, Ephesinæ, & Chalcedonensis; nam sequentes Synodi generales, ipso teste, non fuerunt obnoxiæ isti legi. Præterea Card. Norisius sæpe ab eodem laudatus retinet cum Baronio *IV. Nonas*, idest diem Dominicam. Quamquam vero præter generales, aliæ etiam Synodi feria secunda inveniantur celebratæ, ut Lateranensis sub Martino; tamen certa dies Conciliorum celebrationi stabiliri non debet, ut ut Dominica inchoandis collationibus videatur aptior; nullibi enim lego Episcoporum libertati oppositam contrariam legem: quin Concilia Romana duo sepe a me laudata in Dissertatione, nempe Eugenii II. anno 826. & Leonis IV. anno 853. inchoata fuerunt, primum feria V. alterum feria VI. ut Cycli observatione apertum erit.

V. Concilii ætas.

Mabillon. Mus. Ital. to. 2. p. 395.

Pag. an. 551. num. 9.

De Synod. V. cap. 7.

Pag. 4. *Vestram Deo amabilem, atque conspicuam Sanctitatem in hanc sacrosanctam matrem omnium Ecclesiarum Dei Romanam Ecclesiam aggregare de diversis Provinciis studuimus*. Hanc Summi Pon-

VI. Notarii Repsonarii, & eorum offic.

** 3

Pontificis alloquutionem, qua æque Italos, ac Gallicanos Episcopos, eosque tam Suffraganeos, quam urbium Metropoleon, dignitate etiam Metropolitica conspicuos, se ait congregasse, satis multis in Dissertatione explanavi, demonstrans non modo Gallicanorum Præsulum obedientiam, sed & subjectionem proprio eorum ore promissam S. Sedi, adversus Hincmarum Remensem, & præcipue contra Parisiensem Archiepiscopum Petrum de Marca. Ea igitur consulenda. Pag. 5. *Christophorus Primicerius Notariorum*. Ab ipsis Romanæ Ecclesiæ primordiis fuisse constitutos septem Notarios, quorum primus appellabatur Primicerius, compertum est. Hi scilicet persecutionum tempore Acta Martyrum colligebant, eratque id munus eorum præcipuum: at cessante persequutione officium istud est factum inutile. Quamobrem S. Julius, qui Apostolicam Sedem ascendit anno 337. aliud Notariis munus demandavit: *Constitutum fecit, ut nullus Clericus causam quamlibet in publico ageret, nisi in Ecclesia, & notitia, quæ omnibus pro fide ecclesiastica est, per Notarios colligeretur, & omnia monumenta in Ecclesiam per Primicerium Notariorum confecta celebrarentur... Instrumenta, aut donationes, vel commutationes &c. Clerici in Ecclesia per Scriniarium celebrarent*. Quod viguisse ostendit Blanchinus a quarto ad undecimum seculum, prolato exemplo cessionis ex Farfensi a Scriniario Sanctæ Sedis celebratæ seculo undecimo. Supersedeo exempla plura ex libro Pontificali congerere unicuique obvia: at verba Primicerii Christofori de invasione Sanctæ Sedis ad Concilium, subjicio oculis; *Recensatio*, inquit, *hujus peracta causa prolixa est, & dum multa sunt, quæ referantur, exarari feci ea, quæ in vestri offero præsentia vobis relegenda*. Ea siquidem animadverti velim, ut liqueat, an recte eruditi aliqui sugillent Autorem (quem putant Anastasium) libri Pontificalis, tanquam expilatorem Pauli Diaconi; dum omnia monumenta in Ecclesiam per Primicerium referebantur; & cura omnis Notariorum septem Regionariorum versabatur circa Ecclesiam Romanam, ejusque Patrimonium.

Anast. in S. Jul. to. 3.

Ibid. pag. 8.

VII. Primicerii Notariorum, & Judicum Palatinorum officia.

Ad Primicerium vero, quod attinet, non est mirum si in schismate Constantini, magnæ eum fuisse autoritatis Blondus agnovit: quem enim latet, Primicerium Sede vacante (alio non appellat nomine invasionis menses 13. liber Pontificalis) unum esse ex triumviris, penes quos est rerum gerendarum potestas? Nam

Nam ex Diurno patet, quod transitum Pontificis nunciabant *Exarcho Italiæ Ill. Archipresbyter*, *Ill. Archidiaconus*, *Ill. Primicerius Notariorum*, *servantes locum S. Sedis Apostolicæ*. Quin etiam a S. Martino Papa discimus, vel absente Pontifice curam hujusmodi apud laudatos Triumviros extitisse. *In absentia Pontificis Archidiaconus*, *& Archipresbyter*, *locum præsentant Pontificis*. Hic obiter Francisci Pagii notandus error asserentis, quod addebatur *nomen Pontificis electi* (in epistolarum inscriptionibus) *si unus ex illis tribus eligeretur*. Quid? & Notarii Regionarii ad Pontificatus apicem ascendebant Pagio? Subdiaconos eousque pervenire potuisse ante Stephani III. Concilium, nempe nostrum, ut docet, concedamus; at Notarios Regionarios, minores nempe Clericos, tantum attigisse fastigium extra vim, ne cogitatione quidem audeamus amplecti. Non inficior, aliquos ex Notariis, quibus Officia Palatina id prohibentia non erant adnexa, per ordinum gradus ascendendo, ad Petri Sedem evectos esse; Adrianus enim Stephani III. Successor, ne longe petamus exempla, ex Notario Regionario est factus Subdiaconus, quo excedente est electus Pontifex, ut docemur libro Pontificali: *Eum S. Paulus clericari jussit*, *quem Notarium Regionarium in Ecclesia constituens*, *postmodum eum Subdiaconum fecit*: *& Stephanus III. junior Papa*, *& ipse cernens ejusdem BB. Adriani spiritualium conversationum merita in Diaconi ordinem cum provexit*. At Primicerium Notariorum, qui erat Judex Palatinus, ac proinde ad gradus majores ascendere prohibebatur, ascendisse unquam ad Petri Sedem, antequam ejus officium Sacro Collegio aggregaretur ab Alexandro III., Pagio primum docente, audio. Vereor ne gravis sim eruditis, at mihi veniam adhibeant, non debeo quidquam gratis affirmare. Joannes Diaconus de Basilica Lateranensi in appendice Ordinis Romani apud Mabillonium, enumerat Judices Romanæ Ecclesiæ, qui in libro Pontificali appellantur *de Clero*. Ii vero sunt omnino septem Palatini, seu Ordinarii appellati: *Primus Primicerius*: *Secundus*, *qui dicitur Secundicerius*, *qui ab ipsis officiis nomen accipiunt*, *qui in Romana Ecclesia in omnibus processionibus manuatim ducunt Papam cedentibus Episcopis*, *& ceteris magnatibus*, *& in majoribus festivitatibus octavam super omnes Episcopos legunt lectionem* (conferenda hæc sunt cum primo Ordine Rom. ad ævum Stephani III. pertinente, & cum tertio mul-

Cap. 2. tit. 1.

Collect. Anast. ep. 15.

In S. Bened. II. n. 3.

In S. Deusd. num. 2.

Anastas. sect. 291. & 292.

Mabill. Mus. Ital. to. 2 p. 570.

Idem Ord. Rom. I n. 13. 14. 20. Ord. Rom. III. num. 12.

multæ & ipso antiquitatis, ut constet de praxi Primicerii, & Secundicerii Notariorum, Primicerio etiam Defensorum accedente hic minime indicato.) *Tertius est Arcarius, qui præest tributis. Quartus Sacellarius, qui Sabbato Scrutiniorum dat eleemosynam & Romanis Episcopis, & Clericis, & Ordinariis largitur presbyteria. Quintus est Protoscriniarius, qui præest Scriniariis, quos Tabelliones vocamus. Sextus primus Defensor, qui præest Defensoribus, quos Advocatos nominamus. Septimus Amminiculator, intercedens pro pupillis, & viduis, pro afflictis, & captivis. Pro criminalibus hi non judicant, nec in quemquam mortiferam dictant sententiam: & Romæ Clerici sunt, ad nullos unquam alios Ordines promovendi.*

VIII. Subdiaconi ab apice Pontificatus removebantur.

Nunc quoniam contra doctrinam Francisci Pagii Primicerium Notariorum exclusi a dignitate summa Pontificatus, adversus Antonium, cujus ipse utplurimum exscriptor est, autoritate Concilii nostri restituo editionis Regiæ Anastasii, pluriumque Codd. Mss. in vita S. Deusdedit, lectionem *Deusdedit ex patre Stephano Subdiacono*, quam Baronius non legerat, sed ejus loco in Codice, quem adhibuit, *Deus dedit filius Stephani, ex Subdiacono sedit &c.* quare doctissimus Cardinalis non potuit, quin admiraretur: *Ut Subdiaconus*, inquiens, *Romanus Pontifex crearetur, nunc primum accidit*. (Baron. an. 615.) Pagius vero, qui eam vidit, ac præterea occasionem aucupatur adversandi Baronio, eam nunc sibi haud ægre fert elabi, ut qui alias consecrationem Romani Pontificis a die Dominico vagari docuit, novum nunc ostendat non esse ante Stephanum III. eligere Pontificem e Subdiaconorum ordine. Quidquid sit de Liberati Diaconi autoritate, qua etiam Silverium, ante Deusdedit, fuisse electum ex Subdiacono contendit, en Lateranensis Concilii, quod ipse non viderat, autoritatem certam Electionis: (Concil. Later. infra pag. 7.) *Sacramentum mutuo præbuimus, quod nullus extra alium electionem Pontificatus egisset, sed eum, quem ex suo Consilio Divina Providentia tribuisset ex corpore Sanctæ nostræ Ecclesiæ, videlicet de Sacerdotibus, vel Diaconibus, juxta hujus Apostolicæ Sedis traditionem, nobis eligeremus Antistitem*. Fatente enim eodem Pagio, passimque omnibus docentibus, quod vix Pelagius II. Romanæ Ecclesiæ Subdiaconis, & S. Gregorius M. Pelagii Successor aliis Occidentalium Ecclesiarum Subdiaconis continentiam præscripserunt, quis non videat, Subdiaconi nomen, quotiescumque occurrat, patri Electi, non ipsi Electo tri-

tribui oportere, ante Pelagium, sex videlicet primis Ecclesiæ seculis? Huc accedit, quod doctrinam æque constantem de Subdiaconatu ad sacrorum Ordinum dignitatem non elevato ante duodecimum Ecclesiæ seculum, Concilium idem Lateranense Pseudo-Pontificis ordinatione evidenter comprobat: *Constantinus*, ajens, *laicus existens cum armis Apostolicam invasit Sedem, & Clericus in eodem Patriarchio effectus est..... Alio vero die secunda feria idem invasor Apostolicæ Sedis Diaconus forensis in Oratorio Patriarchii Lateranensis consecratus est*. Quid clarius desiderari potest ad evincendum, quod Concilii nostri tempore, ac proinde ante ejusdem ætatem, Subdiaconatus minorum ordinum conditionem non excedebat? Quæ quum ita sint, fides habenda erit docentibus Pagiis, ante etiam, quam Subdiaconis continentia præscriberetur, eosdem in corpore Sanctæ Romanæ Ecclesiæ comprehendi, unde Summus Pontifex eligebatur? Rerum Ecclesiæ scientes appello. Nec tamen Subdiaconos contendo, minoribus Clericis, ipsisque Notariis Regionariis officio etiam Palatino conspicuis, ut Primicerius, gradu non præstitisse. Ipsa enim ab eorum institutione per seculum tertium, a S. Fabiano video præpositos iis fuisse: *Hic fecit*, ait liber Pontificalis, *septem Subdiaconos, qui septem Notariis imminerent*. Verumtamen pro certo habeo, Subdiaconos perinde, ac cæteros minores Ecclesiæ Clericos ab excelso S. Sedis fastigio esse removendos.

Ibid. pag. 8.

Anastas. to. 1. sect. 21.

IX. Pontifex non eligebatur nisi ex Diaconibus, aut Presbyteris Cardd.

Quamobrem Sacerdotes, & Diaconi constituentes corpus Romanæ Ecclesiæ, unde Pontifex educebatur, post Presbyterorum Cardinalium titulos ad octo, & viginti amplificatos, ut infra in Dissertatione, erant omnino XXXV. 28. Presbyteri, & septem Diaconi, videlicet Regionarii, quorum primus est Archidiaconus, cui ceteri obtemperant. Diaconos siquidem Concilii tempore, septenarium numerum non excedere testatur Ordo Romanus I. Mabillonii, cujus de ætate alii quidem aliam tuentur opinionem, at quemadmodum ne juniorem faciant Carolo Magno, prohibentur certis hisce characteribus: *Sabbato tempore Adriani institutum est, ut flecteretur pro Carolo Rege, antea vero non fuit consuetudo*: &: *Dicit orationem pro Rege Francorum*: ita, utquumque vetustiorem, additamenta passum esse fateantur oportet, quæ ipsissimam Concilii Lateranensis ætatem referantur. Ipsum vero principium Ordinis, ita habet: *Primo omnium*

Mabill. Ord. Rom. 1. numm. 24. & 28.

*** ob-

observandum est septem esse regiones Ecclesiastici Ordinis urbis Romæ; & unaquæque regio singulos habet Diaconos regionarios, & uniuscujusque regionis acolythi per manum Subdiaconi regionarii Diacono regionis suæ officii causa subduntur. Quando igitur Primicerius Notariorum, tanquam Judicum Palatinorum primus, alios sex Judices de Clero supra numeratos propriis in ædibus, ut constat ex Concilio nostro, super libro Evangeliorum sacramento obstrinxit, ne aliquem extra corpus Romanæ Ecclesiæ eligerent, ad quinque & triginta eos Candidatos respexit: Conciliumque ipsum, quum decrevit, Actione secunda, ut: *Nullus unquam præsumat laicorum, neque ex alio ordine, nisi per distinctos gradus ascendens, Diaconus, aut Presbyter Cardinalis factus fuerit, ad sacrum Pontificatus honorem promoveri*: a quinque & triginta laudatorum numero quemquumque alium ordinem Cleri Romani exclusit, præsertim Subdiaconos, quod Pagius negare non potest, & septem Episcopos Cardinales, qui postea nono ab exeunte seculo Portuensis Episcopi Formosi omnium primi e septemvirali eo Collegio assumti exemplum sequuti sunt. Quam Sanctæ Romanæ Ecclesiæ consuetudinem nitentem Apostolicæ Sedis traditione aliquando esse variatam Ecclesiæ rerum scientes non ignorant; etenim constat, vel extra Sacrum Cardinalium Collegium electos esse Pontifices, quorum identidem reperire est aliquem ab exeunte Seculo X. quum creatus est Gregorius quintus Saxo Othonis III. Cappellanus, per quatuor sequentia secula. Verum quemadmodum confirmationem electi a Principe usurpatam diu toleravit Ecclesia ob temporum difficultatem, qua de re passim in libro Pontificali; ita ob eamdem causam aliquandiu passa est hujusmodi traditionem variatam esse. Verum ubi primum per rerum tranquillitatem licuit, traditio Apostolicæ Sedis & revocata est, & sanctissime semper custodita. Sed redeo ad Concilium.

Conc. Lat. infr. pag. 7.

X. Antiqua Rom. Pontif. electio.

Pag. 7. *Sacramenta populo præbuimus ob conservandas unicuique justitias.* Ad ipsam Pontificis electionem, quod spectat, compertum est ex libro Diurno Romanorum Pontificum fieri eam consuevisse ævo Concilii, *convenientibus, ut moris est, cunctis Sacerdotibus, ac Proceribus Ecclesiæ, & universo Clero, atque Optimatibus, & universa militari præsentia, seu civibus honestis, & cuncta generalitate populi istius a Deo servatæ Romanæ urbis.* Non enim ad

Cap. 1. tit. 2.

ad Sacrum Collegium contracta est ante seculum undecimum, quum Nicolaus II. decrevit, ut a solis Cardinalibus Pontifex eligeretur; quod postea decretum ab Alexandro III. confirmatum fuit, ac stabilitum præcipuis Cleri creatis Cardinalibus, præsertim septem iis Judicibus Palatinis, quos nuper memorabam ex Joanne Diacono, videlicet Primicerio, Secundicerio, Arcario, Saccellario, Protoscriniario, Primicerio Defensorum, & Adminiculatore. Prisci autem Romani Pontificis Electores haud mihi videntur ita leviter prætereundi, ut liberum omnibus relinquatur quidlibet de eorum gradu in posterum judicare: quum præsertim Concilium nostrum evidenter ostendat rem, quam parum videntur Recentiores eruditissimi assequuti. Qui enim sileam dum video Scriptorem veteris disciplinæ interpretari Proceres Cleri, tanquam Cardinales, eosdemque Garnerio esse tanquam laicos ceteros? Ratiocinia non sunt opus, ubi res per se ipsa patet. Eligebant Pontificem Clerici, & laici, & utrique in tres classes dividebantur. De trina laicorum classe, nempe civium, militum, & universi populi, ad nos nihil, est enim perspicua. Clericorum vero divisio in tres classes, amplectebatur Sacerdotes, Proceres Ecclesiæ, & universum Clerum. Sacerdotes erant septem Episcopi Cardinales, & 28. Presbyteri item Cardinales, quorum pars inter congregatos Episcopos juxta suum ordinem sedet. Proceres Cleri, seu Ecclesiæ erant Archidiaconus, septem Judices Palatini, & siqui alii officiis Romanæ Ecclesiæ conspicui jure secernebantur a reliquo Clero, ac proinde Diaconi etiam Regionarii eisdem accensebantur. Universus demum Clerus amplectebatur Subdiaconos, Acolythos, Notariosque eos, qui nullo fungebantur Palatino officio. Sacerdotum quidem numerus, ad septem quod spectat Episcopos, certus erat, sed num. 28. Cardinalium fortasse etiam accensebantur alii Presbyteri, quorum plures uni adscriptos titulo testantur monumenta veterum, qui scilicet eidem titulo inserviebant citra Cardinalitiam dignitatem. Procerum vero in classem cur Diaconos retulerim, in causa sunt Concilia Romana, in quibus Diaconi secernuntur a Clero, ut e. g. in Concilio a Sancto Zacharia celebrato anno 743. *Astantibus quoque Theophilacto, Arcidio, Gemmulo, Theodoro, Stephano, & Paulo Diaconibus, vel cuncto Clero Ecclesiæ Sanctæ*, alioque in Concilio post biennium:

Infr. pag. 83.

In Diurn. cap. 1. tit. 4.

Adstantibus quoque Diaconibus, vel cuncto Clero; quod passim videre est in reliquis. Clerum denique universum non talibus circumscriptum limitibus puto, ut præter Subdiaconos, & Acolythos urbis regionibus assignatos, eos omnes excludendos ab electione judicem, qui clericali militiæ adscripti ad alios minores gradus promoti erant.

XI. Electioni præmittebatur juramentum ab omnibus præstandum.

De consecratione Pontificis, quæ electionem sequitur, non est quid loquar, nam Primicerius, relato Invasoris Enthronismo de consecratione tumultuarie peracta apud S. Petrum, quæ in S. Sedem reverentia ejus erat, ne verbum quidem facit Concilio. At nonnulla electionem præeuntia, quæ ab se facta enarrat, quum de legitimo creando Pontifice agebatur; operæ pretium erit animadvertere; quum enim nostra ætate fiant eorum perquam simillima, gratum erit vetustatem tantam inspicere nostra tempora referentem, quum de Christi Vicarii electione divinitus petenda sacri Electores deliberant. Ingravescente S. Pauli valetudine deprehendit Primicerius impia Nepesini Totonis, ejusque Sectatorum consilia de Pontificali ambitu, & quæ erat ejus autoritas, convocatis reliquis Judicibus, accersitoque conjuratore Totone, machinamenta ejus elusit, quod flagitium antea cautum in Concilio Romano Symmachi, multo post Paulus IV. peculiari Bulla est detestatus. Utraque autem Constitutio præmittitur cæremoniali electionis Romani Pontificis, quibus sacramento se hodie adstringunt Eminentissimi Electores. Neque secus ab antiquis hisce Electoribus, Proceribus nimirum, qui Cleri erant classis altera, videmus factum; nam *assertis in eadem domo.... sacramentum mutuo præbuimus &c.* Insuper, quod est præcipuum, post mortem Pontificis, antequam de Successore eligendo quidquam cogitetur, *Cardinales*, verba ipsa cæremonialis usurpo, *præstito in prima Congregatione juramento de observanda ... una cum aliis constitutionibus, quæ legi, & jurari in ea hactenus consueverunt, exequias pro ejus anima juxta ritum &c.* En autem simillimam veterum praxim eo tantum discrimine, quod ii multo plures numero, non in privatarum ædium aula congregantur, sed in amplissimo Divi Petri Templo: *Dum hæc agerentur Domnus Paulus exhalavit spiritum. Et de præsenti omnes unanimiter properantes in Basilica Apostolorum in ipso Dominico die denuo sacramenta populo præbuimus ob conservandas unicuique justitias.*

Conc. Later. infr. pag. 7.

Ibidem.

Hanc

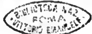
Hanc ego antiquam consuetudinem beneficio nostri Codicis prodeuntem eo libentius in medium attuli, quo aliorum de ea silentio compellebar credere, quod statimatque Pontifex moriebatur, unica omnium sollicitudo esset de Successore eligendo. Neque aliud, ut verum fatear, docet Diurnus: *Magna*, inquit, *nos tristitiarum moles obstrinxerat proprio Dispensatore frustratos: sed non diu in afflictione persistere consueta Dei nostri benignitas sperantes in se dereliquit; triduo enim nobis exiguis in oratione manentibus, ut omnium mentibus cœlestis dignatio demonstraret, quem dignum ad Successionem Apostolicæ vicis jubeat eligendum, ejus gratia suffragante, & omnium animis inspirante, in uno convenientibus nobis &c.* Nam novemdiale sacrum justis persolvendis mortuo Pontifici postea laudabiliter institutum, sollicitam de novo eligendo Pastore multitudinem tunc temporis non morabatur; quin ipsi sollicitudini admovebat calcar contentionis metus, ita ut præcipiti electioni adhibere oportuerit frenum, ut saltem tridui spatium Pontificis mortem a Successoris electione secerneret: quod testatur Bonifacii III. decretum septimo ineunte seculo. *Nisi tertio die depositionis ejus, adunato Clero, & filiis Ecclesiæ, tunc electio fiat.* Et quoniam tribus iis diebus vacandum erat jejunio, & precibus, ut fieret digna electio, raro celebres legimus pompas funebres Romanorum Pontificum. Cujus rei singulare exemplum præbet Concilium Lateranense: nam Stephanus III. referens mortem Pauli Prædecessoris sui: *Quando*, inquit, *Domnus Paulus Papa de hac vita recesserat, omnes eum derelinquentes, nisi ego funeris adsistebam custodiam ob sepulturæ tradendum* (erat tunc Stephanus Presbyter tituli S. Cæciliæ). Tot tamen, tantisque dierum angustiis pressi, Archipresbytero, Archidiacono, & Primicerio rerum curam gerentibus, primum omnium præbebant sibi invicem sacramentum, ut supra, in Basilica S. Petri, quod a nostro Cod. discimus; deinde justis defuncto Pontifici persolutis, jejunium, & preces pro novo eligendo inchoabant. Quam profecto consuetudinem præbendi sacramenta populo, pro rata, certaque habeo; tametsi in nostro Concilio merum ejus indicium deprehendam: quippe fieri potuisse nunquam credam, ut ipso Pauli emortuali die Dominico, tot numero Electores in Basilica D. Petri congregarentur tanta pernicitate, nisi omnes conscii gerendarum rerum continuo post mortem Pontificis, eo convolassent, ut hodie vi-

XII. Idem adstruitur.

Diurn. Pontif. cap. 2. tit. 4.

Anast. tom: 1. sect. 115.

Con. Lat. infr. pag. 4.

demus fieri ad audiendam pronunciationem assumti. Idque magis magisque comprobat nniversalis omnium fuga, præter Stephanum, ab Ecclesia D. Pauli extra muros, ubi supremum diem obiit Paulus; nam præsto esse omnes cupiebant functioni generalis sacramenti, quæ reliquis omnibus præmittenda erat.

XIII. Codicis nostri autoritas ostenditur.

Spectatis rebus præcipuis fragmenti hujus pretiosissimi ab injuria temporum vindicati, duo monenda restant ad historiam pertinentia, unum videlicet ad libri Pontificalis narrationem; alterum ad ipsiusmet Concilii certum Chronologiæ mendum. Ad Anastasium, seu librum Pontificalem quod spectat, ingenue fateor, me cum utroque Pagio, & quotquot ante hunc diem de invasione Constantini scripserunt, deceptum esse narratis in vita Stephani III. ac proinde invasionem præmisisse morti Pauli in Notis chronologicis ad Stephanum II. non enim habui codicem tempestive. Quare restituenda Anastasii lectio, juxta Codicem, nobisque danda venia meliori veterum monumento non inhærentibus. Copias igitur factiosi homines, post sacramentum in ædibus Primicerii præstitum pejerantes, introducunt in urbem Romam ipso die Dominico 28. Junii, inque cuneos militari more disperdunt. Moritur hæc inter Paulus, omnesque unanimiter, ne scelestis quidem conjuratoribus exceptis, ad D. Petri basilicam quantocyus convolant, solenni sacramento se obstringunt pro Successore Pauli rite eligendo. Post hæc suam quisque domum revertitur, factiosi vero aciem in cuneos dispersam colligentes tumultuarii ad Lateranense Patriarchium pergunt, omnia occupant armis, Constantinum laicum faciunt Clericum, inde Primicerio Christophoro per unum ex Notariis nunciant, ut suo non desit assensu, novumque ad Electum accedat. Hæc omnia sunt peracta die Dominico. Sequenti die, nimirum feria secunda Intrusus consecratur Diaconus forensis in Oratorio ipsius Patriarchii Lateranensis S. Laurentii, quod Joannes Diaconus describit apud Mabillonium, & ita *miser ille*, ait Primicerius, *tam terribile, ac metuendum indigne sibi Apostolatus sumpsit culmen.* Hanc profecto narrationem ipsis ex Diaconorum scriptis tam in libro Pontificali, quam a nobis haustam, conferri simul velim, ut æstimetur, utra sincerior haberi debeat. In libro enim Pontificali rerum summa integra est, quin etiam earumdem prosequutio, quas referre Concilio non intererat Primicerii, enarratur.

Anast. tom. 4. pag. 227.

Mus. Ital. to. 2. pag. 572.

No-

XIV. Idem comprobatur.

Notandum tamen est, quod liber Pontificalis contra nostri Codicis fidem testatur, Constantinum consecratum esse Subdiaconum, atque Diaconum. At Subdiaconatum nuper dicebam, non esse inter sacros Ordines relatum ante duodecimum seculum; qua de re fuse, & erudite Thomassinus in veteri & nova disciplina, quem adire quisque potest. Ante autem, quam sacris accenseretur Ordinibus, eadem conditio illius erat, quæ minorum, tametsi horum principem locum semper habuit. Auferet mihi verba, & lectori molestiam Ordo Romanus priscæ Subdiaconatus conditioni conveniens. De Acolytho ordinando sic loquitur: *Prosternit se in terram cum ipso sacculo, & dat ei orationem sic*: „ Intercedente beata, & gloriosa semperque „ Virgine Maria, & beato Apostolo Petro, salvet, & custo- „ diat, & protegat te Dominus. Amen. De Subdiacono: *Et se in terra prosternet, & dat ei orationem, ut supra diximus*: ipsissimam videlicet, quam Acolytho. Diacono demum hæc dabatur oratio: „ Oremus dilectissimi, Deum Patrem Omnipo- „ tentem, ut super hunc famulum suum, quem ad sacrum Or- „ dinem dignatur assumere, benedictionis suæ gratiam cle- „ menter effundat, eique donum consecrationis indulgeat, „ per quod eum ad præmia æterna perducat. Nec prætereundum, quod quicumque is fuerit, qui Pseudo-Papæ ordinationem amplificavit, non assequens *Diaconi Forensis* conditionem, adjunctum illud *Forensis* eliminavit. Reponendum igitur nostri Codicis autoritate. Estque eadem ratio de Diaconibus Forensibus, quam de Presbyteris nos docet Leo IV. dum coarctat eorumdem numerum per titulos, & Diaconias urbis effusorum; quum enim Ordinatores Episcopi Cardinales ab invasore vim passi, non ignorarent aut Presbyterum, aut Diaconum inthronizari oportere, moramque omnem scelestus invasor præcipitaret, consecrarunt Diaconum Forensem, sive extra corpus Romanæ Ecclesiæ, quod plenum erat. Cæterum Diaconos inthronizari, crearique Pontifices absque Presbyteratus mentione, & legitimorum Pontificum exempla suppetunt; Valentinus enim, & Nicolaus I. non secus consecrati leguntur Pontifices apud Anastasium: & utroque utitur exemplo Mabillonius in Commentario ad Ordinem Romanum, quem videsis hac de re.

De Benef. Part. 1. l. 2. cap. 31.

Mabill. Mus. Ital. to. 2. Ord. VIII. num. 1. 2. & 3.

Concil Rom. 853. c. p. 39.

Quod

XV. Ejusdem Cod. error Chronol. emendatur.

Quod alterum pollicebar, mendum nempe Codicis certum, evidens est. Orditur Primicerius narrare Patribus congregatis scelestam S. Sedis invasionem a morte Pauli, quam illigat cum die 29. Junii; & infra de generali sacramento loquens præstito in Basilca Divi Petri continuo post mortem Pauli, factum id esse ait die Dominico. Nam Indictio quinta ab eodem memorata indicat emortualem Pauli annum 767. eoque anno, ut docemur litera dominicali D, dies 29. Junii erat feria secunda; non igitur diei 29. sed 28. illiganda erat Pauli mors. Propterea tamen non est, cur Primicerio rem post biennium referenti succenseamus; tum quia diem dominicum memorans se ipse arguit, tum quia in Acta Ecclesiæ, utplurimum dies depositionis referebatur, quod & Henschenius vidit in conatu Chronico-Pontificio, & quicumque librum Pontificalem serio animadverterint, perspicue intelligent; a die enim depositionis numerabantur Interpontificia. At de his fusius alibi sum loquutus. Ita omnibus absolutis, quæcumque aut præfari, aut Commentario amplecti oportere constitui, restat nunc, ut Concilium ipsum, eique adnexam de congregatis Episcopis Dissertationem, quam pro meis viribus elaboravi, Eruditorum oculis subjiciam, atque eam quidem castigandam, reprehendendamque: dummodo meum erga Sanctam Sedem obsequium, studiumque ardens offusas veritati tenebras abjiciendi, æqui, bonique consulant, quod unum ab iis peto.

Anast. to 4.

CON-

CONCILIUM
LATERANENSE
STEPHANI III. Anno DCCLXIX.

Io. Dominicus [illegible] delin. et scul. — Romæ Typis Io: M.ª Salvioni

In nomine Domini. Incipit Concilium D. Stephani tertii Papæ.

IN nomine Patris & Filii, & Spiritus Sancti. Regnante uno, & eadem Sancta Trinitate cum eodem Patre, & Spiritu Sancto per infinita omnia sæcula, mense Aprile, die duodecima, indiccione septima.

Ex Cod. MS. 800 circiter annor. Biblioth. Capitular. Veron.

Præpositis in medio sacrosanctis Christi quattuor Evangeliis, præsidente ter beatissimo, & coangelico Stephano Summo Pontifice hujus romanæ ur-

bis Ecclesiæ, & universaliter tercio Papa in venerabile Basilica Salvatoris Domini nostri Jesu Christi, qui appellatur Constantiniana juxta Lateranis, *considentibus* etiam cum eo reverentissimis, ac Sanctissimis Episcopis: Idest

Johanne ven. Diacono Sanctæ Ecclesiæ Ravennatis locum præsentante Sergii....
Vvilchario Archiepiscopo Provinciæ vicussenensis,
Georgio Episcopo Ostiensi,
Bulferamo Episcopo Meltensi,
Lullo Episcopo Magnantiæ,
Gavienno Episcopo Torenorum,
Adone Episcopo Lugdonensi,
Herminario Episcopo Vethoricæ,
Daniele Episcopo Narbonensi,
Hermenberto Episcopo Joahione,
Verabulpo Episcopo Burtevulgi,
Erlulfo Episcopo Lingonicensi,
Thilpino Episcopo Remensi,
Giselberto Episcopo Noviomu,
Joseph Episcopo Derzonæ,
Lanfrido Episcopo Castri,
Aurinando Episcopo Tuscanæ,
.... Balneo Regiensi;
Petro Episcopo Polonii,
Felerado Episcopo Lunensi,
Theodoro Archipresbytero & Petro Diacono locum præsentantibus, *Theodori* Episcopi Papiæ Ticini,
Petro Episcopo Cæræ,
Maurino Episcopo Poli Martii,
Leone Episcopo Castelli,
Sergio Episcopo Ferentini,

Jor-

Jordane Episcopo Signiæ,
Adone Episcopo Ortensi,
Ansualdo Episcopo Narniæ,
Nirgotio Episcopo Anagniæ,
Agathone Episcopo Sutrii,
.....ano Episcopo centum Cellarum,
Theodorio Episcopo Tiburtinensi,
Pinio Episcopo Tribus Tabernis,
Bonifa Episcopo Privernensi,
.....nino Episcopo Alatrino,
Valerano Episcopo Trebe,
Bono Episcopo Manturianensi,
Gregorio Episcopo Silvæ candidæ,
Eustratio Episcopo Albano,
Potho Episcopo Nepesino,
Cidonato Episcopo Portuensi,
Antonino Episcopo Cesinæ,
Joanne Episcopo Fentiæ missis a prædicto Sergio Archiepiscopo Ravennæ,
Stabilino Episcopo Pensauri,
Mauro Episcopo Fanensi,
Juviano Episcopo Gallis,
Georgio Episcopo Senogalliæ,
Sergio Episopo Ficuclensi,
Sabbatio Presbytero locum præsentante Tiberii Episcopi Ariminensi,
Florentino Episcopo Eugubii,
Gregorio Presbytero & locum præsentante Temaurini Episcopi Orbinii,
Cidonato Episcopo Villitriæ; seu venerab: Presbyteris,
Gregorio Archipresbytero,

Theophi Presbytero,
Eustachio Presbytero,
Clemente Presbytero,
Donato Presbytero.
Armogenio Presbytero,
Theophilacto Presbytero, &
Theodosio Presbytero, adstante etiam

Anastasio Archidiacono, & cunctis Religiosis Dei famulis tam Latinorum Monasteriorum, vel Græcorum Cynoviorum, atque proceribus Ecclesiæ, & cuncto Clero, Optimatibus etiam militiæ, seu cuncti exercitus, & honestorum Civium, & cunctæ generalitatis populo.

Stephanus Episcopus sanctæ catholicæ, & Apostolicæ romanæ Ecclesiæ dixit. Sanctissimi fratres, & consacerdotes, ideo vestram Deo amabilem, atque conspicuam sanctitatem in hanc sacrosanctam matrem omnium Ecclesiarum Dei Romanam ecclesiam aggregare de diversis Provinciis studuimus, ut de invasione, & nova temeritatis præsumptione, quæ per Constantinum, & ejus sequaces huic apostolicæ sedi irrepsit, subtile rei meritum perscrutari jubeatis, & secundum sanctorum Canonum, atque probabilium Patrum decreta, id, quod æquitatis exigit ratio, decernere studeatis.

Sanctum Concilium respondit: veniant in nostri præsentia hi, qui eum elegerunt, atque enormiter consecraverunt, & dicant; qualiter se rei habet qualitas, ut sciamus, quid exinde canonice cum Dei auxilio decernamus.

Sanctissimus, ac ter beatissimus Stephanus summus Pontifex, & universalis Papa dixit. Ego de hac causa nullam habeo scientiam; quia quando domnus Paulus Papa de hac vita recesserat, omnes eum derelinquentes, nisi ego fu-

funeris adſiſtebam cuſtodiam ob ſepulturæ tradendum. Sed ecce dilectus filius noſter Chriſtophorus Primicerius, quæ ſcit, ea dicat.

Tunc ingreſſus ſanctiſſimus vir Chriſtophorus Primicerius Notariorum ſanctæ Sedis apoſtolicæ adſiſtens in medio venerandi Concilii, dixit. Sanctiſſimi Patres & Clerum, recenſatio hujus peractæ cauſæ prolixa eſt, & dum multa ſunt, quæ referantur, exarari feci ea, quæ in veſtri offero præſentia vobis relegenda. Et accipiens ea Vvilcarius Deo amabilis Archiepiſcopus Galliarum, tradidit ea Leoncio Notario Regionario, & Scriniario relegenda. Et ingreſſus in medio idem Scriniarius cuncta relegit, cujus iſte eſt textus. Chriſtophorus Primicerius Notariorum Sanctæ Sedis apoſtolicæ ex perſona univerſalis Dei Sanctæ Romanæ Eccleſiæ, & totius Cleri dixit: quanto jocunditatis gaudio ſancta univerſalis Dei pollet Eccleſia, evidentius nunc rei meritum demonſtrat, & ſpiritalis ſupernæ conſiderationis hujus angelici Collegii...... dum talia præcipua, & a Deo inluſtrata ob ſui defenſionem pariter conſpicit aggregata luminaria..... egregii Dei cultores divino accerſitam nutu præſentiam. Inter quos velut ſplendidiſſimus Sol...... Domne ſanctiſſime Præſul, & univerſalis Papa, miro ſplendore rutilas, qui Apoſtolorum principis beati *Petri* promeruiſti perfrui ſedem. Vos enim eſtis ſolertiſſi Dei cultores ſecundum ſanctorum Patrum traditionem, membra *hujus* ſacroſanctæ romanæ Eccleſiæ, quæ capud, & principatum omnium Dei Eccleſiarum exiſtit, & opportet vos veſtro ca*piti* ſinceriſſimo mentis affectu, & ex intimo cordis anniſu obtemperantes ea, quæ pro quiete ejuſdem Dei reſpiciunt Eccleſiæ magnopere ſpiritali profligare intuitu perpendentes illut, quod ſcrip-

ſcriptum eſt ... ſi capud ſanum fuerit, & cætera membra ſana efficiuntur, credendum quippe eſt, quoniam & ipſi Angelorum chori pariter cum omnium Sanctorum cœtu ineffabili nobiſcum gratulantur lætitia cernentes omnium vivificatorem Spiritum Sanctum huic ſacratiſſimo adeſſe Concilio, quoniam ipſius teſtatur præſentia Congregatio Sacerdotum.

Stephanus ſanctiſſimus, ac beatiſſimus Epiſcopus ſanctæ Dei Eccleſiæ catholicæ, atque apoſtolicæ urbis Romæ dixit. Divina illuſtratione informatus dilectus filius noſter Chriſtophorus Primicerius ea nos adgreditur, quæ profecto ad magnam ſanctæ Catholicæ, & apoſtolicæ toto orbe diffuſæ noſtræ romanæ Eccleſiæ vigoris cenſuram, & olitanam ejus traditionem pertinere noſcuntur: & nimirum conſtat, quod inter cætera ſpiritalium operum ſtudia illa præferenda ſunt, quæ ad ſalutem proficiunt animarum, ſubſecuntur enim proſpera, ſi primitus quæ Deo ſunt cariora perficiantur.

Univerſi venerabiles Epiſcopi dixerunt. Subtili refertione ſanctiſſimus vir Chriſtophorus Primicerius Notariorum ſanctæ ſedis apoſtolicæ nobis ædicat ea quæ brachio fortia tranſgreſſoribus & apoſtolicæ ſedis invaſoribus diabolica inſtigatione perpetrata ſunt, & nova præſumptio huic ſacroſanctæ romanæ inrepſit Eccleſiæ; quatenus liquido agnoſcentes rei qualitatem obtime inſtrui valeamus ea, quæ fas exigit decernere, & ſecundum ſanctorum Patrum, & Canonum inſtituta determinare.

Chriſtophorus Primicerius Notariorum ſanctæ ſedis apoſtolicæ verba faciens univerſalis Dei romanæ Eccleſiæ, & totius Cleri dixit. Contigit per tranſactam quintam Indiccionem menſe Junio die viceſima nona ſanctæ recordacionis domnum Paulum Papam de hac luce divina voca-

ca-

catione fuisse subtractum. Dum vero in eadem decumberet infirmitatem, de qua & vitam finivit, illico arreptus a Diabolo quidam Nempesini oppidi ortus Toto nomine cum suis germanis, atque aliis nefariis complicibus nitebantur eum interficere, quod mea infelicitas audiens hoc fieri prohibui, & convocato eodem Totone, vel reliquis Judicibus in domucellam meam, salutaribus eos adgressus sum monitis, & validis exortatus sum adjurationibus a tanto reautus flagicio caveri:. & vix tandem aliquando eorum procacissimam valui flectere mentem, ne in tali tantoque se inmiscerent piaculo. Post hæc vero affertis in eadem domo pusillitatis meæ sacrosanctis Christi quattuor Euangeliis, & venerabili Chrismate, & cæteris Dei mysteriis, *sacramentu*m mutuo præbuimus, quod nullus extra alium electionem Pontificatus egisset, sed eum, quem ex *suo cons*ilio Divina Providentia tribuisset ex corpore Sanctæ nostræ Ecclesiæ, videlicet de Sacerdotibus, *vel Diaconib*us juxta hujus apostolicæ sedis traditionem nobis eligeremus Antistitem, & præstito inter nos eodem *sacramento*, eorum credidimus sponsioni adfirmantes, & hoc in eodem sacramenti fœdere, ut neminem rusticorum *bujus* Romanæ urbis subjacentium castrorum in hanc civitatem ingredi permitteremus. Illi vero *ad*jurantes *Dei* judicium, in perjurii reatum delapsi sunt, & plurem rusticorum catervam in hanc Romam intromittentes *urbem*, *cœ*pere cum armis hostiliter cuneos constituere: & dum hæc agerentur sæpe factus Domnus Paulus *vocatus* in judicio exhalavit spiritum. Et de præsenti omnes unanimiter properantes in Basilica Apostolorum in ipso dominico die denuo sacramenta populo præbuimus ob conservandas unicuique justitias. His vero peractis, & cunctis propriis do-

domibus revertentibus , repente adgregantes ipsi nefarius Toto , vel ejus germanus Constantinus universam rusticorum cohortem , brachio forti idem Constantinus laicus existens , cum armis apostolicam invasit sedem , & Clericus in eodem Patriarchio effectus est . Quo audito dubium mihi fuit credendi tam inauditam novam præsumptionem , & dum ambigerem de hoc , protinus conjunxit ad me Constantinus Notarius asserens , ita ei fuisse ab eis præceptum , ut ad ejus electionem occurrerem , validissime comminacionibus terrens , ut nisi in eodem die ad eum properarem in magno evenissem periculo . Quod quidem elegi magis mori , quam in ejus electionem consentire , & nequaquam illuc profectus sum . Alio vero die secunda feria idem invasor apostolicæ sedis Diaconus forensis in oratorio Patriarchii Lareranensis consecratus est : & ita miser ille tam terribile , ac metuendum indigne sibi Apostolatus sumpsit culmen . Quod quidem ego infelix cernens in tantam humilitatem sanctam Dei devenisse Ecclesiam , cotidie flumina lacrimarum ex meis fluebant oculis , & in magno lamentacionis ululatu perdurans , divinam nunquam destiti exorandum clementiam , ut sanctæ suæ subveniret Ecclesiæ . Illi autem concipientes tristiciam cordis mei , primitus quidem interficere facientes Gregorium Ducem habitatorem provinciæ Campaniæ ob mei interitum , & postmodum moliebant & me interficere , sed omnipotens Dominus , qui sperantes in se , sua continua tuetur proteccione , eorum mihi manifestavit insidias , & confestim confugium feci cum filiis meis in Ecclesiam beati Petri Apostolorum principis : illicque adsistens nitebatur in eisdem Constantinus variis suasionibus ex eadem sacratissima apostolica eici aula ; & dum diu im-

immineret, & nequaquam ad suum potuisset pervenire desiderium, ex eadem me eiciendum Ecclesia, ad ultimum per semetipsum ad me progressus, sacramentum nobis ante sacratissimam confessionem ipsius Dei Apostoli præbuit, secundum nostram semper acturum voluntatem, scilicet ut usque ad venerandam Paschalem festivitatem mihi filiisque meis liceret in propriis demorari domibus, & postmodum licentiam se nobis daturum monasterium proficiscendi. Igitur transacta Paschali festivitate constanter apud *illum egi* una cum Sergio filio meo nos debere juxta suæ pollicitacionis sacramentum monasterio absolvi gradiendum, scilicet partibus Spolitinis, in eum, qui vocatur Salvatoris Domini nostri Jesu *Christi*.

Explicit Codex.

„ Absoluta per Primicerium narratione, cujus summam legere est in vita Stephani IV. apud Anastasium, Pseudo-Papa interrogatur, quare tantum nefas perpetraverit? Ille vero professus coram omnibus, *vim se a populo pertulisse .... corruens in terram, manibus extensis in pavimento se reum, ac super numerum arenæ maris peccasse deflebat, petens misericordiæ veniam ab eodem sacerdotali consequi Concilio. Quem a terra elevare facientes ipso die nullam de eo protulerunt sententiam*. *Anastas. in vita Steph. IV. sect. 277*

ACTIO SECUNDA.

A*Lia vero die*; videlicet tertiadecima mensis Aprilis, fer. v. *denuo afferentes eum, atque interrogantes de eadem impia novitate, respondit nihil novi se fecisse, dicens*; *Idem ibi.*

quia & Sergius Archiepiscopus Ravennatium laicus existens, Archiepiscopus factus est. Et Stephanus Neapolitanæ civitatis, & ipse laicus repente Episcopus consecratus est. Dum vero talia isdem Constantinus persequeretur, illico irati zelo Ecclesiasticæ traditionis universi Sacerdotes alapis ejus cervicem cædere facientes eum extra eamdem Ecclesiam ejecerunt.

* Combustis.

*Tunc * detectis omnibus ejus rationum gestis, simul & Concilio illo, quod in scriptis de ejus quasi confirmatione editum fuerat, igne combusserunt in medio presbyterii ipsius Ecclesiæ. Et hoc facto projiciens se in terram Sanctissimus Stephanus Papa cum universis Sacerdotibus, & populo Romano, clamantesque* Kyrie eleison *cum ingenti fletu, peccasse se omnes professi sunt pro eo, quod de manibus ipsius Constantini communionem suscepissent, sicque ex hoc omnibus indicta est pœnitentia. Tunc allatis sacratissimis Canonibus, eisque liquido perscrutatis, prolata est sententia ab eodem sacerdotali Concilio sub anathematis interdicto.*

Dist. 79. cap. 4. Idem sect. 178.

Nullus unquam præsumat laicorum, neque ex alio ordine, nisi per distinctos gradus ascendens, Diaconus, aut Presbyter Cardinalis factus fuerit, ad sacrum Pontificatus honorem promoveri.

ACTIO TERTIA.

Lucas Holstenius Collect. Rom. pag. 257. ex Anselmo libr. VI. cap. XXIV. & seqq.

Luc. Holst. Coll. Rom. pag. 257.

HEsterno die prolata est sententia, quemadmodum Constantinus Apostolicæ Sedis invasor sub pœnitentiæ correptione subsistere debeat.

Item

Item infra. *Oportebat, ut hæc sacrosancta Domina nostra Romana Ecclesia, juxta quod a Beato Petro, & ejus successoribus institutum est, rite ordinaretur, & in Apostolatus culmen unus de Cardinalibus presbyteris, aut Diaconibus consecraretur.* Dist. 79. cap. 3.

Item. *Sed & hoc sub anathematis interdictionibus decernimus, ut nulli unquam laicorum sive ex manu armata, vel ex aliis Ordinibus præsumant inveniri in electione Pontificis: sed a certis Sacerdotibus, atque Proceribus Ecclesiæ, & cuncto Clero ipsa Pontificalis electio proveniat. Et priusquam Pontifex electus fuerit, & in Patriarchium deductus, omnes Optimates militiæ, vel cunctus exercitus, & cives honesti, atque universa generalitas populi hujus Romanæ urbis ad salutandum eum sicut omnium Dominum properare debeat. Et ita more solito decretum facientes, & in eo cuncti pariter concordantes subscribere debent. Hoc itaque & in aliis Ecclesiis sub divini judicii obtestatione decernimus observandum.*

De castris autem Tusciæ vel Campaniæ, vel de aliis locis nullus audeat Romam ingredi, nec a quopiam invitentur, aut infra civitatem introducantur. Sed nec quisquam ex servis tam Cleri, quamque militiæ in eadem electione inveniatur; nec ullus penitus cum armis, & fustibus.

Epistolarum Ratherii ex Monacho Lobiensi, Veronensis Episc. epist. 2. Rom. Eccl. directa ab universo Clero Veronensi, apud Acher. Spicil. to. 2. hujus Actionis III. prosequutionem exhibet, seq. Decreto.

Post hæc vero Sanctissimi Episcopi dixerunt. Quoniam hæc omnia Deo annuente, quæ ad salutem omnium errantium pertinent, tractata noscuntur, atque decreta; nunc restat, ut de ordinatione Episcoporum, Presbyterorum, vel D. Acher. in Spicil. to. 2.

 Dia-

Diaconorum; quam prædictus Constantinus Apostolicæ Sedis invasor peregit, id quod communi consensu tractavimus, totam omnibus declaremus. Primum omnium decernimus, ut Episcopi, quos consecravit, siquidem Presbyteri prius fuerunt, aut Diaconi, in eodem pristino honore revertantur, & postmodum facto more solito Decreto Electionis eorum ad Sedem Apostolicam, cum plebe, atque decreto ad consecrandum eveniant, & consecrationem a nostro Apostolico suscipiant; ac si prius fuissent minime ordinati. Sed & qui alia in sacris officiis isdem Constantinus peregit, præter tantummodo baptismum, omnia iterentur. At vero Presbyteri illi, vel Diaconi, quos in hac Sancta Romana Ecclesia ordinavit, in pristino Subdiaconatus ordine, vel alio, quo fungebantur officio, revertantur. Cum & postmodum in vestræ Sanctissimæ Almitatis potestate, sive eos ordinandi, sive ut vobis placuerit disponendi: laici vero illi, qui ab eo tonsorati sunt, atque consecrati, decernentes statuimus, ut aut in monasterio retrudantur, aut in propriis domibus residentes, spiritalem, atque religiosam vitam degant.

ACTIO QUARTA.

Quæ extant, Lucas idem Holstenius edidit collect. Rom. pag. 261.

De Veneratione Sacrarum Imaginum.

Luc. Holst. Coll. Rom. pag. 261.

SI ad Sanctorum consortium venire optamus; profecto hic omnia in honore Sanctorum, sive reliquias non solum corporum, sed & vestimentorum, sive Basilicas nominibus eorum memoratas, seu etiam imagines, & vultus illorum in quolibet loco depictos celeberrimo honore venerari debemus.

Item.

Item. *Pavendum eſt, ne ſub iconum occaſione ad pejora ſeſe ſtatus malæ aſſertionis erigat, & corpora Sanctorum, & reliquias Martyrum adorari tamquam membra Domini, ac venerari probibeat.*

Item. *Interrogatio Antiochi ad Sanctum Athanaſium. Quomodo vos facitis imagines, & adoratis eas? Reſponſio. Non ſicut Deos imagines adoramus nos fideles, abſit, ſicut pagani: ſed tantummodo affectum, & caritatem animæ noſtræ ad vultum faciei imaginis aptamus. Unde & multoties vultu deleto, ſicut lignum purum, atque commune jam, quod dudum fuerat imago, comburimus.*

Item. *Crucem pro Crucifixo in ea Chriſto adoramus, & amplectimur fideliter.*

Item. *Si quis Sanctas Imagines Domini noſtri Jeſu Chriſti, & ejus Genitricis, atque omnium Sanctorum ſecundum Sanctorum Patrum ſtatuta, venerari noluerit, anathema ſit.*

L. Canones Apoſtolorum tantum ſuſcipiendos.

Item. *Non amplius ſuſcipiantur Apoſtolorum Canonum prolata per Sanctum Clementem, niſi quinquaginta Capita, que ſuſcipit Sancta Dei Catbolica Romana Eccleſia.*

Statuta contra vim, & ambitum.

Item. *Si quis ex Epiſcopis, vel Presbyteris, vel Monachis, aut ex Laicis contra Canonum, & Sanctorum Patrum ſtatuta prorumpens in gradum majorum Sanctæ Romanæ Eccleſiæ, ideſt Presbyterorum Cardinalium, & Diacorum ire præſumpſerit; & hanc Apoſtolicam Sedem* in- Diſt. 79. Cap. 5.

invadere quilibet ex supradictis tentaverit, & ad summum Pontificalem honorem ascendere voluerit; ipsi & sibi faventibus fiat perpetuum anathema.

Item. *Si quis cum armis in electione Pontificis, vel aliorum Sacerdotum inventus fuerit, anathema sit.*

Item. *Si quis juvare, aut introducere in hanc civitatem Romæ præsumpserit quemquam de quacumque civitate, aut castro, vel loco Pontificis prius discessum, quousque in Sede beati Petri Pontifex ordinatus fuerit, anathema sit.*

Item. *Si quis resistere præsumpserit Sacerdotibus, atque Primatibus Ecclesiæ, vel cuncto Clero ad eligendum sibi Pontificem, secundum hanc canonicam traditionem, anathema sit.*

Ex Anast. Biblioth. Ibid.

Anast. ibid. sect. 281. *Expletis vero omnibus, quæ in eodem Concilio promulganda erant, tunc isdem beatissimus Pontifex aggregans universos Sacerdotes, atque Clerum, & cunctum populum profecti sunt ad beatum Petrum Principem Apostolorum cum hymnis, & canticis spiritalibus, nudis pedibus incedentes, illicque in ambonem ascendens Leontius Scriniarius, cuncta quæ in eodem peracta sunt Concilio extensa voce legit populo. Sed & tres Episcopi, idest Gregorius Silvæ Candidæ, Eustratius Albanus, & Theodosius Tyburtinus in eodem præfatæ Ecclesiæ ambone ascendentes anathematis obligationem protulerunt, si quisquam præsumat quoquo tempore transgredi quippiam de omnibus, quæ in eodem Concilio statuta sunt.*

DIS-

DISSERTATIO

De Concilio Lateranensi.

STEPHANI III.

INDEX
CAPITUM.

CAP. I.

CAP. II.

CAP. III.

CAP. IV.

DISSERTATIO

De Concilio Lateranensi Stephani III.

CAPUT I.

Provinciæ tum Civiles, tum Ecclesiasticæ Galliarum, & Italiæ Concilii tempore.

I. Stephanus III. Gallicanos Episcopos ad Concilium vocat.

Ræclarum sane monumentum subordinationis Gallicanorum Præsulum Sanctæ Sedi in lucem prodit. Papa Stephanus III. Concilium Romæ habiturus, in quo Constantinus Apostolicæ Sedis invasor deponendus erat, sacrarumque Imaginum veneratio adversus græcam impietatem asserenda: *Direxit in Franciæ partes ad excellentes viros Pipinum, Carolum, & Carolomannum Reges Francorum, & Patricios Romanorum, Sergium Secundicerium, & Nomenclatorem deprecans, atque adhortans eorum excellentiam per suas Apostolicas literas, ut aliquantos Episcopos dirigerent ad faciendum in hac Romana Urbe Concilium pro impia novi erroris, ac temeritatis præsumtione, quam Constantinus Apostolicæ Sedis pervasor ausus est perpetrare. Eisque in hanc Romanam Urbem conjungentibus mense Aprilis Indictione VII. protinus antedictus Stephanus Sanctiss. Papa aggregans diversos Episcopos Tusciæ atque Campaniæ, & aliquantos istius Italiæ provinciæ,* Concilium celebravit.

Lib. Pontific. in Steph. III.

II. Episcopor. Galliæ, & Italiæ numerus, provinciæ, sedes, nomina, hucusque incerta.

Hanc Romani Concilii historiam ex libro Pontificali hauserunt multi: provincias vero, sedes, nomina, & numerum Episcoporum convenientium tum ex Francia, tum ex Italia, nemo usque ad hunc diem ex tanta, qua obruebantur vetustate, eduxit. Franciæ quidem Episcopos edidit Pater Jacobus Sirmondus e Schedis Onuphrii, licet non integre; nam Meldensis in Schedis silebatur, numerumque duo-

decimum implebat Joseph incertæ Sedis, quem fuisse Dertonensem hodie discimus; ac proinde Conciliorum Collectores, Sammarthani, aliique eruditissimi viri Sirmondum sequuti, omnes decepti sunt. Italiæ vero Antistites infeliciori usi sunt fortuna; nam quatuor, aut quinque exceptis, qui aut in libro Pontificali memorantur, aut Concilio interfuerunt S. Pauli I. reliqui omnes, vel eruditissimum Italiæ Sacræ Scriptorem, & ejus Continuatorem præterierunt. Quamobrem facturum me esse operæ pretium scio, si edens in lucem Concilii Romani fragmentum præstantissimum, unde præ aliis certo discimus provincias, sedes, nomina, numerumque Episcoporum tam Franciæ, quam Italiæ, qui eidem interfuerunt, nonnihil delibavero de historia tum Ecclesiastica, tum civili temporis tanto intervallo a nobis dissiti; ut lux inde aliqua Concilio affulgeat. Sed antequam de illustrando Concilio cogito, de illius convocatione, quam exemplo aliorum ex libro Pontificali hausi, aliquid dicam necesse est, quod instar proludii erit mox dicendis.

III. Concilia maximum sunt argumentum triplicis potestatis Rom. Pontif.

Supremam Romani Pontificis potestatem in universam Orientis, & Occidentis Ecclesiam, ac præterea Patriarchalem in Tractu Occidentis, & Exarchicam in Diœcesi Italiæ, nedum audacia, & impudentia, summa esset ignoratio rerum nostra ætate in dubium vertere. Ipsi siquidem adversarii S. Sedis easdem diffiteri non audent: *Nec Primatem*, ait Salmasius, *eum Italiæ specialem, nec Occidentis fuisse Patriarcham, sed eamdem omnino & in Oriente potestatem habuisse olim, quam in Occidente, eamdem porro & in qualibet Occidentis provincia, quam in Italia*. Multis profecto, & præclaris trinam hanc potestatem argumentis persequi antiquos, numerosque Scriptores compertum est: nullum tamen aut firmius, aut evidentius argumentum Conciliis suppetit. Dum enimvero immensum universali Ecclesiæ vulnus inflictum ab impia hæresi tractandum fuit, ipsamque hæresim profligari, ac sanum dogma stabiliri oportuit, Concilium œcumenicum est celebratum. In eo vero Summus Pontifex aut per se, aut per Legatos vel meros Presbyteros Patriarchis ceteris præsidet, decernit, deliberata probat, improbatve, intercedit, Concilium a recto tramite declinans dissolvit, quod co-

Euchar. lib. 2. cap. ult. ap. Noris de Syn. V. cap. 2.

eodem, aut ejus Legatis fecedentibus, in latrocinium vertitur; quin etiam vel recte abfolutum confirmationis Pontificiæ indiget, ut legis Ecclefiafticæ vim acquirat. Perinde quum aliqua in Occidentalis Patriarchatus Diœcefi, feu mavis regno, Ecclefiæ difciplina peffumdatur, pervertuntur facri Canones, Chriftiana ipfa religio periclitatur, Romanus Pontifex Patriarchali jure utens, aut alicui ex ejus Diœcefis Epifcopo fuas vices delegat, aut tali munitum autoritate aliquem Roma mittit, qui Epifcopis cujufcumque jurifdictionis congregatis Concilium celebret, cunctifque Diœcefis incommodis remedium afferat: five etiam quum graviffimam aliquam caufam Romæ expendere lubet Pontifici in Patriarchali Concilio, aut Dogma, & Regulas pro tota Ecclefia in eodem definire, ut norma fint definiendorum in generali Concilio, ex quacumque libuerit fui Patriarchatus Diœcefi Metropolitanos, Suffraganeofque nullo difcrimine accerfit, Conciliumque habet. Denique in Italiæ Diœcefi, aut ex ampliffima Romana Provincia jure Metropolitico, aut Exarchico ex tota Italia evocatis Epifcopis pro levioris, graviorifve momenti negociis, Concilium celebrat. Quare ad triplicem Romani Pontificis poteftatem comprobandam, nullum, inquam, apud veteres, recentiorefque argumentum firmius, aut evidentius Conciliis occurrit.

Verum, ut multa fint primi, & tertii generis Concilia; Oecumenica enim XX. numerantur, & Epifcoporum univerfæ Italiæ multo plura, quæ ab aliis Romanis fecernere per fe quifque poteft; fecundi tamen generis nempe Patriarchalia funt rariora. Quæ enim femper fuit fumma Romanorum Pontificum fuavitas, ne fratres fuos Epifcopos longe diffitos itineribus fatigarent, Apoftolica ut plurimum poteftate alicui delegata, vel in graviffimis Ecclefiæ negociis per Diœcefes, quandoque etiam per Provincias, Epifcoporum animos explorabant. Eftque exemplo Concilium Romanum Agathonis 125. Epifcoporum anno 679. celebratum, cui non folum pauci aderant tranfmontani Epifcopi, iique fortuito agentes Romæ, verum multi ex ipfa Italia deerant, ac proinde tam in Anglia & Galliis, quam ipfa in Italia per privata Concilia fententia Epifcoporum contra Mo-

IV. Quanta cum circumfpectione Ro. Pont. evocabat Epifcopos ex aliena Diœcefi.

Monothelitas depromta est. Huc accedit maxima eorumdem Pontificum moderatio erga Principes, quum de Romam evocandis eorum Ditionis Episcopis agebatur; neque enim secus poterant, dum sæpe ingruentibus undequaque bellis, crebrisque invasionibus turbata omnia erant. Quamobrem S. Papa Martinus aliquot ex Francia Episcopos ad Urbem Regiam legaturus, sic Trajectensem Episcopum B. Amandum alloquitur: *Sigebertum præcellentissimum filium nostrum Regem Francorum pro sua Christianitatis remedio consultissime admone, atque precare, dirigere nobis ex corpore Fratrum nostrorum dilectissimos Episcopos, qui Sedis Apostolicæ legatione divina concedente propitiatione fungi debeant, & quæ in nostro Concilio peracta sunt, cum his synodalibus apicibus vestris ad clementissimum Principem nostrum sine dubio asportare &c.* Nec solum ex aliena Diœcesi, sed ipsa ex Diœcesi Italiæ, immo ipsa ex Provincia Romani Metropolitæ, nempe ex Sicilia, antequam ulla in ea Metropolis excitaretur, S. Gregorius Magnus multa utitur circumspectione in propriis Suffraganeis accersendis: *Quia*, inquit Cypriano Insulæ Rectori pro S. Sede, *jamdiu est, quod huc minime convenerunt, eos hortari te volumus, ut natalem S. Petri hic Deo perducente nobiscum debeant celebrare. Sed ne forte Prætori aliqua possit nasci suspicio, si eos huc admonitos venire cognoverit: voluntatem nostram intelligens ita hoc ex te facere stude, ut & ipsi, sicut prædiximus ad diem constitutum huc veniant, & nulla de eis Prætori possit esse suspicio.*

Concil. Later. S. Mart. I. Secret. 5.

S. Greg. libr. 6. epist. 19.

V. Idque, ut concordiam servaret Sacerdotii, & Regni.

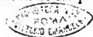
Hæc potissima ratio est, cur Stephanus III. Patriarchale habiturus Concilium in gravissima causa, suorum exemplo Prædecessorum, Legati officio utitur apud Francorum Reges: neque enim ignorabant prisci Pontifices; *Romanam evocandi potestatem*, ut viri eruditissimi utar verbis, *esse omnino Divinam Domini nostri Jesu Christri Legem, ideoque pro illa, ut Euangelico Dogmate fundamentali Apostolicam Sedem semper laborasse*. At quemadmodum ad totius Catholici orbis Hierarchiæ subordinationem conservandam, Principum, qui sunt exterius Ecclesiæ brachium, concordia opus est Romano Pontifici; ita hic nullo unquam tempore illorum autoritatem contemsit, immo vel præcipuis Ecclesiæ sanctioni-

Christ. Lup. Schol. in C. 17. Conc. VIII.

nibus consensit eorum confirmationis robur accedere. Quam Sacerdotii & Regni concordiam, quam sæpe Archiepiscopus Parisiensis arbitratu suo interpretetur, non erit abs re unicam ex tot fallaciis indicare, quas nobis struit. Contendit vir doctissimus, Canonem XVII. Concilii generalis VIII. quo Metropolitæ inobedientes suo Patriarchæ, segregari, & contumaces deponi jubentur, esse factum *adversus Episcopos Gallicanos juxta suggestiones Legatorum Pontificiorum, ut a Concilio Oecumenico firmata esse videretur Nicolai I. nova molitio sexennio ante prolata*. At minime animadvertit, quod centum ante annos, ad Stephani III. Concilium lubentissime venerunt Metropolita Senonensis, qui nuper donatus fuerat Pallio a Romano Pontifice, cumque eo sex alii Metropolitanarum Sedium Episcopi, qui postliminio in suas dignitates redire avebant per Romanum Pontificem, ut postea redierunt, unde in maxima Gallicanæ Ecclesiæ perturbatione ejecti fuerant: neque ii quidem, accisis eorum rebus, recusarunt ad Concilia Romani Patriarchatus cogi, impositasve Italiæ Episcopis conditiones detrectarunt, ut Marcha jactat. Quæ obiter dicta velim intelligi, ne alicui videar profligatam jam quæstionem recoquendam suscepisse. Ad Concilium siquidem Stephani III. quod spectat, non pauca illustrari oportet, quæ cominus rem attingunt. Itaque præfatum me esse satis agnoscens, ad institutum aggredior. De Provinciis igitur Episcoporum acturus ostendam primum, cur unus tantum Senonensis vocetur in Concilio Provinciæ Galliarum Archiepiscopus, adversus nonnullos, qui de Primatu nescio quid mussitant, ac proinde de Gallicanis Provinciis aliquid dicam. Deinde vero Italiæ nostræ Provincias enucleatius expendam; præsertim, quas memorat liber Pontificalis Provincias, *Tusciam atque Campaniam, & Italiam*: est enim qui, eumdem librum interpretans, docet, *ex aliis Italiæ Provinciis* convocatos Episcopos. Quare occasionem nactus Concilii hujus illustrandi, hæc duo, quam potero brevius ostendam: inter duodecim Francorum Episcopos unicum fuisse Metropolitam Vvillicarium Senonensem, & Italos Episcopos recte convocatos dici ab Anastasio ex Tuscia atque Campania, & ex Italia Provincia. Ac primum de Galliarum Provinciis.

Marca de Conc. Sac. & Imp. l. 6. cap. 15.

Franc. Pag. in Steph. III. n. 3.

VI. Provinciæ Civiles Diœcesis Galliarum.

Post celebrem Romani orbis divisionem, quam Constantinianam appellant, tametsi ab Adriano ante Constantinum excogitatam, aliisque ab Imperatoribus postea amplificatam, qualem exhibet notitia Imperii; post eam, inquam, divisionem, una ex tribus Diœcesibus, quæ Præfecto Prætorii Galliarum parebant, Gallia spectabili Vicario commissa septemdecim, qua Consulares, qua Præsidiales, Provincias continebat. Quemadmodum vero ad eum numerum venerint modo expediam. Antiquata per Octavianum tripertita Cæsaris divisione, Gallia omnis in partes quatuor dividebatur, Narbonensem, Aquitanicam, Lugdunensem, Belgicam. Hanc Constantinus, quum pace Ecclesiæ reddita, Sedeque Imperii translata Byzantium, inter quatuor Præfectos Prætorii Romanum orbem divisit, longe auxit, unaquaque ex iis partibus in plures Provincias divisa, itaut omnino quatuordecim fierent. Ex Narbonensi nimirum fecit quatuor, Narbonensem, Viennensem, Alpes Maritimas, Alpes Grajas & Penninas: ex Aquitania tres, Aquitaniam I., Aquitaniam II., Novempopulanam: ex Lugdunensi item tres, Lugdunensem I., Lugdunensem II., Maximam Sequanorum: ex Belgica demum quatuor, Belgicam I., Belgicam II., Germaniam I., Germaniam II. Quatuordecim harum Provinciarum numerus Valentiniani senioris tempore, a Gratiano Augusto amplificatus, eas septemdecim Provincias amplexus est, quæ passim in notitiis leguntur: bipertito scilicet divisis Narbonensi, & utraque Lugdunensi.

VII. Alia aliis temporibus habuerunt nomina, at semper fuerunt XVII. post Constantin. divisionem.

Civilem hanc Galliarum dispositionem semel, iterumque mutatam Concilia, & Pontificum Romanorum epistolæ testantur; nam primo in Gallias, & quinque Provincias, Galliam ipsam divisam legimus usque ad annum 401. quum Taurinense Concilium celebrabatur: deinde alius divisionis mentio occurrit apud Zosimum anno 417. in Gallias & septem Provincias, quæ quidem perseveravit, quoad Austrasiæ, Neustrasiæque, & Burgundiæ nomina per seculum sextum emersere, in duo, pluravе regna divisis Galliis. Postrema hæc divisio in Gallias, & septem Provincias, quæ & Honoriana dicitur, eo præsertim est celebris, quod septem iis Provinciis, Septimaniam, seu Occitaniam, quam hodie di-

ci-

cimus Linguadocium, constituit, belli magis, quàm pacis artibus usque ad Carolingios celebrem: cujus magnam partem quarto seculo invadentes Gothi, unde & Gothiæ nomen adepta est, Hispaniæ Regno adjunxerunt; octavo autem seculo Saraceni in eam irrumpentes omnia miscuerant, nisi Carolingiorum virtus crebris, cruentisque bellis profligatos, inde tandem expulisset. Ad nos vero quid attinet Septimaniæ vices, præteritamque earum memoriam repetere? Ecclesiasticam enimvero dispositionem spectantibus duæ primæ divisiones satis sunt, & mox laudatæ in Gallias, & quinque, deinde etiam septem Provincias, quippe quæ nomine tenus diversæ sunt, septemdecim Provinciarum numerum non augent, minuuntve. Ac proinde Civilis ea notitia, quæ apud Sirmondum, & Carolum a S. Paulo, juxta Honorianam dispositionem exhibetur, eadem omnino est, ac quæ Imperii dicitur, si in septem Provincias distinctio auferatur, variatusque earum ordo restituatur. Præterquamquod Recentiorum discrepantia tum de primordiis, tum de Provinciarum numero Honorianæ divisionis, longius quam par esset, a proposita nos quæstione abire compelleret.

Concil. Gall. to. 1. Geogr. Sac.

Pancirol. notit. Occid. cap. 68.

Pag. ann. 374. num. 23. Morin. Exerc. 22. l. 1.

VIII. Totidem erant Provinciæ Ecclesiasticæ, ſolem ævo Caroli Magni.

Civili Galliarum dispositione cognita, facili negotio assequimur Ecclesiasticam. Si enim Germaniæ duæ excipiantur, in quibus nullæ fuerunt Metropoles ante S. Bonifacium earum Apostolum octavo Ecclesiæ seculo, reliquas Provincias quindecim & Civiles, & Ecclesiasticas fuisse ante Majorum domus Franciæ præpotentiam, compertum est. Carolus quidem a S. Paulo & Tarantasiam Metropolim alpium Grajarum ad Caroli Magni ævum differt, cui concinit Anonymus Mediolanensis, qui per sextum seculum, seu tempore Gregorii Magni quatuordecim tantum Metropoles Ecclesiasticas numerat: mihi autem arridet Sirmondi, aut Delalandii opinio, qui non institutam, at revocatam Caroli Magni ævo ad jus pristinum contendit. Quidquid vero sit de Tarantasia, certe, inquam, ante Majorum domus potentiam in Galliis erant Metropoles Ecclesiasticæ prædictæ, juxta Civilium veterum Provinciarum Consulares, Præsidialesve Sedes, parvo discrimine, institutæ: Arelatensis, Viennensis, Trevirensis, Remensis, Lugdunensis, Rothomagensis, Turonen-

Script. Ital. to. x. Tab. Chronogr. n. 35.

Not. ad Conc. Francof. an. 794.

nensis, Senonensis, Bituricensis, Burdigalensis, Elusana postea Auscensis, Narbonensis, Aquensis, & Ebredunensis. Uniuscujusque referre principia non est hujus loci. Id tantum non prætermittam, quod quatuor præ aliis Metropoles Arelatensem in Narbonensi, in Belgica Trevirensem, Lugdunensem in Lugdunensi, & in Aquitanica Bituricensem, puto cum Carolo a S. Paulo, & Emmanuele a Schelestrate esse antiquiores Constantiniana dispositione, tametsi eruditissimi aliquot viri secus sentiant: ac proinde sententiam Joannis de Segovia, & Antonii Pagii, quod nimirum in Hispania & Galliis nequicquam quæruntur Metropoles Ecclesiasticæ ante Constantinum, rejicio. Unde enim orta laudatarum quatuor Metropoleon tot dissidia de Primatu, quem singulæ usque ad septimum seculum sibi acerrime in plures Provincias vindicarunt, nisi a Patribus institutæ essent, priusquam divisio Constantiniana normam daret Ecclesiasticis novis Metropolibus instituendis, quæ ante meræ fuerint Suffraganeæ? Cæterum nova ea cæterarum Metropoleon institutio juxta Civilem dispositionem, fuit facta autoritate Concilii Antiocheni, anno 341. celebrati; nec dubitare de earum antiquitate nos permittunt Decretales Romanorum Pontificum, & Concilia in Galliis celebrata per tria post Constantinum secula usque ad Galliarum politiam tum Civilem, tum Ecclesiasticam Majorum domus potentia pessumdatam, de qua aliquid dicam necesse est, ut Concilio huic Lateranensi clarior inde lux afferatur.

Antiq. Eccl. tom. 2. diss. 4. cap. 8. num. 4. & seqq.

Concil. Ant. Canon. 9.

IX. Civilem politiam Galliarum Majores domus Franciæ perturbant.

Cæso Francorum Rege Childerico anno 673. civiles illæ Galliarum discordiæ Ebroino Duce sunt cœptæ, quæ per longam annorum seriem perseverarunt. Fortasse etiam ante biennium cœperant, ut Pagius observat cum Annalista Metensi; at quum Ebroinus earum auspex, nonnisi post cædem Childerici sit egressus ex Monasterio Luxoviensi, idcirco per me biennium differuntur. Ebroino igitur Aulæ comite, seu Majore domus omnium primo socordium Regum nomine abutente, cumque aliis Majoribus domi de Regni juribus decertante, in Trans-Rhenana Francia ad idololatriam est reditum, multique populi, qui Francis eousque paruerant, horum jugum excutientes sequentium Majorum domus Pipini

He-

Heristallii, hujusque filii Caroli Martelli, ac filiorum Pipini, & Carolomanni virtutem exercuerunt. Hos Annalista Metensis apud Pagium enumerat, Saxones nimirum, Bajoarios, Frisios, & Suavos, qui omnes ante civiles discordias Francorum ditioni erant subditi, iisdem vero ingruentibus, libertatem tuebantur armis, nec nisi crebris expeditionibus in pristinam subjectionem redigi potuerunt. Præterea Francorum Regno sic mutilato defectionibus in Orientali parte, majus etiam malum a meridie accessit, quum Saraceni, qui Hispaniarum Regnum invaserant, in Septimaniam anno 721. irruperunt, urbibusque expugnatis, eam triginta amplius annis possederunt, quoad Pipini Regis virtute anno 755. ultra Pyrenæos montes summoti sunt. Itaque trans Rhenum armis eorum, qui defecerant, potiorem Galliæ partem discordiis intestinis, ac Septimaniam Saracenis late vastantibus, ultima videbatur pernicies florentissimo illi Regno imminere.

Pag. ann. 671. num. 6.

Has Galliæ universæ calamitates præ aliis sensit Ecclesia; namque, ut multa in annalibus Francorum relata paucis complectar cum Pagio: *Non solum ab eo tempore intermissa Conciliorum celebratio, & laicorum vita solutior fuit, sed etiam Canones exequutioni non mandati, extincta Primatum dignitas, & Metropolitanorum autoritas eversa*. Id querebatur cum Sancto Pontifice Zacharia Bonifacius Germanorum Apostolus: *Franci enim*, inquiens, *ut seniores dicunt, plusquam per tempus octoginta annorum Synodum non fecerunt, nec Archiepiscopum habuerunt; nec Ecclesiæ canonica jura alicui fundabant, vel renovabant*. Idque aliquanto post testatur Viennensi Episcopo Adrianus Papa, ajens, quod Gallicana Ecclesia *per sexaginta, aut septuaginta, aut octoginta, & amplius annos dignitatem antiquam, & Romanorum Antistitum firmitate roboratam perdidit, & amisit*. Nolim autem aliquis putet, Gallicanæ Ecclesiæ incommodis, & calamitati fuisse modum; eundo ea siquidem creverunt, itaut ad extremum miseram fecerint. Quod ne videar gratis asserere, in memoriam rediri cupio eorum, quæ gessit octavo seculo Pipini primi Carolingiorum Regis pater Carolus cognomento Martellus, *quem constabat Ecclesiarum sitisse confusionem*, ut ait

X. Ecclesiastica etiam politia per eosdem pessumdatur.

Pag. ann. 743. num. 5.

Cod. Bonif. ep. 132.

Labb. bibl. Mss. to. 1. pag. 109.

Idem ibi pag. 108.

Chro-

Chronologus Flaviniacensis. Hujus tempore, utar verbis Bonifacii, brevitatis ergo: *Maxima ex parte per civitates Episcopales Sedes traditæ sunt laicis cupidis ad possidendum, vel adulteratis Clericis, scortatoribus & publicanis seculariter ad perfruendum*. Describit postea pessimos Diaconorum mores, vitamque omnibus flagitiis contaminatissimam, deque iis prosequitur: *Novissime, quod pejus est, sub talibus testimoniis per gradus singulos ascendentes ordinantur, & nominantur Episcopi*. Quam late autem id malum patuerit, docet Hincmarus: *Tempore Caroli Principis, quando propter discordiam, & contentionem de Principatu inter eum, & Raganfredum, & frequentia ac Civilia, imo plusquam Civilia, quia intestina, & parricidalia bella, in Germanicis & Belgicis, ac Gallicanis Provinciis omnis religio Christianitatis pene fuit abolita, itaut Episcopis in paucis locis residuis Episcopia laicis donata, & rebus divisa fuerint*.

Cod. Bonif. ep. 132.

Hincm. ep. 6. cap. 19.

XL. Eadem non instauratur ante ætatem Caroli Regis, postea primi Imperat. Occid.

Tantas porro calamitates, quam effrenata cupiditas Majorum domus in vastissimum Francorum Regnum advexerat, misericordis Dei benignitas tandem respexit, Sanctorumque virorum prædicatione populos a viis eorum impiis revocavit. Verum Christiana Fides in Trans-Rhenanam Franciam, primævæ Ecclesiæ more, per martyria & persecutiones, postliminio rediit. Ecclesiastica autem disciplina, quæ vulnus tam immensum acceperat, sensim, & nonnisi Carolo, postea Magno, potiente rerum revocata. Et sane, ad disciplinam quod spectat, S. Bonifacius suscepta Germanorum legatione a S. Gregorio II. (quam eidem postea confirmarunt SS. Gregorius III. & Zacharias) anno 719. ut tenent Card. Baronius, & Joannes Morinus, sive ante annum, ut ex Vvillibaldo, & Othlono conjicit Pagius, post illustratam prædicatione utramque Germaniam, Coloniam primum in Germania II., deinde in Germania I. Moguntiam Metropoles a S. Zacharia institui obtinuit; verum Moguntina Sedes eum honorem adepta est destructione Coloniensis, quæ illi suffraganea facta est, ut ex literis Bonifacii Baronius & Pagius observant; eademque Moguntina post S. Bonifacii mortem honore Metropolis non est fruita usque ad Adriani Pontificis tempora æqualis Caroli Magni, ut infra

Baron. 719. Mor. Exerc. 23. libr. 1.

Bar. 751. Pag. ibid. num. 8.

fra ostendam. In Gallicanis vero Provinciis (in eorumdem scilicet Francorum Regno cis Rhenum) ad quas Bonifacii legationem extendit Zacharias, post Concilium, quod Germanicum nuncupatur, anno 742. celebratum, *ad recuperandam legem Dei, & Ecclesiasticam religionem*, tres simul Metropolitas fuisse institutos constat, Grimonem *Rothomagensem*, Abelem *Remensem*, & Hardthbertum *Senonensem*, necnon *ad eorum firmissimam stabilitatem, & Ecclesiæ Dei augmentum*, Zachariam misisse Bonifacio tria pallia. Quin etiam Suessionense Concilium anno post, nempe 744. habitum, id testatur, tametsi Grimonem silet: *Constituimus*, inquit, *super eos Archiepiscopos Abel, & Ardobertum, ut ad judicia eorum de omni necessitate Ecclesiastica recurrant tam Episcopi, quam alius populus*. Quid vero? Num Gallicanæ Ecclesiæ rerum conditio melior fuit? Minime id quidem. Quamvis enim Pipinus, & Carolomannus Majorum domus extremi, & Conciliis, & suis decretis malum avertere studuerint; tamen quum Carolomannus monachum induit, rerumque omnium potiebatur Pipinus, hic regium honorem affectans, quem & assequutus est, noluit animos Procerum, auferendo iisdem Episcopatus (queis nullo jure abutebantur) ab se alienare: & Romani Pontifices, qui a Græcis, & Langobardis tunc temporis immaniter vexabantur, ne Francorum præsidium deesset periclitanti Romanæ Ecclesiæ, aliquanto suavius Gallicanæ fœdum vulnus tractare compulsi sunt.

Conc. Germ. in præf.

Cod Bonif. ep. 141. & 144.

Conc. Sueff. Can. 3.

XII. Quamobrem nec Stephanum II. suscepto in Galliam itinere, ictove fœdere cum Rege Pipino, nec successorem Sanctum Paulum confirmato eodem fœdere, cum Francis conjunctissimos, ut testantur literæ ultro citroque tam frequenter missæ, quibus Pontifex uterque cum Rege, & contra Rex cum utroque Pontifice benefactis certarunt, Ecclesiæ Gallicanæ pessumdatæ levamentum aliquod attulisse comperio. Immo video, Adrianum Stephani III. successorem Remensi Ecclesiæ Metropolitam restituere, quem antea S. Zacharias nequicquam instauraverat. Epistola ipsa Adriani ad Tilpinum Remensem Episcopum dubitationem omnem amovet: *Sanctæ*, inquit, *memoriæ Bonifacius Archiepiscopus & Legatus S. Romanæ Ecclesiæ, & præfatus amabilissimus Fulradus* Fran-

Idem confirmatur autoritate Adriani Papæ.

Adrian. ep. ap. Flodoard. Hist. Rem. l. 2. c. 16.

*Franciæ Archipresbyter, tempore antecessorum nostrorum Zachariæ, & Stephani Successoris illius multum laboraverunt, ut bonæ memoriæ prædecessor noster Domnus Zacharias pallium Archiepiscopo Remensi Abel nomine per deprecationem suprascripti Bonifacii transmitteret, * quod ab illo constitutus fuit, sed ibi permanere permissus non fuit, sed magis contra Deum ejectus est, & Remensis Ecclesia per multa tempora, & per multos annos sine Episcopo fuit, & res Ecclesiæ de illo Episcopatu sunt ablatæ, & per laicos divisæ sunt, sicut & de aliis Episcopatibus, maxime autem de Remensi*. Perinde esse de aliis duobus Metropolitis, ad quos una cum Remensi pallium miserat Zacharias, non est dubitandum, nam Conventui Attiniacensi an. 762. ut vult Pagius, seu 765. ut Cointius, celebrato, Lupus, cui successit Vvillicarius in Senonensi Cathedra, subscripsit, merum Episcopi nomen sibi tribuens. Nec vero laudatæ tantum Metropoles a S. Zacharia instauratæ, ob temporum acerbitatem evanuerunt; sed Moguntina ipsa, quam unicam Metropolim superesse vidimus in utraque Germania ob Coloniæ interitum, jure Metropolitico non est fruita nisi Adriano Pontifice, ut constat ex mox allata ejusdem epistola ad Tilpinum Remensem, in qua ei Apostolicam impertitur autoritatem, ut de Lulli Moguntini Episcopi ordinatione cognoscat: *Injungimus etiam*, inquit, *Fraternitati tuæ, ut quia de Ordinatione Episcopi nomine Lul Sanctæ Moguntinæ Ecclesiæ ad nos quædam pervenerunt, assumtis tecum Viomago, & Possessore Episcopis, & missis gloriosi, ac spiritalis filii nostri Karoli Francorum Regis, diligenter inquiras omnia de illius ordinatione, & fidem, ac doctrinam illius, atque conversationem & mores, ac vitam investiges: ut si aptus fuerit & dignus ad Episcopalem Cathedram gubernandam, expositam, & conscriptam, & manu sua propria subscriptam Catholicam & Orthodoxam fidem per missos suos cum literis ac testimonio tuo, seu aliorum Episcoporum, quos tecum esse mandavimus, ad nos dirigat, ut pallium illi secundum consuetudinem transmittamus, & Ordinationem illius firmam judicemus, & in eadem S. Ecclesia Moguntina Archiepiscopum constitutum esse faciamus*. Quare idem Lullus, qui ab anno 753. Sancto Bonifacio successerat, tum anno 762. in Attiniacensi Conventu, tum 769. in

Flodoard. Hist. Rem. l. 2. c. 17.

in nostro Concilio Lateranensi meri Episcopi nomine appellatum videmus.

XIII. Infelix Gallicanæ Eccl. conditio ostenditur exemplis. Cæterum tanta hæc autoritas Tilpino facta, ut causas Episcoporum alienæ Provinciæ examinet, non leviter prætereunda; quippe miserrimum Gallicanæ Ecclesiæ statum, quem nuper descripsimus, mirum in modum confirmat. Et sane in iis Regnis, ubi aut Barbarorum, aut Hæreticorum illuvie, disciplina Ecclesiæ, & Catholica ipsa Religio periclitantur, non omnium continuo Episcoporum sanctitas, studiumque ardens tuendi sacros Canones, ita intercidunt, ut eorum alicui non valeant Romani Pontifices Vicariam potestatem elargiri, qua plurium Provinciarum curam suscipiat. Estque exemplo Galliæ ipsi finitima Hispania. Hanc quinto seculo pervadentibus Barbaris, ejusque Provincias misere lacerantibus, suum munus Episcopi plures non deseruerant; præque iis S. Turibius Asturicensis ob eximium Ecclesiæ zelum fuit dignus, cui S. Leo Magnus præcipuam committeret curam illius conservandæ: *Ad tuæ*, inquit, *dilectionis sollicitudinem pertinebit, ut nostræ ordinationis autoritas ad prædictarum Provinciarum Episcopos deferatur*. (S. Leo Magnus ep. 93.) Ita post annos circiter duo & viginti, quum Hispaniæ Regnum moderante Eurico Ariano Romanis apprime infenso, maxima ea vigebat persecutio, *qua Catholici Ecclesiarum Episcopi loco movebantur, nullis aliis substitutis, minores Sacerdotes, sublatis Rectoribus, dissipabantur &c.* (Jo: Maria de reb. Hisp. lib. 5. cap. 5.) Pontificem Simplicium constat demandasse Apostolicas vices Zenoni Metropolitæ Hispalensi: *Plurimorum relatu*, ait Pontifex, *comperimus, dilectionem tuam fervore Spiritus Sancti, ita te Ecclesiæ gubernatorem existere, ut naufragii detrimentum, Deo autore, non sentiat. Talibus idcirco gloriantes indiciis, congruum duximus, Vicaria Sedis nostræ te autoritate fulciri*. (Simplic. ep. 1.) Ita quum sexto seculo ineunte Theodoricus in Italia regnans, in Amalarici minori ætate Hispaniam per Præfectos administrabat, agebaturque aliquanto mitius cum Catholicis, itaut Ecclesiasticam restitui rem posse putaret Hormisda, duobus Metropolitis Joanni Tarraconensi, & Salustio Hispalensi Apostolicas vices demandavit, ut bipertito Hispaniensis Ecclesiæ satagerent. Ita demum quando eodem sexto seculo exeunte de abjuranda in universo Regno Ariana

na hæresi cogitatum est, non ignoramus, S. Leandrum Metropolitam Hispalensem sua prædicatione Catholicam Fidem, sanctionibusque Ecclesiasticam disciplinam, S. Gregorio Magno Pontifice, instaurasse.

XIV. Idem urgetur.

At e contrario in ea Regna, in quibus Catholica Fide penitus deleta, nullum amplius Ecclesiæ nomen auditur, aliunde quæsitos Euangelii Præcones, qui Ecclesiam instituant, deinde Episcopos, qui eam moderentur, mitti oportet. Sic Monachum Augustinum cum sociis in Angliam profectum novimus eodem Gregorio Pontifice, qui postea ipsi Augustino facto Episcopo Apostolicum Vicariatum largitus fuit, ut nullo jurisdictionis alienæ limite, ab exercendo per totam Angliam Episcopali munere removeretur. Idem fere est de legatione Germanica S. Bonifacii, tametsi ejus prædicationi S. Vvillibrordus, aliique Episcopi in nonnullis suæ legationis Provinciis proluserant. Hæc quum ita sint, quid de Gallicana Ecclesia, ad quam oportuit S. Bonifacii legationem extendi, videatur statuendum, ignoro. Id tantum scio, quod sedente Remis Tilpino, non aliunde quæsitus est Episcopus, cui gravior causa alienæ Provinciæ (cujusmodi est cognitio ordinationis Episcopi) committeretur: sed eidem Tilpino nuperrimo Metropolitæ causa demandatur Moguntini Antistitis, successoris scilicet S. Bonifacii, qui legem dederat toti Galliæ. Unde conjicio, Gallicanam Ecclesiam non modo miseram, sed ad extremum miseram fuisse, quum Apostolicæ in ea vices S. Bonifacio sunt traditæ; quippe quæ nullum habebat Episcopum, cui custodia Canonum crederetur. Quid dico Episcopum? Omnia Ecclesiæ bona Administratoribus, & Commendatariis occupantibus, ea dignitas aut scelestis hominibus ad ludibrium data, aut, servi instar pecoris, ipsi Episcopi tantæ apud omnes gentes venerationis, traducti, & conculcati. Quare illum ipsum Abelem, cui S. Zacharias pallium miserat, vocant Veteres Corepiscopum, utpote qui minorem quoque autoritatem habuit, quam Suffraganei Antistites. Ac proinde non moveo litem aliis aliarum Galliæ Provinciarum Metropolitis, at Conventus Attiniacensis, nostrique Romani Concilii autoritate compellor id dicere, quod apertius Cap. seq. ostendam, nul-

Flodoard. Hist. Rem. l. 2. c. 16.

nullum videlicet ex duodecim Francorum Episcopis, qui Concilio eidem affuere, Metropolitam fuisse, præter Senonensem, quem præterea quando, & a quo Pontifice obtinuisse pallium affirmem, nescio.

XV. Concluditur, nullum ex Franc. Episc. qui Concil. adfuere, Metropolitam fuisse, præter Senonensem.

Verum ne ratio ulla vel minima sit reliqua dubitandi, quin recte id affirmem, animadverti velim, quod non solum Episcopi Metropoleon Galliæ mero Episcopi nomine in Concilio occurrunt, ut in Conventu Attiniacensi; at omnes concedunt loco Meldensi Episcopo Suffraganeo Archiepiscopi Senonensis, hoc uno excepto, qui locum Metropolitæ proprium tenet. Quumque duo mihi objici possint, Metropolitam nimirum Senonensem vocari Archiepiscopum, quia erat Primas Galliarum; & majorum in more fuisse positum, ut observat Cantelius, quandoque in Conciliis collocare Suffraganeos statim post suum ipsorum Metropolitam, brevi respondeo. Senonensem Primatiali honore fuisse insignem & ab Aimoino, & ab autore Chronici Autisiodorensis doceor; ab iisdem vero disco etiam instituti Primatus Epochem, annum videlicet 876. Ind. IX. undecimo Cal. Jul. in Concilio Pontigonensi, Carolo Calvo Imperatore: ibi enim Privilegium conlatæ dignitatis Ansegiso Senonensi ab Jonanne VIII. Romano Pontifice, nequicquam reclamantibus Episcopis, patefactum, confirmatumque est ab Imperatore. Quare laudatum Chronicon mortem referens Archiepiscopi Senonensis Sevini vere Primatis: *His diebus*, ait, *Domnus Sevinus Senonensis Archiepiscopus obit. Hic Romæ per manum Joannis Papæ Archiepiscopale pallium, quo Antecessores ejus infulati sunt, & Primatum Galliæ suscepit*. Itaque si centum amplius annis post Concilii hujus Romani ætatem, Senonensis Primatus est institutus, Vuillicarius erat dumtaxat Metropolita. Ad caput alterum, quod spectat; sedisse in hoc Concilio ante Italos, Gallicanos Episcopos omnes simul junctos, unico Protothrono Ostiensi divisos, ut Gallicanis Itali simul conjuncti præcesserant in Arelatensi primo, aperte video, debitasque habeo gratias Cantelio, qui hoc in Arelatensi esse factum observat. Quod vero idem docet, quandoque Suffraganeos suis Metropolitis adhæsisse, Concilio huic Romano haud congruit. Idque apertissimum est ex Er-

Aim. Cont l. 5. cap. 33. Chron. Autis. an. 1002.

Cantel. de Metrop. Eccl.

Erlulfo Lingonensi, quem, tametsi Suffraganeum Lugdunensis, videmus tamen quintum post suum Metropolitam sedisse. Atque ea propter, ne verbis inutilibus immorer, venio ad Italiæ Episcopos ex Tuscia atque Campania, & ex Provincia Italia convocatos, quæ est mei instituti pars altera. Idque ut planius fiat, quod de Galliis feci, Italiæ dispositionem tum civilem, tum Ecclesiasticam præmittam.

XVI. Civilis dispositio Italiæ in XVII. Provincias post Constantinum.

Italiæ peninsulam ab Alpibus, & circumfuso mari definitam, quamquam ante Triumviralem potestatem limite boreali Cisalpinæ Galliæ angustatam, primum Imperatores, deinde invasores Gothi, hosque sequuti Langobardi, ac demum Franci Reges eorum profligatores, qui omnes novam politiæ formam advexerunt, ausi nunquam sunt violare. Quam rem erudite observat V. C. Anonymus Mediolanensis, qui extensionis Italiæ primordiis constitutis anno urbis C. 711. al. 710. Octavio Cæsare, & Q. Pædio Coss. suffectis, cum Strabone: *Hos fines*, inquit, *medio ævo nec Græci Cæsares, nec Gothi, nec Langobardi, ausi sunt immutare*. Verum quidquid religio iis fuerit Italiæ fines innovare, eam certe administrandi genus multiplex memoratur. Præcipuum illud est, quod ab Adriano jampridem excogitatum, quum Consularibus quatuor Italiam omnem commisit, Constantinus in sua Romani Orbis dispositione omnino novum instituit. Namque Consularium Magistratibus obsoletis, unoque Italiam Correctore moderante, Constantinus Præfecto Prætorio Italiæ, præter Africæ, & Illyrici Diœceses (quasi novæ, veterisque Italiæ rationem habens) Italiæ Diœcesim bipertito administrandam per duos Vicarios decrevit. Dicti iidem sunt Vicarius Romæ, & Vicarius Italiæ. Illi paruerunt Provinciæ decem, quarum quatuor, Campania, Tuscia & Umbria, Picenum Suburbicarium, Sicilia, erant Consulares; duæ, Apulia & Calabria, Brutii & Lucani, a Correctoribus administrabantur; quatuor autem reliquæ, Samnium, Sardinia, Corsica, Valeria, per Præsides regebantur. At Vicario Italiæ septem commissæ erant Provinciæ, quatuor Consulares, Venetia & Istria, Æmilia, Liguria, Flaminia & Picenum Annonarium; ac tres Præsidiales, Alpes Cottiæ, Rhetia prima, & Rhetia secunda.

Scriptor. Ital. to: x. tab. Chr. med. ævi.

Ita-

Itaque ſeptemdecim, ut in Galliis, Provincias in noſtra Italia eſſe poſt Conſtantinianam diviſionem perſpicimus, in quarum ſingulis ſua erat urbs Metropolis, Sedes videlicet Conſularis, aut Correctoris, aut Præſidis, quæ ex Notitia ſatis conſtant. At ſingulas enumerando recenſere vanum eſſet; quippe Romani Pontifices in Eccleſiaſticis Provinciis conſtituendis, nullam civilis diſpoſitionis rationem habuerunt, præter bipertitæ Italiæ diviſionem, in Italiam videlicet proprie dictam, quæ parebat Vicario Italiæ, & aliam in Italiæ partem, quæ Vicario Romæ.

XVII. Eccleſiaſtica unam primo provinciam, deinde poſt Conſtantin. duas, Italiam, & Romam amplectebatur.

Hujus vero bipertitæ diviſionis rationem a Romanis Pontificibus eſſe habitam conſtat ab inſtituta per eoſdem Metropoli Mediolano, cujus Sedis Epiſcopo ſeptem Civiles Provincias ad Italiam ſpectantes ſubdiderunt; quum ante eam diviſionem totam Italiæ Diœceſim ipſi per ſe, unicæ inſtar Metropolis, gubernaſſent. Deinceps enim Primatiali jure Italiam adminiſtrantes, Romam cum decem iis Provinciis, quæ Vicario Romæ parebant, jure Metropolitico moderati ſunt, detracto inſuper ex Italia Piceno Annonario, quod ad Romanam Metropolim pertinuit. Hanc profecto diſpoſitionem & D. Athanaſius tum in Apologia ſecunda, tum in epiſtola ad ſolitarios, & Concilii Sardicenſis ſubſcriptiones ſatis comprobant, ut Joannes Morinus & Carolus a S. Paulo obſervant. Neque eam obſoleviſſe per octavum ſeculum, convocatio Concilii hujus Lateranenſis ex Tuſcia, atque Italia, & Pontificiæ literæ aliquot poſt annos datæ de Simoniæ vitio, quod in Tuſciæ, & Italiæ partibus vigebat, teſtantur. Sic, ne prodigatas de Urbicariis, Suburbicariiſve regionibus quæſtiones inſtaurem, de quibus tam multa eruditiſſimi Recentiores contra Gothofredum, præeuntibus Joanne Morino, & Chriſtiano Lupo, quorum primus Provincias omnes Vicario Romæ ſubditas, alter totum Occidentis Patriarchatum, Urbicarias, Suburbicariaſve fuiſſe regiones contendunt, pro certo haberi poſſe intelligo, quod Italicæ Diœceſis diviſio bipertita, poſt Conſtantinianam diviſionem facta, in duas videlicet Eccleſiaſticas Provincias, octavo ſeculo penitus non obſoleverat.

Morin. Exerc. 30. l. 1. Geogr. Sacr.

Adrian. PP. Cod. Carol. ep. 85.

Gothofr. Cod. Theod. tom 1. Morin Exerc. cit. 30. libr. 1. Chriſtian. Lup. Schol. in Can. 6. Conc. Nic.

XVIII. Provincia Italia in tres Metropoles dividitur a Summo Pontifice.

Cantel. Metr. Urb. p. 3. diss. 6 cap. 3.

Idem diss. 5. cap 4. ejusd p. 3. Noris de Syn. V. cap. 10.

Bar. 968. Pag. 965. Leo Ost. l. 2. c. 9. Peregr. in Aligerno. Cantel. ubi supr.

Geog. Sacr.

Et revera in Provinciis Civilibus, quas Romanus Pontifex jure Metropolitico gubernabat, si Sardinia excipiatur, in qua Calarim fuisse Metropolim Ecclesiasticam a seculo quarto probat Cantelius ex S. Athanasio, Theodoreto, & Cassiodoro, nulla ante nonum seculum Metropolis instituta est. In Sicilia siquidem non esse excitatam Syracusanam Metropolim ante seculum nonum invicte ostendunt idem Cantelius, & Card. Noris, qui praeterea Alberti Piccoli dissertationem de jure Ecclesiae Siculae impugnat, Messanaeque Metropolis antiquitatem evellit. In Peninsulae autem Italiae continenti Romanam Metropolim coarctatam minime esse ante Capuanum Metropolitam institutum, communis Eruditorum opinio est. Capuanae vero Sedis Episcopus Metropoliticum honorem est adeptus ab Joanne XIII. an. 968. seu ante biennium, tenui hoc, neque attendendo, Chronologiae discrimine. Quare mentio illa Rhegitanae Metropolis, quam in Photiana Notitia observans Carolus a S. Paulo, rem certam affirmare timuit, ad eas per me ablegatur Metropoles, quas nonnulli amore erga patriam compulsi, ex monumentis veterum excitasse sibi blandiuntur; quum caeteroqui aut de Civilibus, aut de Graecae institutionis Metropolibus mentio in iis fit. Secus est de septem Italiae Provinciis ab Apostolica Sede commissis Metropolitae Mediolanensi; hanc siquidem late adeo effusam Mediolanensis jurisdictionem, longe ante Concilium nostrum Romani Pontifices decurtarunt, creatis subinde Metropolitis duobus, Ravennatensi, cui subjiciebantur Æmilia, & Flaminia praeter Picenum Annonarium, de quo supra, & Aquilejensi, cui Venetia & Istria Civilis Provincia erat subdita, quae postea Langobardorum tempore in duas est divisa, in Aquilejensem nimirum & Gradensem. Sed de Gradensi Istriae Metropoli, seu Patriarchatu, schismate celebri ad nos nihil; tum quia Gradus extra continentem Italiae sita est, tum quia parvam in eam Insulam secedens Aquilejensis, translatae potius Sedis, quam novae Metropolis institutae posset Autor appellari, quamquam & Pontifices misso Pallio confirmarunt Gradensem, vicesque ejus ut tandem sopirent, Venetias undecimo seculo eam dignitatem transtulerunt. Caeterum Ra-

Ravennate, & Aquilejensi Metropolitis institutis, exinde Mediolanensi quatuor tantum Provinciæ Civiles ante annum millesimum paruerunt, Liguria, Alpes Cottiæ, Rætia prima, & Rætia secunda, duabus ex hac postrema civitatibus detractis Ratispona, & Quintanis in Vindelicis, quarum Episcopi subditi fuerunt Metropolitæ Laureacensi in Pannonia & Norico, postea Salisburgensi. Quæ constant ex Ordine antiquo Suffraganeorum Ecclesiæ Mediolanensis, quem edidit V. C. Ludovicus Muratorius, prout in Conciliis sedebant. Principem nempe locum habet *Metropolita*: a dextris ejus sedent Episcopi, *Vercellensis*, *Novariensis*, *Laudensis*, *Terdonensis*, *Astensis*, *Taurinensis*, *Agustensis*, *Aquensis*, *Januensis*: lævam vero tenent Episcopi, *Brixiensis*, *Pergamensis*, *Cremonensis*, *Curiensis*, *Tporiensis*, *Albensis*, *Saunensis*, *Vigintimiliensis*, *Albenganensis*. His porro novemdecim Episcopis cum Metropolita, octo nimirum ex Liguria, novem ex Alpibus Cottiis, Curiensi unico ex Rætia I., & Agustensi ex Rætia II. addendum crediderim *Bobiensem*, quamquam Ditramus apud Baronium, excitatum docet anno 1014., ut plenus esset numerus Cathedralium viginti, quas Provinciæ Mediolanensi tribuit antiqua Notitia Thuana apud Carolum a S. Paulo.

Scriptor. Italicor. to. 1. p. 2. pag. 228.

Baron. ad ann. 1014.

XIX. Ante Capuensem quatuor tantum Metropoles Ecclesiæ erant in continenti Italia.

Brevis ea quidem Notitia est, tantæque antiquitatis, ut facta videatur ante ullam in Italia Metropolim excitatam post Capuanam, quam omnium primam habendam esse post Ravennatensem, & Aquilejensem Annalium parens affirmat, Carolusque laudatus testatur; qui altius vult repetendam, Bobiensis Episcopatus ætatem, dum Laurentium Concilio V. Simmachi adfuisse tradit. Quæcumque autem sit, ob omnium oculos ponere eam lubet.

In Provincia Etruria, sive Tyrrea numerantur civitates
Civitas Romensium Metropolis.
In Provincia Capuensi
Civitas Capuensis Metropolis invenitur.
In Provincia Flaminiensi civitates numerantur
Civitas Ravennensium Metropolis.
In Provincia Venetiensi, & Histriensi numerantur
Civitas Aquilejensium, ipsa est Forum Julii.

In Provincia .... seu Liguriensi civitates numerantur viginti.

Civitas Mediolanensium Metropolis.

Ex qua antiqua Notitia evidens est, quod in continenti Italiæ, tunc temporis, quum eadem scripta est, quinque, immo quatuor Provinciæ Ecclesiasticæ, quindecim Civiles amplectebantur. Quatuor, inquam; nam in Capuensi Metropolis tantum civitas numeratur, quæ res, ni fallor, ostendit, Capuam honore dumtaxat Metropolitico insignem nullos habuisse Suffraganeos, ac proinde Provinciam separatam minime constituisse; quemadmodum si hodie nova scriberetur Notitia Provinciarum Italiæ post Ferrariensem tali honore donatam a Sanctissimo Domino nostro Clemente XII. nullæ numerarentur Suffraganeæ urbes; at laudatæ Notitiæ exemplo affirmaretur:

In Provincia Ferrariensi

Civitas Ferrariensis Metropolis invenitur.

Itaque si tres postremæ Provinciæ tribuantur Italiæ proprie dictæ, ut par est; per *Provinciam Etruriam, sive Tyrream*, amplissimam Romanam Provinciam recte intelligemus, quæ parebat Romano Pontifici, ut Metropolitæ, amplectebaturque eas omnes Civiles Provincias Continentis, quæ juxta Constantinianam dispositionem a Vicario Romæ administrabantur. Ac proinde quum liber Pontificalis ait *Tusciam atque Campaniam*, absque ulla divisione, non duas distinguit Provincias, at una in Romana Provincia, quam abunde indicasset solo *Tusciæ* nomine, diversos Episcopos duarum Civilium Provinciarum enumerat, Campaniæ nimirum, & Tusciæ, quæ cum Umbria unam Provinciam faciebat Piceno etiam Annonario eidem ob vicinitatem adjuncto, ut Pancirolus observat.

Notit. Occid. cap. 51.

XX. Causæ cur e Tuscia tantum, & Campania Episcopi ad Concilium evocantur.

Hic vero aliquis fortasse mirabitur, quod Stephanus III. qui ex Francorum regionibus, & ex Italia Episcopos accersivit, omnino nullum ex Civilibus aliis Provinciis Romanam constituentibus, convocaverit. Quum præsertim ex duabus memoratis, & ex Valeria consueverint Romani Pontifices ad Synodos Provinciales vocare Episcopos etiam ævo S. Petri Damiani, per undecimum nempe seculum, ut testa-

ſtatur Card. Baronius, qui duo & ſexaginta in iis Provinciis numerat, præter Epiſcopos Cardinales, eoſque, qui aut antiquati, aut uniti fuerant. Sed admiratio omnis ceſſabit, ut arbitror, ſi Stephani tempora difficillima reputentur. Græcis ſcilicet, Langobardiſque eas Provincias inſidentibus, non erat liberum Pontifici vocare indidem Epiſcopos Romam; quin etiam Patrimonia S. Sedis ab iiſdem occupata, ut ſibi redderentur, imploratam legimus Francorum opem a Sancto Paulo I. paucis ante annis, quam Lateranenſe hoc Concilium celebraretur. Is autem invaſa eadem dolet a Cajetanis, Neapolitaniſque: & paucos poſt annos Stephani ſucceſſor Adrianus teſtatur Græcorum invaſionem uſque Terracinam protendi. Huc accedit ipſa Romani Pontificis juriſdictio per id temporis temere ab iiſdem Græcis detruncata; nam Leo Iſaurus vel ab anno 730. in odium Italicæ defenſionis ſacrarum Imaginum, præ aliis Provinciis, Calabriam quoque & Siciliam a Romano Patriarchatu diſtraxerat, & Conſtantinopoleos Patriarcha in ſuæ Sedis jura transcripſerat, ut erudite Franciſcus Macedo hanc hiſtoriæ partem enarrat. Quamobrem Adrianus Papa ab Imperatore Conſtantino, & Irene Auguſta efflagitat: *Ut conſecrationes Epiſcoporum, ſeu Archiepiſcoporum, ſicut olitana conſtat traditio, noſtræ Diœceſis exiſtentes, penitus canonice Sanctæ Romanæ reſtituantur Eccleſiæ*. Nam, ut docet Chriſtianus Lupus, Leo Iſaurus dum Illyricum Siciliam, & Citeriorem Italiam tranſcripſit Patriarchæ Conſtantinopoleos, in Calabria, & Apulia erexit quoſdam ſolo nomine Metropolitas, ſeu Archiepiſcopos, ut dicebantur, quo ad illius manus deberent conſecrandi accedere. Unde liquet, quod Pelagius Conſentinus, & Aufredus Tarentinus, qui anno 743. Concilio Romano S. Zachariæ interfuerunt, & ſiqui alii reperiuntur indidem ſubſcripſiſſe Romanis Conciliis per hæc tempora, aut fortuito Romæ, aut in comitatu Pontificis degebant.

Baron. an. 1057. Schelelir antiq. Eccl. to. 2. pag. 746.

Cod. Carol. ep. 26.

Ibidem ep 73.

Reſponſ. ad Germanit. 18.

Chriſt. Lup. Schol. in Can. 12. Conc. Chalc.

XXI. Civilis politia Italiæ medio ævo prorſus alia ab antiqua.

Cæterum mihi eo reverтenti, unde jam ſatis digreſſus videor, nil melius comprobat, quod Canone XII. Chalcedonenſis Concilii ſancitum legimus, quam convocatio hæc Epiſcoporum Diœceſis Italiæ in libro Pontificali memorata. Inde enim conſtat non arbitrio Principum mutatas Provin-

cias Ecclesiam sequi, sed semel statuta constanter servare. Et sane quis nesciat, Langobardis sexto seculo senescente Italiæ partem invadentibus, partemque aliam tuentibus pro Imperio Græcorum Exarchis, novas esse Provincias designatas, novosque excitatos Magistratus? Provincias scilicet duas & viginti enumerat Anonymus Mediolanensis, earumque administratores obsoleto Consularium, Præsidum, Correctorumque prisco nomine, Duces, Exarchum, Gastaldos, Principes, Patriciosque appellatos cum Blondo, aliisque Italicarum rerum Scriptoribus notat. Certe Flaminiæ antiquum nomen Exarchatus, Piceni Pentapolis, Umbriæ Ducatus Spoletinus aboleverunt. Sic cæterarum nomina Provinciarum majori ex parte immutata, quæ, quia minime ad rem faciunt, prætermitto. Tuscia ipsa, quæ antiquum nomen conservavit, tripertito dividi, appelarique triplici nomine cœpta est: alia enim erat Tuscia Regalis, alia Ducalis, seu Langobardica, alia demum Romana, quæ Ducatus Romani partem trans Tiberim faciebat. Ducatus etiam Romanus, qua Umbriæ, Sabiniæ, Campaniæ partes cis Tiberim comprehendebat, earumdem Provinciarum nomina antiquaverat: ac proinde Italiæ facies mutata omnino erat Stephani III. tempore, ab ea quam primi Orientis Imperatores constituerant. Tempore, inquam, Stephani III. nam paulo post Langobardica hæc politia & ipsa periit, nova per Francos Reges emergente, quum Marchæ, & Comitatus Provinciis nova nomina tribuerunt (duabus tamen exceptis Marchiis Trivisana, & Anconitana, quibus facta ea nomina vult Pancirolus a Marchionibus Langobardorum:) Æmilia vero, quæ post Pipini donationem ad Romanum, seu S. Sedis Territorium spectare cœpit, Pipiniana donatione per Carolum Magnum confirmata, Romandicla est nuncupata.

Notit. Imper. Occid. c. 58.

XXII. Ecclesiæ Metropoleon institutio, & Provinciarum ordinatio ad solum Rom. Pont. spectat, ideoque civilibus varietatibus non est obnoxia.

Ea tamen civili dispositione Italiæ nostræ non obstante, refert liber Pontificalis congregatos esse Episcopos *Tusciæ atque Campaniæ, & istius Provinciæ Italiæ*, nempe Provinciarum ab Ecclesia constitutarum, juxta Constantinianam Civilium Provinciarum divisionem bipertitam, ut abunde est demonstratum. Quod clarius etiam percipiet, qui sedulo inspiciat Episcoporum, qui convenerunt, Sedes singulas:

ex

ex triplici siquidem Tuscia, ex Ducatu Romano, Spoletino, Campania, Exarchatu, Pentapoli, & Liguria eos advenisse comperiet. Horum vero si *aliquantos*, ut habet liber Pontificalis, sex videlicet solos Episcopos, Vicarium Archiepiscopi Ravennatis, hujusque Suffraganeos tres, Cæsenatem, Faventinum, Ficoclensem, Papiensem exemtum, & Dertonensem Archiepiscopi Mediolan. Suffraganeum, tribuat Italiæ proprie dictæ; Episcopos quatuor & triginta reliquos ex unius Ecclesiasticæ Provinciæ Romanæ duabus civilibus in eodem Pontificali memoratis Tuscia, atque Campania omnes convocatos agnoscet: modo in memoriam redeat eorum, quæ supra cum Guido Pancirolo affirmabam de Tuscia, cum hac videlicet Umbriam, & Picenum Annonarium connecti, unicamque Civilem Provinciam constitui. Quamobrem unusquisque mecum sentiat necesse erit, quod Ecclesiastici Orbis Monarcha Romanus Pontifex, tum quando nascentis, adolescentisque Ecclesiæ satagens, civilem politiam est sequutus, quod factum docet Præsul Blanchinus in rebus Ecclesiæ veteris versatissimus, ut Ecclesia ubique institueretur; tum quando Constantinianam sequutus dispositionem extra Italiam, Ecclesiasticam illi Hierarchiam accommodari consensit, ut ita planius faciliusque rem Ecclesiasticam ubique terrarum moderaretur, nulla ad id necessitate adhærendi ordinationibus Principum est coactus: at quia optimam, utilissimamque esse vidit civilem orbis dispositionem, idcirco Ecclesiasticam illius fere similem ordinavit. Hanc enimvero semel institutam, non licuit arbitrio Principum immutare. Hinc est, quod Justiniano quatuor Armeniarum Provincias ordinanti opus fuit Ecclesiarum regimen intactum relinquere; quin etiam ad Episcoporum ambitum comprimendum lege sancire, ut Ecclesiasticæ non augerentur Metropoles, instar Civilium: *Quæ ad sacerdotia spectant, ea volumus in pristina manere forma, negotio ipso neque circa jus Metropoliticum neque circa ordinationes vel mutationem, vel novationem suscipiente*. Quod tametsi Imperatorii non erat juris definire, quum tamen Patrum Chalcedonensium decreto Summi Pontificis autoritate firmato inhæreat, non legislatorem Principem, at confirmatorem Ecclesiæ legum, non ut major iis-

Anast. tom. 2. pag 141. in S. Eleuth.

Novel. 31. c. 2.

iisdem vis accederet, sed ut Principis fulcitæ præsidio majoris observantiæ essent, nobis exhibet.

XXIII. Si quando secus est factum Rom. Pont. irritum esse jussit. Christian. Lup. Schol. Can. 12. Conc. Chalced.

Eumdem profecto Justinianum & Ecclesiæ, & suæ legis alias oblitum Ecclesiasticas etiam Provincias disturbasse, quod postea exemplum sequuti sunt Schismatici, negare non ausim. Quin etiam idem esse factum in Hispania, & Galliis in Civilium confusione Provinciarum, affirmo. Verum quemadmodum ipso in Oriente Romanus Pontifex, Imperatorias hujusmodi sanctiones aut pro bono pacis ratas haberi voluit, aut tempore, & occasione id exigente, improbavit, ut de nova Tyanensi Metropoli a Valente instituta, ab Innocentio autem Papa improbata, refertur; ita in Occidente, ubi præter supremum Pontificium, Patriarchali etiam jure pollebat Pontifex, aut nulla Metropolis absque ejus assensu excitata, aut siqua temere est erecta, brevi eadem corruit, quod de Lucensi in Hispania compertum est, necnon de bipertita Charthaginiensi Provincia mihi constat, ut palam erit in antiquitate Ecclesiæ Hispaniensis. Cæterum ipse ingens Metropoleon, Provinciarumque Ecclesiasticarum numerus, quæ identidem in Italia nostra emerserunt, ubi Romanis Pontificibus non arrisit Constantiniana divisio, evidenter rem ostendit: nulla siquidem Civilis Provincia est, quæ respondeat Ecclesiasticæ; Hierarchiam quippe Romani Pontifices usque ad hunc diem, aut priscis intactis Provinciis, aut iisdem dividundis, aliisque recens excitandis, prout commodior Ecclesiæ moderatio persuasit, ordinaverunt, semperque deinceps ordinabunt, quoad Christus Dominus, cujus ii visibile caput sunt, Ecclesiæ, quam moderantur, triumphum differre dignatus erit.

Thomassin. de Benef. p. 1. l. 2. c. 39. n. 11.

CA-

CAPUT II.

Sedes Epiſcoporum Franciæ, qui Concilio Lateranenſi adſuerunt.

I.

Duo genera concellionis S. Pallii. Primum ante 8. ſeculum meritorum, uti plurimum cauſa.

INſtituenti mihi de Franciæ Epiſcoporum Sedibus verba facere, quoniam, ut ajebam ſuperiori capite, illarum aliquot creduntur Metropoles, quum vere non ſint, neceſſarium erit nonnihil de Pallio dicere, cujus collatione honor Metropoliticus antea in Francorum Regno everſus, poſt Concilii hujus ævum eſt reſtitutus. Pallii collationem, de uſu enim & autoritate Pontificii juriſperiti ſatis multa, ad duo paſſim genera Scriptores referunt, ſuamque utrique generi ætatem adſcribunt. Primi ſcilicet generis collationem ad ſeptimum, octavumve ſeculum producunt; alterius vero ad noſtram inde ætatem pervenire contendunt. Primum igitur genus quamquam minime ad rem facit, ne prorſus ſileam, Magni Gregorii verbis quidquid dici de eo poteſt, amplectar. Noluit Gregorius Siagrio Auguſtodunenſi Epiſcopo concedere uſum Pallii; &, ne Francorum Reginæ Brunechildis nequicquam id petiiſſe animus læderetur, ſcriptis eidem literis negatæ conceſſionis cauſas haſce enumerat: *Primum: quia is, qui venerat Pallium accepturus, Schiſmaticorum tenetur errore implicatus, deinde quia non ex veſtra petitione, ſed ex nobis tranſmiſſum voluiſtis intelligi. Extra hoc autem quia is, qui eo uti deſiderat, directa ad nos hoc ſibi largiri ſpeciali petitione popoſcerat, & tantam cauſam nullo modo præbere ſine ejus poſtulatione debuimus: maxime quia & priſca conſuetudo obtinuit, ut honor Pallii nonniſi exigentibus cauſarum meritis, & fortiter poſtulanti dari non debeat.* Quamobrem ut recte animadvertit Pagius in vita S. Marci, Pallium, quod ſolis Patriarchis & Archiepiſcopis competit, Romani Pontifices poſtea conceſſere aliis Epiſcopis, vel intuitu meritorum, vel alia juſta de cauſa. Archiepiſcopos autem intelligit Pagius Primates; namque tam raræ erant primis ſeculis hæ Pallii conceſſiones, ut eruditiſſimis viris non paucis in mentem venerit, cum Pallii traditione con-

S. Greg. M. libr. 7. epiſt. 5.

Franc. Pag. in vita S. Marci.

F jun-

junctas fuisse Apostolicas vices, ac proinde unum & idem fecerint Vicarios Apostolicos, & Primates, neque desit, qui affirmet, Metropolitas postea omnes honorem illum assequutos, tot Primates esse factos; alii etiam tesseram subjectionis fuisse autument. Quæstionem profecto amplissimam, quam alibi pertractavi. Non autem hujus loci est ejus summam referre, quum ad reliqua sit properandum. Interim vero, hac de re ut legantur velim Caput XX. libri primi Hist. Pelag. Em. Cardinalis Noris contra Hallerium, & Joannem Morinum; necnon Garnerii Dissertatio III. Appendicis ad libri Diurni Pontificum cap. IV.

Marca de concord. l. 6. c. 6. & 7. Ant. Pag. 430. n. 8.

II. Alterum exinde ad nostram ætatem: nullusque Metropolita ante Pallium acceptum Archiepiscopus dicitur.

Alterum Pallii conferendi genus, quod communis omnium opinio est, per octavum seculum invaluisse, nostrum ad institutum prorsus pertinet; eaque propter serio inspiciendum erit. Quam necessaria fuerit Pallii collatio Archiepiscopis (ita enim per hæc tempora nullo discrimine appellantur Metropolitæ Occidentis) vel inde patet, quod nullam ante Pallium autoritatem habebant: qui enim Metropolitæ manus impositionem a Patriarcha ob distantiam locorum non accipiebant, per Pallium ab eodem confirmarentur necesse erat: ita Concilium generale octavum statuit, ut Patriarchæ senioris, & novæ Romæ, Antiochiæ, & Hierosolymorum: *Universorum Metropolitanorum, qui ab ipsis promoventur, & sive per manus impositionem, sive per Pallii dationem Episcopalis dignitatis firmitatem accipiunt, habeant potestatem, videlicet ad convocandum eos &c.* Hinc est, quod magnam omnes in admirationem conjecit Gualterus Trojanus Episcopus, & Regni Siciliæ Cancellarius, qui Pontifice Innocentio III. inconsulto, ab hujus Legato erat admissus in Panormitanum Metropolitam, *& quamvis nondum Palleum recepisset, nedum etiam postulasset, Panormitanensem tamen Archiepiscopum & re, & nomine se gerebat*; ait autor ejus vitæ a Baluzio editæ, quæ extat etiam in Tom. 3. Scriptor. Italic. Et, quemadmodum nuperrimus V. C. in Scriptorem veteris, & novæ disciplinæ animadvertit, Clemens IV. alia inter crimina Henrici Trevirensis Archiepiscopi id præsertim exaggerat: *Quod Pallio non obtento, in suis literis Archiepiscopum se nominare præsumserit*. Id vero autoritatis

Concil. Gen. VIII. Can. XVII.

V. Innoc. III. num. 30.

Mans. in P. 1. l. 2. cap. 57.

tatis inesse Pallio Metropolitis omnibus concesso, ab ipsis ejus concedendi primordiis liquet ex Adriani epistola ad Tilpinum Remensem data an. 774. alibi ex Flodoardo laudata: *Ut Pallium illi*, ait (Lullo videlicet Moguntino Episcopo ante annos viginti ordinato) *secundum consuetudinem transmittamus, & ordinationem illius firmam judicemus, & in eadem Sancta Ecclesia Moguntina Archiepiscopum constitutum esse faciamus*. Et ante Adrianum S. Zacharias post Liptinensis Concilii celebrationem, anno videlicet 743. (ut ibi erudite ostendit Pagius num. 3.) in quarta ad S. Bonifacium epistola: *De Episcopis vero*, ait, *Metropolitanis.... quos per unamquamque Metropolim per Provincias constituisti, hos per tuum testimonium confirmamus, & Pallia dirigimus ad eorum firmissimam stabilitatem*. Ac denique, quod velim attendi ab iis, qui cum Pallio Apostolicas vices confundunt, an. 731. Apostolicus per Germaniam Legatus Sanctus Bonifacius, qui Summi Pontificis vices gesserat annis duodecim, novemque ante annos Romæ ordinatus erat Episcopus, mortuo Sancto Gregorio II. ab hujus Successore Apostolicam legationem sibi confirmari efflagitat; hic vero, nempe Gregorius III. sequenti anno 732. & Legatum confirmat Bonifacium, & Archiepiscopum creat. Quomodo autem creat? En S. Pontificis verba: *Jure tibi sacri Pallii direximus munus, quod B. Petri Apostoli suscipiens autoritate, induaris: atque inter Archiepiscopos unus, Deo autore, præcipimus, ut censearis*. De his autem satis; nemo enim dubitat, quin ab octavo seculo Archiepiscopis, seu Metropolitis omnibus datum sit Pallium, salvis aliorum Metropolitarum privilegiis, itaut uniuscujusque jurisdictio intra suæ Provinciæ limites contineretur.

Hist.Rem l. 2. cap. 17.

Baron. & collect. Concilior.

Cod. Bonif. ep. 102.

III. Sanctus Bonifacius autoritatem aliis Metropolitis majorem non accepit cum Pallio.

Neque vero illud mirandum subit, quod nulla a Principe, nullaque ab ipso Bonifacio petitione facta concederetur Pallium: nuper enim a Gregorio Magno didicimus, priscam consuetudinem obtinuisse, ut vel *exigentibus causarum meritis*, vel *fortiter postulanti* concederetur. Quæ autem merita causarum majora essent? Innumeras prædicatione victorias de iniquo dæmone reportasse, tot hominum millia sacris Baptismi undis rigasse, tot gentes ab Idolis ad Evangelium revocasse, alibi Ecclesiam fundasse, alibi dirutam in-

instauraſſe: Paſtores præterea, qui novos paſcerent greges, conſtituendi, celebranda Concilia, iiſque præſidendi neceſſitas, atque alia multa, quæ ex epiſtolis trium SS. Pontificum Gregorii II. & III. ac Zachariæ, necnon ipſius Bonifacii palam fiunt, erant profecto cauſarum merita, quæ Pallium, ut ait Gregorius Magnus, exigebant. Ad Francorum autem Archiepiſcopos quod ſpectat, ii priſtinam dignitatem Pallii traditione, & quidem ab ipſis, & a Rege petiti, recuperarunt, quod parebit infra, quum de iiſdem ſingillatim ſermo erit: tametſi Metropoli ſemel reſtituta non fuit opus nova Principis petitione ſucceſſoribus Epiſcopis, quibus Pallio ab Apoſtolica Sede & confirmabatur ordinatio, & Archiepiſcopi nomen tribuebatur. At quia compendiaria lubet via ad perſequendum cætera properare, ipſius Bonifacii autoritate ob oculos ponam, tum omnes Franciæ Metropolitanos petiiſſe Pallium ab Apoſtolica Sede, tum eos omnes parem autoritatem eſſe aſſequutos per Pallium, ne Bonifacio quidem excepto, cujus quæ erat major cæteris poteſtas, non ab uſu Pallii, ſed Apoſtolico a Vicariatu proveniebat: qui enim Pontificem refert, vel merus Presbyter non in Regni unius, at in univerſi orbis Eccleſia eſt caput & Princeps, idque œcumenica Orientis Concilia teſtantur. Sanctus igitur Bonifacius Dorovernenſi Archiepiſcopo Cuthberto ſibi amiciſſimo (a quo tanta in veneratione habebatur, ut ejus martyrio audito ſtatim decreverit, diem quintam Junii ſolennem fore omnibus Anglo-Saxonibus in S. Bonifacii, & ſociorum martyrii memoriam) ſcribens: *Major*, inquit, *nobis ſollicitudo Eccleſiarum, & cura populorum propter Pallia credita, & recepta, quam ceteris Epiſcopis, qui proprias tantum procurant Parochias, incumbit*. Infra autem referens, quæ decreverat in Synodo apud Francos celebrato: *Decrevimus in noſtro ſynodali conventu, & confeſſi ſumus fidem Catholicam, & unitatem, & ſubjectionem Romanæ Eccleſiæ, ſine tenus vitæ noſtræ velle ſervare: S. Petro, & Vicario ejus velle ſubjici: Synodum per omnes annos congregare: Metropolitanos Pallia ab illa Sede quærere: & per omnia præcepta Petri canonice ſequi deſiderare; ut inter oves ſibi commendatas numeremur.... Decrevimus, ut Metropolitanus, qui ſit Pallio ſublima-*

Cod. Bonif. ep. 105.

matus hortetur ceteros, & admoneat, & investiget, quis sit inter eos curiosus de salute populi, quisve negligens servus Dei.. Statuimus quod proprium sit Metropolitano juxta Canonum statuta subjectorum sibi Episcoporum investigare mores, & sollicitudinem circa populos, quales sint..... Et unusquisque Episcopus, siquid in sua Diœcesi corrigere, vel emendare nequiverit, itidem in Synodo coram Archiepiscopo, & palam omnibus ad corrigendum insinuet, eodem modo, quo Romana Ecclesia nos ordinatos cum sacramento constrinxit, ut si Sacerdotes, vel plebes a lege Dei deviasse viderim, & corrigere non potuerim, fideliter semper Sedi Apostolicæ & Vicario S. Petri ad emendandum indicaverim.. Sic enim ni fallor, omnes Episcopi debent Metropolitano, & ipse Romano Pontifici, siquid de corrigendis populis apud eos impossibile est, notum facere.... Nobis æqualis labor, & majus periculum imminet, quam ceteris Sacerdotibus, quia Canones antiqui præcipiunt, ut omnes Metropolitani sciant sollicitudinem totius Provinciæ gerere.

IV. Metropolitani Pallii generali concessione Romano Pontifici fiunt subjecti antiquata Exarch. potestate.

In his, quæ ex S. Bonifacio decerpsi, ab eodem in Synodo constituta, spe instaurandæ Ecclesiæ, quamquam fatetur officium laboris sui sibi visum esse *simillimum cani latranti, & videnti fures, & latrones frangere, & subfodere, & vastare domum Domini sui, & quia defensionis auxiliatores non habeat, submurmurans ingemiscat & lugeat*; in his inquam, præ aliis quæ Episcopos, quæve Metropolitas spectant, dignum notatu est, quod causarum cognitiones ab Episcopo ad Metropolitanum, ab hoc vero ad Summum Pontificem recta deferendas synodaliter constituitur. Quare omnes fatentur, Exarchatus dignitatem, potestatemque in Galliis extinctam esse; quidquid nonnulli fastidientes subjectionem, quam Romano Pontifici, ut Patriarchæ suo debent Metropolitæ Occidentis, secus rem totam interpretentur, quos erudite arguit Scriptor Francicus. Ultro huic novæ disciplinæ Episcopos omnes se subjecisse ostendit, longeque ut sublatam inter Pontificem & Metropolitas Exarchi potestatem quererentur, ejus instaurationi non semel tentatæ semper restitisse: neque hanc fuisse novam legem, quæ Metropolitis per Pallium daretur, sed ipsam illam qua S. Gregorio Magno subjiciebantur, quos per se ordinabat, Metro-

Thomassin. de benef. P 1. lib. 2. cap. 55.

tropolitæ. Quum autem nonnullo discrimine subjicerentur Romano Pontifici, ut Patriarchæ Occidentis, Metropolitæ cæteri, quos hucusque alia erat disciplina confirmandi, ab ipsis Romanis Pontificibus, & Conciliis stabilita, quis litem moveat iisdem aliam nunc statuentibus? Mutata est igitur vetus disciplina, confirmarique Metropolitas cœptum per S. Pallium: at mutata ea quidem est ab ipso ejus autore, Romano Pontifice, qui majorem hoc sacro indumento autoritatem Metropolitis omnibus voluit elargiri, ut firmitatem inde accipiens eorum autoritas Comprovincialibus fieret Episcopis formidabilior, ac proinde utilior, quam antea. Metropolitæ vero ipsi non Exarcho aut Primati, sed eidem Romano Pontifici, a quo plenitudinem potestatis accipiebant, jure ac merito subdebantur. Hinc est, quod, nedum summa Pontificia, Patriarchali sola utens autoritate, illos Romanus Pontifex, ad Concilia convocabat &c. ut statuitur Canone XVII. Concilii VIII. supra laudato, qui nullum Patriarchatus Metropolitam excludens, conceptis his verbis utitur: *Sive per manus impositionem, sive per Pallii dationem Episcopalis dignitatis firmitatem accipiunt*. Et hæc obiter dicta sint occasione instaurationis Metropoleon Franciæ, quas pessumdederant Majores domi. Ex quibus, utquumque obiter dictis, certam Epochem figere haud dubie possumus moris confirmandi Metropolitas omnes Occidentalis Patriarchatus per sacrum Pallium Roma missum circa initium octavi seculi. Et sane præter Africam & Hispaniam, quibus impia Saracenorum dominatio interdixerat vel Christiana Religione, Regna cætera, quorum Metropolitis ob distantiam locorum non dari, sed mitti poterat Pallium, ætati hujus disciplinæ non repugnant. Galliam enim, ut e calamitatibus ante octavum seculum cœptis emergeret, ultro eam amplexam esse jam vidimus in Synodo anni 742. Angliam non ignoramus, a duobus omnino Metropolitis Dorovernensi, seu Cantuariensi, & Eboracensi, qui per Pallium confirmabantur ab ipsa institutione, a seculo septimo nimirum, gubernari. Germaniæ denique illam partem, quæ ad Francorum Regnum pertinebat, ab eodem Apostolicæ Sedis Legato Bonifacio, qui Francicam instaurare a Francorum Regibus rogatus

tus, a Romano Pontifice jussus erat, prima disciplinæ rudimenta suscepisse, aliam vero partem aut servire Idolis, aut sicubi Evangelium auditum erat, nullibi de Ecclesia, nedum de disciplina ejus cogitatum esse, quem præterit.

V. Ex octo Metropolitis Franciæ, qui Concilio Lat. adfuit, unus tantum Senonensis Pallium acceperat.

Hæc quum ita sint, nemo non videt, quanta via erraverit Archiepiscopus Parisiensis, quum Concilii generalis decreto contendit roborari insidias, quas Nicolaus I. Gallicanis Præsulibus ante sexennium molitus fuerit. Longe enimvero alia fuit mens Gallicanis Præsulibus centum amplius annis, quam Nicolaus ad Petri Cathedram eveheretur. Iidem ultro decreverunt, ut S. Bonifacius testatur, *in Synodali conventu subjectionem Romanæ Ecclesiæ fine tenus vitæ velle servare*: eosque & successores stetisse, ut par erat promissis, Concilium hoc Lateranense Stephani III. fidem facit, cui duodecim evocati Episcopi adfuerunt, unicus nimirum Archiepiscopus, septem urbium Metropoleon, reliqui Suffraganearum Sedium, Episcopi. Quorum ego de Sedibus loquuturus, quam apte præmiserim pauca hæc de Pallio, satis liquet; idcirco enim tamquam meri Episcopi nuncupantur ii septem, utquumque haberent Sedem in sua quisque Metropoli, quia dignitatis Episcopalis firmitatem traditione Pallii hauddum acceperant, quod mox ostendam. Sedes igitur Episcoporum urbium Metropoliticarum septem sunt juxta ordinem, quem ipsi in Concilio tenuerunt: *Moguntina*, *Turonensis*, *Lugdunensis*, *Bituricensis*, *Narbonensis*, *Burdegalensis*, *Remensis*. Has vero omnes fuisse habitas pro meris Episcoporum Cathedris, unico eorumdem aspectu deprehendimus. Unus siquidem Senonensis vocatur Archiepiscopus, cæteri omnes Episcopi; unus Senonensis sedet loco Metropolitæ debito, nempe post Ravennatensis Legatum, cæteri omnes antiquitatem ordinationis servant inter ipsos Suffraganeos. Unus Senonensis Episcopo Ostiensi aliis omnibus antiquiori præfertur, cæteri omnes tum illi, tum alii Suffraganeo Archiepiscopi Senonensis postponuntur. Quem sane ordinem habendum esse instar regulæ certæ ad cujuscumque Episcopi locum dignoscendum hinc inde numerando, ut moris est in Conciliis, persuasum est, quia non in subscriptionibus, quarum mira est varietas, sed ipsis in Actis,

Actis, ipſoque in Seſſionis initio leguntur eorum nomina. Præterea ſolum id eſſe factum in hoc Concilio, ut Franci præirent Italis, non Provinciæ ſingulæ ſeorſim collocarentur, aut alia adhiberetur regula ex iis, quas obſervat Cantelius, patet ex Epiſcopis Italiæ, & Tuſciæ, atque Campaniæ, qui omnes, præter Oſtienſem, concedunt loco Epiſcopis Franciæ, ut hi olim in Arelatenſi I. conceſſerant Italis; inter ſe autem invicem confunduntur, prout ætas ordinationis ſuadet. Quam rem minime eſſe factam videre eſt in ſubſcriptionibus Conſtitutionis Sancti Pauli I. anno 761. cui Epiſcopi, prout commodum illis erat, ſubſcripſere, novemdecim ſcilicet in prima pagina, ſubjicientes in fine, *& alii cæteri, qui capere non poſſumus*: deinde poſt octo Cardinalium ſubſcriptiones verſa pagina tres alii Epiſcopi, quos reliqui Cardinales ſequuntur. Id quippe eſt diſcriminis inter conſidendum, & ſubſcribendum, quod hic ſæpe varietas, quandoque etiam nullus ordo ſervatur; illic vero ſiquando varietas deprehenditur, aliquem ſemper ordinem ſervatum conjicietur. At venio ad urbes Metropoles Franciæ Archiepiſcopali dignitate vacuas.

Baron. an. 761.

VI. Galliarum Archiepiſcoporum inſtaurator eſt Adrianus Papa, agente Carolo Magno.

Inter cæteras Gallicanæ Eccleſiæ illius ævi calamitates duæ potiſſimum numerantur, jura omnia Epiſcopatuum conceſſa laicis, ſceleſtiſque hominibus, & dignitas Metropolitarum everſa. Hanc quidem poſtliminio revocare non poterat niſi Romanus Pontifex; illa vero ut redderentur Epiſcopis, non erat ſatis Pontificia autoritas, at Regia etiam voluntate & juſſione erat opus. Neutrum defuit Eccleſiæ illi, quæ poſtea ſemel reſtituta, per Sacerdotii & Regni concordiam ad noſtram uſque ætatem florentiſſima ſemper fuit, ſemperque futuram mihi ominor. Dignitatis itaque Metropolitarum omnium inſtaurator fuit Papa Adrianus, qui Stephano III. ſucceſſit anno æræ vulgaris 772. Neque alio utar teſte, quam eo ipſo, qui in epiſtola ad Bertherium Viennenſem Epiſcopum rem, quemadmodum ſe habuit, nos docet: *Carolus Rex*, inquit, *Patricius Romanorum Romam venit, & Paſcha Domini apud S. Petrum nobiſcum egit; ubi inter alia eum monuimus de Metropolitanorum honore, & de Civitatibus, quæ laicis hominibus traditæ erant, & quia Epiſcopalis di-*

Labb. Biblioth. Mss. to. 1. pag. 109. & in Conciliis.

dignitas fere per LXXX. annos esset conculcata...... Autoritate igitur B. Petri Principis Apostolorum singulis Metropolitis antiquo more potestatem suam reddidimus, & filium nostrum gloriosum & inclytum Regem Carolum ante corpus B. Petri inde rogavimus, ut antiquam dignitatem omnis Metropolis haberet: ideo hanc epistolam autoritatis nostra omnibus misimus, quam & tu ut haberes voluimus, & ut tu nosceres, Ecclesia tua privilegium, quod a tempore B. Papa Leonis habuit, esse integre reformatum. Ex postremis his verbis conjicio, quod exempla epistolæ, quæ ad Episcopos, Archiepiscoposque ab se restitutos Adrianus dedit, singula notitiam Provinciæ suæ habuerint adnexam; nam constat ex Cod. Vaticano n. 1338. eumdem Pontificem dedisse ipsi Carolo eam notitiam integram, tamquam Commentariolum antiquæ jurisdictionis Metropoleon ab eo instauratarum. In primo siquidem folio Codicis legitur: *Iste Codex est scriptus de illo Authentico, quem Domnus Adrianus Apostolicus dedit gloriosissimo Carolo Regi Francorum, & Longobardorum, ac Patricio Romanorum, quando fuit Roma.* Et pagina 228. *Notitia in Provincia Galliarum, vel Galliarias decem titulis nominate qualiter statutum, aut......* adeo incorrecte scriptum (ait Schelstratius, qui hanc Notitiam in lucem edidit) ut verus sensus elici nequeat. Deinde septemdecim numerantur Metropoles cum suis quæque Suffraganeis, juxta dispositionem S. Leonis, & aliquot Successorum: ac proinde in Viennensi I. non legitur Metropolis Arelas, sed: *Metropolis civitas Viennensium*, & inter Suffraganeas duodecima: *Civitas Arlatensium*: quæ laudatæ Adriani epistolæ fidem faciunt. At quia non redditis etiam juribus, Metropolitæ ab Adriano sic restituti, fuissent nomina sine re; nonnisi post aliquod tempus misso identidem Pallio, Archiepiscopalis potestas fuit confirmata Metropolitis, utquumque ab Adriano, ut dictum est, instauratis: nam refert historia, quod Pagius observat: *Carolo Magno regnante Ecclesiasticos, eo agente, aliqua jura, licet non omnia recuperasse.* Eaque propter idem Adrianus toto sui Pontificatus tempore, ejusque maxime diuturni, nam tres & viginti annos gubernavit Ecclesiam, ea non vidit Episcopis, & Archiepiscopis plene restituta.

Antiqu. Eccl. tom. 2. append. num. ix.

Pag. an. 744. num. 6.

 Ne-

VII. Metropolitæ ante Adrianum aliqui erant restituti, at parum felici successu.

Negari non potest, quod ante Adrianum alicubi dignitas Metropolitica fuerit restituta; nam liber Pontificalis testatur, S. Gregorium III. misisse Pallium Williario Viennensi, Metropolitam videlicet Viennensis primæ eum confirmasse: & supra vidimus, S. Zachariam misisse tria Pallia S. Bonifacio, confirmandi causa tres Metropolitas, Rothomagensem, Senonensem, & Remensem. At de duobus postremis, qui ad Concilium hoc spectant, satis ostendi superiori capite instaurationem illam evanuisse, & idem Adrianus, qui nequicquam restitutam dolet a S. Zacharia Metropolim Remensem, affirmans ab se esse redditam singulis Metropolitis antiquam potestatem, extra aleam rem ponit. Præterquamquod Williarius ille Viennensis, quem liber Pontificalis restitutum tradit a S. Gregorio III. ante annum scilicet 742. invadentibus Septimaniam Saracenis, lateque omnia vastantibus irreligiosiores Francos expertus, relicta Episcopali Sede, in monasterium Agaunense S. Mauricii se recepit, ut rem fuse narrat Chronologus Flaviniacensis. *Vuiliarius*, ajens, *Viennensis, qui Austroberto successerat videns Viennensem Ecclesiam indecenter humiliari ob cladem Saracenorum Septimaniæ & Viennensi, & Lugdunensi Provinciis imminentium, laicis sacrilege & barbare res sacras obtinentibus, relicto Episcopatu monasterium Agaunense expetiit, ubi & vitam venerabilem duxit. Et hoc in tempore Stephani Papæ, qui Zachariæ successerat*. Quam historiam parvo discrimine Ado etiam narrat apud Baronium. Ex quibus est evidens, totum quam longe, lateque patebat Francorum Regnum, una eademque fortuna usum esse, ita ut nulla omnino Metropolis calamitatis expers sit relicta. Neque huic fuisse ullum modum credideris; nam Saraceni, Narbone a Francis expugnata post triennalem obsidionem, pulsi sunt Septimania, & ultra Pyrenæos ejecti anno 755. ac tum temporis incipiente sacrilega Ecclesiasticæ rei usurpatione, Williarius abire compulsus est in monasterium, unde nunquam in suam Sedem est reversus, Attiniacensi enim Placito anno 765. al. 762. celebrato, subscribit *de monasterio S. Mauricii*. Hujusque successori Bertherio videmus, Adrianum restituere Metropoliticam dignitatem, perinde atque aliis Galliarum Archie-

Labb. Bibl. Mss. to. 1. pag. 107.

Baron. an. 738.

chiepiscopis, an. 774. Argumentum minime dubium, quod novennale Pipini bellum in Aquitania pro Ecclesiæ rebus vindicandis contra Waifarium anno 768. confectum, parum profecerat. Quamobrem tres alii Episcopi Metropoleon urbium Septimaniæ, qui adsunt Concilio Stephani III. Bituricensis, Burdegalensis, & Narbonensis haud feliciores ceteris sunt credendi. Quæ ut gratis non afferam, quæcumque, ex iis septem, Metropoles in pristinum restitutæ ab Adriano, post initam cum Rege Carolo præfatam concordiam, inveniuntur traditione Pallii earum Archiepiscopis, hic subjiciam.

VIII. Remensis, & Moguntina Metropolis instaurantur circa an. 775. cum subjectione S. Sedi. Flod. Histor. Rem. l. 2. c. 17.

Primæ omnium occurrunt *Remensis*, & *Moguntina*, quarum Episcopis Pallium se esse largitum Adrianus ipse testatur in sæpe laudata epistola ad Tilpinum Remensem, cujus principium Remensis Pallii testis est, finis vero Moguntini. *Quia*, Tilpinum alloquens inquit, *ad petitionem spiritalis filii nostri, & gloriosi Regis Francorum Karoli præbente tibi bonum testimonium de sanctitate, & doctrina Fulrado amabilissimo Abbate, Franciæ Archipresbytero Pallium secundum consuetudinem tibi transmisisse nos cum privilegio, ut Metropolis Ecclesia Remensis in suo statu maneret, bene memoramus &c.* Et de Lullo Moguntino loquens, his epistolam verbis claudit: *Expositam, & conscriptam, & manu sua propria subscriptam Catholicam, & Orthodoxam fidem per missos suos cum literis, ac testimonio tuo, seu aliorum Episcoporum*, (Viomagi, & Possessoris) *quos tecum esse mandavimus, ad nos dirigat, ut Pallium illi, secundum consuetudinem transmittamus, & ordinationem illius firmam judicemus, & in eadem Sancta Ecclesia Moguntina Archiepiscopum constitutum esse faciamus*. Hanc Adriani epistolam refert Cointius ad annum 775. quod si ita est, Remensis Archiepiscopus, aut ante colloquium Adriani cum Carolo factum superiori anno, aut paulo post, sacrum Pallium obtinuit: Moguntinus vero post hanc epistolam; nam fidei professio primum mittenda ab illo erat. Quam fidei professionem ab Episcopis Francis petitam, quia ejus similis haudubie fuit, quam Bonifacius, dum Romæ ordinaretur, edidit, & manu sua subscriptam obtulit, ut extat inter Gregorii II. epistolas, non erit abs re hic spectandam propo-

 nere

nere in Indiculo S. Bonifacii, tanquam maximum reverentiæ, atque obedientiæ Gallicanorum Præsulum S. Sedi monumentum: *Promitto ego Bonifacius Dei gratia Episcopus, tibi B. Petro Apostolorum Principi, Vicarioque tuo Beato Gregorio Papæ, & Successoribus ejus, per Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum, Trinitatem inseparabilem, & sacratissimum Corpus tuum, me omnem Fidem & puritatem S. Fidei Catholicæ exhibere, & in unitate ejusdem Fidei, Deo operante persistere, in qua omnis Christianorum salus sine dubio esse comprobatur, nullo modo me contra unitatem communis, & universalis suadente quopiam consentire: sed ut dixi fidem, & puritatem meam, atque concursum tibi, & utilitatibus Ecclesiæ tuæ, cui a Domino Deo potestas ligandi, solvendique data, & prædicto Vicario tuo, atque Successoribus ejus per omnia exhibere. Sed etsi cognovero Antistites contra Instituta antiqua SS. Patrum conversari, cum eis nullam habere communionem, aut conjunctionem: sed magis si valuero prohibere, prohibebo; sin minus, fideliter statim Domino meo Apostolico renunciabo &c.* Hujusmodi se obligabat sacramento S. Bonifacius, quum an. 723. ordinabatur Episcopus a S. Gregorio II. in urbe Roma. Eodemque Francos omnes Episcopos cum suo quemque Metropolitano, & Metropolitas cum Romano Pontifice se obligasse idem Bonifacius testatur: *Eodem modo, quo Romana Ecclesia nos ordinatos cum sacramento constrinxit..... Sic enim, ni fallor, omnes Episcopi debent Metropolitano, & ipse Romano Pontifici, siquid de corrigendis populis apud eos impossibile est, notum facere.*

Garner. in Diurn. Pont. tit. VIII. cap. III.

Cod. Bonif. ep. 105.

IX. Subjectionem S. Sedi Metropolitæ omnes exprimere tenebantur in professione Fidei, quam mittebant Romam.

Ad fidei vero professionem Pallii petitioni adjunctam, manuque ipsius Metropolitæ petentis subscriptam quod spectat, certo certius est, mitti consuevisse ab omnibus Episcopis Romanæ ordinationi non subjacentibus multo antequam Adrianus ab Episcopo Lullo eam peteret, ita enim docent primæ duæ Formulæ Literarum Romanorum Pontificum id sacrum Indumentum ad eos mittentium, ubi legitur: *Fidem autem, quam in tuis epistolis breviter adscripsisti, licet latius explanare debueras, Redemtori tamen nostro gratias agimus, quod eam in ipsa etiam brevitate rectam esse cognovimus.* Harum autem literarum Garnerius autorem facit Sanctum Gregorium Magnum, ac proinde non nova obligatos le-

Diurn. Pont. c. 4. tit. 1. & 2.

lege Gallicanos Episcopos discant, qui secus docent. Huc accedit, quod Gallicani Episcopi, qui nullo eos prorsus cogente, at ultro, ut Sedes & dignitates per summam injuriam sibi ablatas, ab eo, qui vindicare & asserere illas poterat, Romano Pontifice, restitui obtinerent, *confessi sunt in Synodali conventu unitatem, & subjectionem Romanæ Ecclesiæ sine tenus vitæ velle servare; S. Petro, & Vicario ejus velle subjici &c.* S. Bonif. ubi supr. Quam profecto clausulam omnes Metropolitas Franciæ præfatæ Fidei professioni adjunxisse pro certo habeo, ipsis Francorum Regibus non modo non renuentibus, sed scientibus, ac volentibus. Nec parvo hæreo fundamento. Adrianus siquidem rescribens Regi Carolo anno, ut Cointius colligit, 786. qui Pallium petierat pro Hermemberto Metropolita Bituricensi, apertissimis hisce utitur verbis: *Quapropter prædicto Hermemberto a nostra Apostolica Sanctissima Sede, atque autoritate Archiepiscopo constituto in Metropolitanam Civitatem, quæ Bituricas cognominatur, sicut dudum mos extitit, sub jure S. Romanæ Ecclesiæ degenti, usum Pallii concessimus fruendi.* Adrian. ep. 9. Cod. Car. 87. Quæ palam faciunt non per cuneos meditatam esse Apostolicam Sedem subjicere Gallicanos Antistites, at subjectionem Divino jure sibi debitam fateri ipsis Regibus, quibus non minus grata erat subjectio ista Episcoporum sui Regni, quam ipsis Episcopis, qui eam impense quæsierant, fastidientes Primati, aut Vicario Apostolico subjacere, sicut ante Metropoleon eversionem in Galliis, & alibi, moris fuit. Eam quippe disciplinam, quæ olim viguit, eamdem subjectionem Metropolitis injungere quis neget? Statuitur in Concilio Chalcedonensi, ab Episcopis ad Metropolitas, ab his ad Primates Diœceseon, nempe ad Heracleensem, Ephesinum, & Cæsareensem, ut recte monet Christianus Lupus, sive ad Patriarcham appellari: *Si adversus Provinciæ Metropolitanum Episcopus, vel Clericus habet querelam, petat aut Primatem Diœceseos, aut Sedem Regiæ urbis Constantinopolitanæ, & apud ipsam judicetur.* Conc. Chalc. Canon. 9. Paremque fuisse ordinem prioribus seculis in toto orbe nos docet Leo Magnus: *Provisum est, ne omnes omnia sibi vindicarent, sed essent singulis in Provinciis singuli, quorum inter Fratres prima haberetur sententia. Et rursus quidam in majoribus urbibus constituti soli-* S. Leo M. ep. 84.

licitudinem susciperent ampliorem. Et subjungit (quod Canoni deest, non enim decernit pro universali Ecclesia, sed pro solo Constantinopoleos Patriarchatu:) *Per quos ad unam Petri Sedem universalis Ecclesiæ cura conflueret, & nihil unquam a suo capite dissideret*. Quamobrem Metropolitæ, aut Primati ut olim, aut Romano Pontifici, ut mutata disciplina veteri, iisdem communi consensu petentibus, subjacerent, unius semper Apostolicæ Sedis autoritati subjectionem omnem professi sunt. At redeo ad Metropoleon instaurationem, unde aliquantulum sum digressus.

X. Bituricensis Metropolitæ instauratio facta ann. 786.

Post Remensem, & Moguntinam ab Adriano restitutas, Bituricensem nuper ajebam, petente Carolo per Pallii concessionem instauratam esse anno 786. At quia nolim credi, haud omnium primo Ermemberto esse datum sacrum Pallium, præstat rem docere ipsis Adriani literis ad Carolum. *Reperimus*, inquit, *in ipsis Regalibus affatibus vestris, ut prælato Ermemberto Episcopo Pallium Sacerdotalibus infulis decoratum ex Apostolica autoritate concederemus, quia civitas Metropolis in Aquitania videtur esse patria, quæ Bituricas nuncupatur, ubi nunc præfatus ven: vir praeesse dinoscitur, curamque Pastoralem devotus exercere videtur. Quatenus ignorantes, si canonice in Provinciæ partibus illis jam ordinatus tam a Prædecessoribus nostris, quamque a nobis fuisset, enucleatius eum indagari curavimus, ne usurpationis locus aliquis Sacerdotibus in alterius jure concedatur. Qui præfatus sanctissimus vir nobis confessus est, ut sub nullius Archiepiscopi jurisdictione esse videretur*. Ex quibus liquet, Bituricensis Metropolis memoriam fere omnem periisse. Neque id mirum, ut nuper ajebam loquens de Viennensi; quum enim Aquitania I. in Septimania sita sit, easdem vices passa est, quas Viennensis. Quin etiam quæ viciniores Hispaniæ erant Provinciæ, ut Narbonensis & Burdegalensis, tardius cæteris sunt restitutæ. Narbonensem scilicet Carolus Magnus in suo Testamento anno 811. non recenset inter alias, sicut nec Elusanam, nec Aquensem. Quamobrem (quod Baluzius non est assequutus in Commentariis ad Capitularia) Cointius multas inter causas eam recenset, quod post mortem Pipini novis Saracenorum invasionibus eæ Provinciæ patuerunt. De Burdega-

Cod. Car. ep. 87.

galensi autem Metropoli hoc affirmant Sammarthani, quod post Bertrannum, qui affuit Concilio Matisconensi, ejusque successorem Gundegisilum: *Multi desunt Antistites usque ad Sicarium, qui Ludovici Pii tempore vivebat*. Atque ea propter utriusque Metropolis Episcopi, qui Concilio Stephani III. adfuere, ubicumque locorum, aut gentium degerent, prout conditio ea temporum ferebat, meri erant Episcopi omni Metropolitica dignitate exuti; nisi & ipsi, ut de non paucis legitur, Chorepiscopi, seu Speculatores, quo nomine aliqui occurrunt in Placitis Regum, & Conciliis, vocabantur, quasi certarum regiuncularum in qualibet Diœcesi Speculatores, qui nobis sunt Archidiaconi, Archipresbyteri, & Decani rurales, ait Colvenerius in Scholiis ad Flodoardum. Schol. in Flod, lib. 2. cap. 16.

XI. Numerus Metropoleon in Galliis restitutarum tempore Caroli Magni.

Mirabitur fortasse aliquis, Lugdunum, & Turonum extra Septimaniam urbes, & quidem Lugdunensem borealiorem Vienna, ac Turonensem Bituricis, non constare ullo veterum monumento instauratas esse ab Adriano, sive, ut melius dicam, confirmatas traditione Pallii earum Episcopis. At redeat is quæso in memoriam eorum, quæ ad rem adducit Scriptor Francicus eruditissimus: *Si Metropoleon singularum historia, perinde ut Remensis a Flodoardo, mandata scriptis, & ad nos perlata fuisset, æque numerosa occurrerent in eis exempla petita eorum ab Apostolica Sede confirmationis*. Thomassin. de benef. 1. lib. 1. c. 41. n. 7. Quod certum possumus affirmare, honor Metropoliticus omnibus urbium Metropoleon Antistitibus ab Adriano est restitutus, non tamen Pallio confirmatus; at quo tempore Imperator Carolus suum condidit Testamentum, 811. unam & viginti Metropoles in toto Regno, seu Imperio enumerabat, in quas suos thesauros effundi jubebat post mortem, nempe: Romam, Ravennam, Mediolanum, Forumjulii, Gradum, Coloniam, Moguntiacum, Juvavium quæ & Salzburgum, Treverim, Senones, Vesontionem, Lugdunum, Rothomagum, Remos, Arelatem, Viennam, Tarantasiam, Ebrodunum, Burdigalam, Turones, Bituriges. Testam. Car. in to. Concilior. Quibus ex paulo supra allatis rationibus non adjungit Novempopulanæ Metropolim Elusanam, Narbonem primæ Narbonensis, & Aquensem secundæ, ut cum suis quæque Suffraganeis leguntur in Notitia pervetusti Cod. 700. annorum Reginæ Schelestr. Antiq. Eccl. to. 2. append. n. 8.

Sue-

Sueciæ num. 238. certissimum argumentum, fuisse easdem instauratas post Caroli mortem. Cæterum ut summa piissimi Imperatoris liberalitas inde fulgeat in universas Imperii Occidentalis Ecclesias, mira etiam concordia Sacerdotii, & Imperii agnoscitur ad abolendam Græcorum Cæsarum impietatis memoriam. Etenim Romani Pontifices non solum voluerunt, ut ditio Ecclesiastica tot liberis firmata donationibus Imperii pars diceretur, quippe quam Patricii Romanorum Pipinus, & Carolus summis viribus a Langobardorum immanitate, Græcorumque aviditate defenderant; at Carolo ipsi tot benefactorum gratiam referentes, præclarum Imperatoris Romani titulum elargiti sunt, &, quod antea jugum gravissimum videbatur, confirmationem electionis Romani Pontificis maxima eidem liberalitate concesserunt. Gloriata enim est S. Sedes tantum defensorem, a quo est acerrime vindicata, immensis adeo beneficiis prosequi, ut perpetuo eidem fœdere jungeretur. De quibus fusius, & opportunius in tomo quinto Anastasii Bibliothecarii agitur ad eludendam assentatorum turbam, qui & de jure, & de factis nec pro Imperii, nec pro Sacerdotii dignitate tam multa congerunt; quum sibi persuadeant, hinc Sacerdotium læsum iri, nisi omnia detrahantur Imperio, illinc exitium imminere Imperio, nisi suis exuatur juribus Sacerdotium: perinde atque obliterata essent monumenta veterum, quibus subdolæ illorum artes patefiunt, qui privatæ magis cupiditati, quam veritati rerum inserviunt.

XII. Unicum Senonentem esse Metropolitam confirmatum testatur Concilium Lateranense.

Quum igitur constet, Galliarum Metropoles omnes ab Adriano Papa instauratas, sub Regno, & Imperio Caroli paulatim propria jura recuperantes ab Apostolica Sede per sacrum Pallium honorem pristinum impetrasse, tribus exceptis in Septimania; dubitari non potest, quin Concilii Lateranensis tempore, anno videlicet primo Regis Caroli ab Adriani Prædecessore Stephano celebrati, nullus e septem urbium Metropoleon Episcopis, qui aderant, Metropolitani honore frueretur. Secus est de Senonensi, quem una cum Rothomagensi, & Remensi confirmaverat S. Zacharias missis ad Bonifacium Palliis, ut dictum est. Quamvis enim, quemadmodum de Remensi ex Adriani literis, ita de Senonen-

nensi ex conventu Attiniacensi constet, eam Metropolim hauddum Pallii concessione stabilitam, confirmatamque esse, nam Lupus, cui successit Willicarius, illi, ut merus Episcopus, subscribit; tamen in nostro Concilio eum videmus praeclaro Archiepiscopi nomine conspicuum statim post Sergii Ravennatis Legatum sedere, & iterum Archiepiscopum Galliarum vocari audimus, dum Acta invasionis Pseudo-Papae Constantini accipit e Primicerii manibus, traditque Notario Regionario, ut ea relegat coram Concilio. Quamobrem aut Pallium ei miserit in Franciam S. Paulus, aut Romam venienti cum reliquis ad Concilium Stephanus III. dederit praesenti, certe Willicarius Senonensis erat Archiepiscopus. Haec de Sedibus Metropolibus Franciae, quae tantum nonnullis negotium facessunt, ut Archiepiscopum Senonensem credant Primatem, ne alios honore Metropolitarum vacuos fateantur. Ii vero, ut videant, quam recte id contendant, praeter allata superiori capite, unum hoc velim secum reputent, quod si Senonensis fuisset quid majus Metropolita, quemadmodum reliqui Francorum Episcopi omnibus Italis praesederunt, ita & is Ravennatensis Legato potiori titulo praesedisset: dum e contrario hunc illi posthabitum vident, quia videlicet Metropoliticae dignitatis habebatur ratio. Cur autem Ravennatensis praeiverit Senonensi, ostendam sequenti capite, dum de Italiae Sedibus verba faciam; alia enim ejus rei causa fuit, quam quod aequum non videretur antiquiori, qui ab anno circiter 752. erat consecratus, praeferri nuperrimum Metropolitam, qui Lupo successerat post 765. aut ad summum 762. & Pallii sacrum indumentum verosimiliter paucis ante Concilium diebus acceperat. Sed opportunius de his agam, postquam de quatuor Suffraganeis Sedibus verba fecero, quae quum Metropolibus admixtae sint, aperte ostendunt, nullum per ea tempora inter illas discrimen fuisse.

XIII. De Suffraganeis Sedibus, quarum Episcopi adfuit Concilio. Ac primum de Meldensi.

Eae vero sunt, *Meldensis*, *Juvaviensis*, *Lingonensis*, *Noviomensis*, sive, ut ipsis verbis utar Codicis, *Meltensi*, *Joabione*, *Lingonicensi*, *& Noviomu*. Ac primum de Meldensi. Haec profecto Suffraganea Senonensis Archiepiscopi Sedes cur vindicanda mihi videatur, est barbara nostri Codicis

 Scriptu-

Scriptura. Posset enimvero alicui dubium esse, num Mettensis pro Meltensi legendum sit: nec levi inniteretur fundamento ejusmodi dubitatio. Si enim Mettensis urbs Mediomatricum Suffraganea Trevirensis in Belgica I. ea esset, non videretur admiratione dignum, Bulferamum ejus Episcopum sedere ante omnes Metropoleon urbium Antistites. Nam constat, Metensem Episcopum, quum integro post hoc Concilium seculo Pallium obtinuit ab Joanne VIII. cum subjectione tamen suo Metropolitæ Trevirensi, quatuor Prædecessorum exempla attulisse, qui sacro illo Indumento ornati fuerant. Quorum aliquem attigisse tempora hujus Concilii confirmant Annales Fuldenses Lambeciani, aliique Annales Francorum a Lambecio ex Bibliotheca Cæsarea evulgati: in primis siquidem anno 765. & in alteris num. 26. hæc leguntur: *Hruotgangus Metensis urbis Archiepiscopus corpora SS. Gorgonii, Naboris, & Nazarii a Paulo Romanæ Sedis Apostolico de Roma in Franciam transtulit*. Ubi utquumque pro Archiepiscopo non accipiatur Metropolita, sed merus Suffraganeus dignitate minor Metropolita, majorque Episcopo, juxta phrasim Græcorum, quos observat Christianus Lupus posteriori ævo ab antiqua hierarchia recedentes novam condidisse, Episcopalem ordinem ita distinguendo: *Patriarcha*, *Primas*, *Metropolita*, *Archiepiscopus*, *Episcopus*; tamen ipsa Pallii prærogativa reliquis eum Suffraganeis, & proinde ipsis Metropoleon urbium Episcopis præferendum exegisset, quum præsertim non ignoremus, Æduensem, sive Augustodunensem, & Autissiodorensem in Francia Episcopos, quos alibi Metropolitas solo nomine appellatos dixi, cum Pallii usu multa privilegia eidem adhærentia assequutos, quæ ne ullum detrimentum inferrent Metropoliticæ autoritati, cavendum præcipue fuit a Romanis Pontificibus, ut liquet ex laudata sæpius epistola Adriani ad Bertherium: *Nec propterea*, inquit, *ulla Metropolis præjudicium patiatur, si alicui Suffraganeorum, aut nos, aut Prædecessores nostri rogantibus piis Francorum Ducibus, Pallium largiti sumus*. Omne autem dubium tollitur, vereque Bulferamum esse Episcopum Meldensem constat ex Catalogis ejus Sedis Episcopalis in Gallia Christiana, ubi legitur ordine XXXIII. *Vul-*

Schol. ad Can. 12. Conc Chalc. & c. 3. append. ad Latr. Ephes.

Adrian. ep. 9.

Vulfrannus, qui etiam conventui Attiniacensi interfuit. Sammarthani quidem nudum habent ejus nomen, non enim viderant Attiniacensem illum conventum in editione Conciliorum Labbeana postea vulgatum: at Sirmondus, aliique omnes eum sequuti, qui e schedis Panvinianis Episcoporum nomina didicerunt, ne nomen quidem Vulfranni, quippe in iisdem non extans, audierunt. Ceterum in nostro Codice, ut in Bonifaciano, aliisque eorum temporum solenne est literas *d*, & *b*, in *t*, & *u* convertere & contra; idcirco *Reverentissimus* pro *Reverendissimus*, *Meltensis* pro *Meldensis*, & his similia frequenter occurrunt.

XIV. De Lingonensi, ex Noviomensi hucusque ignorata.

De *Joabione* dicendum esset; at quia tum de hac Sede tum de *Burtevulgi* alia Sede, quam Burdegalam interpretor, loquentem me oportuit conjecturam sequi, de duabus aliis Lingonensi, & Noviomensi, quod est dicendum, expediam. Ad Lingonensem, quod attinet, præter varietatem nominis, nam Linguonum in Adriani Codice appellatur, Lingonum in aliis notitiis, & Lingonicensis in nostro Codice, illud dignum observatu est, quod quum sit Suffraganea Lugdunensis, post quatuor aliarum Provinciarum Episcopos ejus Antistes considet, ac præcedit Remensem; quæ duo mirum in modum confirmant, & duodecim inter Francorum Episcopos unum Senonensem fuisse Archiepiscopum, & reliquos omnes tam urbium Metropoleon, quam Suffraganearum, meros Episcopos. Nam Metropolitanis Suffraganeos admisceri quandoque consuevisse ex Conciliis liquet, at de Comprovincialibus id evenisse æque constat; quare si post Lugdunensem sedisset Lingonensis, res procederet. Deinde cur alios Metropoleon Præsules sequitur, Remensem vero præcedit? Certe nisi aliunde palam factum esset, nullam eos inter prærogativam præter consecrationis antiquitatem servari, vel hinc rei veritas patefieret. Quod equidem lubens animadverti, quia secus est de Meldensi Suffraganea Senonensis, quæ sola Ostiensi dividitur a sua Metropoli; & de Noviomagensi, quæ statim sequitur Remensem, ita ut nisi Lingonensis quæstionem definiret, vindicanti Metropoles Galliæ illo etiam ævo calamitosissimo adminiculum aliquod non deesset. De Noviomensi autem,

seu

ſeu Noviomagenſi Sede, quam Notitia Reginæ Sueciæ Veremundum, ideſt Noviomacum, & Veromandorum appellat Notitia Adriani, hoc innuere ſatis erit, quod inter Epiſcopos incertæ Sedis apud Panvinum eſt Giſelbertus Noviomenſis; Sedes enim omnibus perquam nota. Veniam modo ad alias duas Sedes Panvino ignotas, quæ in Codice appellantur *Joabione*, & *Burtevulgi*; mihi autem ſunt Juvavienſis, & Burdegalenſis. Ac primum de hac poſtrema, quam inter Sedes Metropoles recenſui.

XV. De Burtevulgi Sede conjectura.

Equidem fateor, quum reputo Annales, & monumenta veterum ſæpius evoluta, ut, ſiquem maxime ſecretum aut vicum, aut pagum hi duo Epiſcopi Ermembertus, & Verabulfus incolerent, dum eorum Sedes a laicis occupabantur, deprehenderem, indicante vocum ſimilitudine, Scriptoris oſcitantiam deteſtor, qui duo Sedium Epiſcopalium nomina ita corrupit, ut enodandæ difficultati nulla profuerit conjectura. Quotquot novi amicos rerum veterum ſcrutatores, ab iis petii, quin etiam efflagitavi, ut certi ſpe fenoris haſce mihi urbes, aut vicos in Francia quærerent; nequicquam meum, nequicquam alienum ſum periclitatus ingenium. Ad eruditiſſimum virum Bartholomæum Campagnolam me converti, ut iterum ſpectaret Codicem, is vero, quæ eſt ſingularis ejus benignitas, morem geſſit: at legit iterum, quod, maxime ſpectabili in legendis veterum Codicibus peritia, ſemel legerat: *Joabione*, & *Burtevulgi*. Quid igitur facerem? Imitarer eos, qui rem eruditis ingratam ne faciant, intacta edunt in lucem monumenta veterum? Non ea mihi mens fuit: meam volui opinionem præmittere vel rejiciendam, dummodo quod mihi fuit repertu difficillimum, faciliori negotio ab aliis docear, & Eccleſiaſtica hiſtoria illuſtretur. Burtevulgum itaque interpretaturus, primo Wirceburgum, ſeu Wirtzeburgum, Herbipolim nimirum, ob vocis ſimilitudinem ipſiſſimam eam eſſe Sedem ratus ſum, nam Burisburgenſem, ſeu Buraburgenſem Sedem una cum Wirceburgenſi a S. Bonifacio conſtitutam in Haſſia anno 741. quidquid vocis æque ſimilitudine invitarer, prætereundam ſuaſit modica ejus Epiſcoporum notitia; quippe poſt Wittam, ſeu Albuinum, quem omnium pri-

primum constituit S. Bonifacius, multas offendi tenebras usque ad annum 795. quum Paderbornensi Cathedra excitata, Buraburgensis cum eadem coaluit. Wirceburgensis vero idcirco præ aliis obversabatur animo, quia ejus primum Antistitem S. Burchardum vidi celebrem legationibus ad Apostolicam Sedem, teste libro Pontificali; at Megingaudum, seu Megingozum, qui Attiniacensi Placito interfuit, Successorem videlicet S. Burchardi, in Chronico Wirtziburgensi apud Baluzium tom. 1. Miscellaneor. video an. 784. e vivis discessisse; & quamquam cum Pagio an. 754. n. 21. & 774. n. 19. ejus Episcopatum ad quindecim coarctaverim annos, tamen ab anno 753. quum S. Burchardo eum successisse Pagius contendit omnium Chronologiam retro trahens, vix mihi remanebat spatium inserendi Verabulfum inter Wirtziburgenses Episcopos, contra fidem Catalogorum ejus Sedis. Quare meditatio omnis inanis fuit, studiumque omne inutile, meque ut alio verterem opus fuit, ne incertam Panvino Sedem, beneficio Codicis emergentem, pateret ob Scriptoris barbariem latitare.

Secus est de Burdegalensi, cujus Sedis tot annorum hiatus novo huic Episcopo dat locum satis amplum. Nec nefarii Aquitaniæ Ducis Waifarii usurpationes sacrilegæ impedimento fuerunt, quin Aquitaniæ Cathedræ suos haberent Episcopos, ut manifeste ostendunt Bituricensis, ac præsertim Narbonensis, cujus Sedes e Saracenorum manibus erepta erat ante annum quartumdecimum, quum Concilium Stephani III. celebrabatur. Huc accedit, quod quamquam toto novennalis spatio belli, Rex Pipinus trans Garumnam perveniens cum milite, non dicitur in Annalibus aut aggressus esse, aut expugnasse Burdigalam, ut de aliis tot Civitatibus iidem referunt inter Ligerim, & Garumnam; quum tamen ejus Suffraganeas Aginnum, & Petrocorium expugnatas memorant, ceteras urbes finitimas ultro in Pipini ditionem venisse affirmant. Quapropter Burdigalam æque, ac aliæ Aquitaniæ urbes, piissimi Regis sub potestate existentem non habuisse Episcopum per hæc saltem tempora, vix ausim cogitare. Quid autem vero esse similem contendo rem certam? Posito, ut æquum est, quod nostro in XVI. Fames Burdegalensem detegitur.

Codice; quemadmodum in literis Pontificum, Codice Bonifaciano, aliisque inuumeris monumentis medii ævi, *t* pro *d*, & contra *d* pro *t*, utplurimum adhibeatur, ut videmus in *Reverentissimis*, *Meltensi*, *capud*, *caput*, *&c.* cujusnam alterius urbis in amplissimo Francorum Regno dimidium nomen *Burde* auditur? Nullam profecto urbem, quid dico urbem? Nullum Pagum, aut Vicum tota antiquitas ita appellatum in Francia testis est. Quamobrem, ut non repetam meliorem Burdigalæ conditionem ab anno 727. a victoria nimirum Caroli Martelli, & Eudonis Aquitaniæ Ducis insigni de Saracenis, qui Burdegalam ceperant superiori anno, atque omnia late vastantes, Ecclesias exusserant, ab anno minimum 755. quum Pipini virtute ultra Pyrenæos expulsi sunt, cœperuntque ubique instaurari Ecclesiæ, quarum res postmodo Waifarius invasit, Burdegalensi in Cathedra, ut in Narbonensi, aliisque, suum fuisse constitutum Antistitem certum mihi est. Ac proinde ante Sicharium ejusdem Sedis Episcopum tempore Ludovici Pii, qui Sammarthanis est primus post duorum fere seculorum silentium, Verabulpus, qui Concilio Romano interfuit, constituendus est, cui fortasse una cum aliis Franciæ Metropolitis Adrianus dignitatem restituerit, ut fidem facit Notitia Provinciarum data Regi Carolo quinque post Concilium annis. Hæc de Burtevulgi Sede mea opinio.

XVII. De Sede Ioahione conjectura.

Postremam omnium XII. Franciæ Episcoporum Cathedram, licet ordine octavam, esse volui, quam vocat Codex *Joahionem*. Nulla enim conjectura, quænam ea sit, assequutus, qua via in ejus cognitionem prodire molitus sim, eruditis patefaciam necesse est. Animadverti, Saltzburgensem, sive Salisburgensem Cathedram, quam Leo III. Adriani Successor Archiepiscopali honore conspicuam reddidit, proprio & antiquo nomine, fortasse ab eam alluente flumine, Juvaviam appellari; quemadmodum frequens Juvavensium Episcoporum nomen in Conciliis comprobat. Hinc est, quod diligenter spectatis Francorum vastissimi Regni urbibus, nullius nomen affine *Joahioni* Codicis deprehendi: hanc quippe Anonymus Poeta apud Mabillonium de Salisburgensibus Episcopis, appellat *Juvavonem*:

Mabill. Analect. to. 4.

Di-

Dicta Juvavo fuit quondam Metropolis ista: Et in Itinerario Antonini *Jovavi* dicitur, ac denique in sæpe laudata Notitia Reginæ Sueciæ *Juvano*; in ea siquidem post Germaniam II, ita legitur: *Provincia Bajoariorum, idest Noricus Ripensis super Danubium, sive Noricus mediterranea, habet Civitates numero sex. Metropolis Civitas Jovano, idest Salzburg*. Quare ad nomen urbis, quod attinet, nullam certe *Joabioni* similiorem reperire est *Juvavone*, seu *Juvanone* Notitiæ, & Anonymi. Huc accedit, quod hujus Concilii tempore Bajoaria ad Regnum Francorum pertinebat, quod docet Pipinus ipse apud Annalistam Metensem anno 743. dum Sergio Presbytero S. Zachariæ Legato: *Nunc vero*, inquit, *certus esto, per intercessionem B. Petri Apostolorum Principis, & per judicium Dei, quod subire non distulimus, Bajoariam, Bajariosque ad Francorum imperium pertinere*. Certe Aquitaniæ Dux Thassilo II. Odilonis filius, qui in conventu Compendiensi sacramentum fidelitatis præstiterat Pipino Regi, & ejus Successoribus, e placito Nivernensi anno 763. Aquitanici belli quarto, celebrato: *Postpositis sacramentis, & jusjurando*, ait Annalista Metensis, *quod quondam Regi Pippino Avunculo suo promiserat, sine licentia ejus ad usque Bajoariam fugit, & numquam amplius faciem Regis Pippini videre meruit*. At ea secessione ob privatas, ut reor, simultates a Pipino Thassilonem non defecisse testatur nullum alterutra ex parte susceptum bellum; dum contra idem Thassilo Paulum Papam enixe orare, & obtestari statim cœpit, ut hujus prolatis literis ostendit Pagius, pro reconciliandis animis; tametsi non legatur Thassilo in gratiam rediisse cum Pipino. Quam rem evidentius comprobat renovatio sacramenti, quod idem præstitit Regi Carolo ab Adriano per Legatos admonitus: *Ut recordaretur priorum sacramentorum, & non aliter faceret, nisi sicut jurejurando jamdudum promiserat Pippino Regi, & filiis ejus. Quibus admonitionibus consensit Thassilo*. Et siquando veræ defectionis indicium dedit, ut Annales evenisse produnt an. 787. exercitu in suam Ditionem deducto, sacramenta renovare est compulsus, filio inter obsides dato.

Pag. an. 763. num. 4.

Idem seq. an. num. 5.

Regino ap. Pag. 781. n. 1.

XVIII. Examinatur num fuerit Juvaviensis, Catalogo Salisburgensium Antistitum vindicato, contra Pagium.

Esto igitur: Juvaviensis ea Sedes fuerit, indeque alios inter Francorum Episcopos ad Concilium venerit Hermembertus, Quid postea? Graviorem multo difficultatem movet ingens Recentiorum quæstio de Salisburgensium Episcoporum ætatibus, qui unanimes Hermembertum excludunt. Et sane duobus ii monumentis inhærent non modicæ autoritatis: primum est Catalogus Comprovincialium Episcoporum a Poeta Anonymo æquali Regis Ludovici Pii scriptus, quem supra laudavi ex Analectis Mabillonii; alterum est Catalogus descriptus an. 1186. a S. Eberhardi Salisburgensis Archiepiscopi discipulo, editusque a Canisio in antiqua lectione. Utrique jure inhæreret Henschenius in vita S. Rudberti primi Salisburgensis Episcopi, & Antonius Pagius in sua Critice. Iisdem antiquior ita habet:

Henschen. die 27 Martii. Pag. an. 696. n. 10. & seqq.

Dicta Juvavo fuit quondam Metropolis ista,
Quam primo fundans Hrotbertus *rexerat almus.*
Post hunc Vitalis *Antistites rexit eamdem.*
Ipsius inde Flobargisus, *qui est fultus honoris.*
Quartus Joannes *fuerat, Sedemque regendo.*
Advena Virgilius *statuens quamplurima quintus.*
Multo plures gerens Arno *super omnia sextus.*
Septimus hinc successit Adarlam *Pastor opimus,*
Tempore namque suo statuens quamplurima pulchre.
Octavus veniens Liuframmus *Præsul ovilis,*
Officium Domini renovans formosius æque.

Recentior vero Catalogus antiquiorem illustrat, ut mox planum fiet: *Igitur*, ait, *post discessum beatissimi* Rudberti *Pontificis vir clarus omni populo, egregiusque doctor, & seminator verbi Dei* Vitalis *Episcopus Sedem Juvavensem regendam suscepit. Post cujus transitum* Anzologus *extitit Abbas. Post cujus depositionem prædictæ Sedi adhæsit* Savolus *Abbas. Cujus vitæ finito cursu* Ezius *Abbas successit. Quo migrante de seculo, iterato illo, Sedes honorata refulsit Episcopo* Flobargiso. *Postquem* Joannes *Pastoralem gessit in Sede præfata curam.* Post Joannem vero, ut legit etiam Pagius apud laudatum Scriptorem vitæ S. Rudberti, in brevi Indice: *Joannes Episcopus, Bertricus Abbas, S. Virgilius Episcopus, Arno Archiepiscopus, Ammilon Abbas* recensentur, & in fine Catalogi hæc satis per-

perſpicua verba ſucceſſionem Epiſcoporum, Abbatum, & Archiepiſcoporum confirmant: *In Catalogo iſtorum Epiſcoporum quinque Abbates continentur, qui abſque Pontificali ordine, & dignitate regebant Epiſcopatum Juvavenſem. Hi vero ſunt Anſologus, Savolus, Ezius, Bertricus, Ammilon*. Nemo non videt, quantam mereantur fidem hi Catalogi, namque ex nominibus Epiſcoporum ſumma ubique concordia enumeratis palam fit, non eſſe ea deducta niſi ex ipſis antiquis tabulis Salisburgenſis Eccleſiæ: hoc licet diſcrimen inter utrumque ſit, quod primus nonniſi Epiſcopos, alter vero Abbates inſertos Epiſcopis numerando recenſet. Hundius, Cointius, aliique paſſim Catalogum ſecundum amplectuntur, neque hac in parte interpolatum ullus eorum credidit. Sed Antonius Pagius nactus occaſionem animadvertendi in Annalium parentem (qui S. Rudberti adventum in Bajoariam recte collocat ineunte ſeptimo ſeculo) ducibus præſertim viris eruditiſſimis Hadriano Valeſio, & Mabillonio, vera falſis miſceri, ac proinde nullatenus ſecundo Catalogo audiendum eſſe contendit.

XIX. Pagius a Baronio recedens in Chronologia S. Rudberti Salisburg. Ep. arguitur.

Infinitam revera quæſtionem aggrederer, ſi præferendam Baronii ſententiam autoritate Catalogi per capita ſingula demonſtrarem; quapropter ampliſſima meſſe relicta, ſpicilegio contentus ero. Integro vir doctiſſimus producit ſeculo adventum S. Rudberti, primumque Juvavenſem Epiſcopum eſſe factum autumat non 628. cum Baronio, & aliis, ſed anno 702. deinde anguſtiis temporum preſſus, nam anno 739. Joannem a S. Bonifacio creatum eſſe negari non poteſt, Rudbertum, Vitalem, & Flobargiſum intra ſeptem & triginta annos coarctat. Fuerit vero Sedes horum trium Epiſcoporum breviſſima; nulluſque eorum trans octavum ſeculum abjiciatur: at S. Bonifacius in Bajoariam veniens, ſeu rediens anno prædicto, quatuor in ea Epiſcopatus inſtauravit, qui ſuis jamdiu Paſtoribus erant vacui, præter Patavienſem, cujus Epiſcopum paulo ante ordinaverat S. Gregorius III. Audiatur idem S. Pontifex diuturnum Epiſcoporum ſilentium, integer teſtis, affirmans. Bonifacium inveniſſe ait Bajoarios: *Extra ordinem Eccleſiaſticum viventes, dum Epiſcopos non habebant in Provincia, niſi unum nomi-* S. Greg. ep. ap. Bar. 739.

 ne

ne Vuinilum, nempe Pataviensem. Et infra prosequitur, Bonifacium compellans: *Presbyteros autem, quos ibidem reperisti, si incogniti fuerint viri illi, a quibus sunt ordinati, & dubium est, eos Episcopos fuisse, qui eos ordinaverunt, si bonæ actionis, & Catholici viri sunt ipsi Presbyteri, & in ministerio Christi, omnique lege sancta educati, ab Episcopo suo benedictionem Presbyteratus suscipiant, & consecrentur, & sic ministerio sacro fungantur*. Quid? Tanta fuerit Successorum S. Rudberti, Vitalis, & Flobargisi, quin Sancti ejusdem Rudberti vecordia, cæterorumque Bajoariæ Episcoporum, quos Pagius Poetæ Anonymi autoritate restituit, ut non modo Ecclesiæ omnes viduæ post eorum mortem derelictæ sint, at nullus in toto Ducatu Presbyter rite ordinatus inveniatur? Sit fides Pagio. Equidem doctissimo Cardinali adhærens cum secundo Catalogo ita persequor Juvavensium Episcoporum historiam. S. Rudberto ad superos revocato, primum Episcopus Vitalis, deinde tres Abbates Anzologus, Savolus, Ezius usque ad principium octavi seculi, octoginta circiter annis ab ejus institutione, Ecclesiam, immo totum Episcopatum Juvavensem administrarunt. Ezio autem (utar verbis Catalogi) *migrante de seculo, iterato illo*, quid clarius? Mortuo videlicet post cœptum octavum seculum, *Sedes honorata refulsit Episcopo Flobargiso*, post cujus mortem malo per totum Francorum Regnum late gliscente, Juvavensis Ecclesia, ut aliæ Bajoariorum Sedes S. Bonifacio teste, vacavit, vix unico Pataviensi Winilo a S. Gregorio III. ante adventum S. Bonifacii ordinato superstite.

XX. Quare Abbates inferantur Episcopis Salisburgensibus in Catalogo?

At, ne forte alicui, ut Pagio, male oleant verba, quæ in fine Catalogi leguntur: *Quinque Abbates continentur, qui absque Pontificali ordine, & dignitate regebant Episcopatum Juvavensem*, animadverti oportet, quod ab ipso Episcopatus fundatore S. Rudberto conditum fuit Monasterium S. Petri Apostoli, inque eo stabilita Sedes Episcopalis, unde non est translata, nisi post ædificatam a S. Virgilio Ecclesiam in S. Rudberti honorem, quo una cum ejus, ac sociorum S. Cunialdi, & Gilisarii sacris pignoribus Sedem Episcopalem advexit, relicta Monasterii cura Abbati Bertrico, ut legitur in hujus vita, quod removet omne dubium, quin cre-

credamus, quod summa in ea temporum difficultate, quam satis pro meo munere jam descripsi, Sedem vacantem ipsi Abbates administrarint, absque *Pontificali* tamen *ordine*, *&* *dignitate*, ut cavetur in fine Catalogi. Tum vero quis munere Episcopali fungeretur; non enim chrisma conficere, aut sacras peragere ordinationes poterant Abbates, incerta res est. Quare Henschenius ad vitam S. Rudberti observat, Salisburgensem Cathedram toto seculo septimo adhæsisse Antistitibus Passaviensibus, seu Pataviensibus: & alio loco docet, quod quum Sedes Frisingensis carebat Episcopo, eidem *Advena aliqui, qualis S. Emmerammus fuit, Episcopalem aliquando impenderunt curam*; quam rem etiam Pagius affirmat agens de ejusdem S. Emmerammi martyrio, ubi contra Sammarthanos ostendit, eum numquam fuisse Pataviensem Episcopum. Idemque testatur Anonymus apud Canisium in S. Virgilio, dum ait, quod Rex Pipinus Virgilio concessit Episcopatum Salzburgensem Rectore vacantem: *Isque dissimulata ordinatione ferme duorum annorum spatiis, habuit secum proprium Episcopum comitantem de patria, nomine Dobda ad persolvendum Episcopale officium*. Unde patet, quod, quemadmodum S. Virgilius consecrationem Episcopalem protrahens, in Dobdæ humeros omne onus reclinabat, ita peregrinum aliquem Episcopum illuc pervenientem Abbates, qui absque Pontificali dignitate identidem regebant Ecclesiam, enixe orabant, ut Frisingensi in Episcopatu Pastoris munere fungeretur, quidquid non commissos sibi greges pascere prohibeatur Episcopus; nam contra necessitas suadebat. Quare hanc ego Sedis Juvavensis consuetudinem considerans, ac præterea affinitatem nominis, & vacationem sæpe diuturnam, mihi blandiebar Hermemberti sedem, seu moram, fortasse a propria profugi, fuisse Juvaviæ: putabamque, obid non vocari Episcopum Juvavensem, sive, ut barbare loquar cum Codice, *Joahionis*, sed *Joahione*, quasi degentem ea in urbe, ibique officio fungentem Episcopali, dum Abbas Bertricus regebat Ecclesiam, absque Pontificali dignitate.

Acta SS. To. 3. Mart. pag. 702. num. 10.

Pag. 652. n. 8.

Tom. 6. Ant. Lect. pag. 1174.

XXI. S. Virgilii ætas controversa.

At rem incertam incertioribus semper confirmandam invenio. S. Virgilii, qui ex laudatis Catalogis in Sede

Juvavensi successit Joanni post Abbatem Bertricum, stabilire ætatem oportet: nisi enim est factus Episcopus post Concilium hoc Lateranense, conjectura omnis evanescit. Hunc ex Hibernia in Galliam venisse refert Anonymus, *ubi ab illustri Francorum Rege Pipino, qui Majordomus dicebatur, apud Carisiacum honeste exceptus fuit*, cumque eo moratum esse duobus annis. *Temporibus vero*, prosequitur, *Ottilonis Ducis Bavarorum, qui tunc cum tota Norica Provincia subjectus fuit prædicto Regi Francorum, Salisburgensis Ecclesia, quæ ab antiquo vocabulo a juvando dicta fuit Juvavia, proprio carebat Episcopo*. Huc igitur missum ait Virgilium, qui sua consecratione per biennium dilata, Episcopali munere fungentem secum habuit *Episcopum comitantem de patria, nomine Dobda*, at populis demum id flagitantibus, *ordinatus est a Provincialibus Præsulibus anno nativitatis Domini 767. XVII. Cal. Jul.* Deinde fundatam ab eo narrat, consecratamque Cathedralem Ecclesiam, *cujus loci*, ajens, *in tertiodecimo anno consecrator extitit*. Equidem tot tantisque scatentem mendaciis narrationem Anonymi, qui pluribus post Virgilium seculis eam conflavit, miratus sum eruditissimos viros, præsertim Mabillonium, Henschenium, & Antonium Pagium non modo, ut par erat, non ablegasse; at unumquemque eorum adoptasse, suscepisseque Augiæ stabulum repurgandum. Summa tantum capita novissimi horum legam, qui aliorum opiniones ad trutinam revocavit, ne longius æquo aberrem ab instituto. At prius Anonymi conflatoris præcipua vitia indicabo. Anno 741. occubuit mortem Carolus Martellus, Regnumque ante mortem divisit inter filios Carolomannum, Pipinum, & Griphonem, cujus portionem invisam Francis brevi fratres absumsere: *Primogenito suo*, ait continuator Fredegarii, *Carolomanno nomine, Auster & Suaviam, quæ nunc Alemannia dicitur, atque Thoringiam tradidit. Alteri vero secundo filio juniori Pippino nomine, Burgundiam, & Neuster, & Provinciam permisit*. Itaque hi Majoresdomi anno 742. creato Rege Childerico III. post annorum sex interregnum, ut sibi amoverent invidiam, in sua quisque parte regnarunt, junctis quandoque armis ad debellandos hostes, ut anno 743. quum Bajoarios subegerunt. Pipinus ve-

C. mis. Ant. Lect. to. 6. pag. 1174.

Pag. an. 741. num. 19.

vero non fuit Majordomus Francorum, nisi postquam anno 747. Carolomannus induit monachum relicto Regno. Anno autem sequenti, nimirum 748. Annales Bertiniani aliique apud Pagium testantur Thassilonem Odilonis filium a Pipino esse factum Bajoariæ Ducem. Itaque illius quadriennii spatio inter 743. & 748. mitti potuit Virgilius Odiloni, cujus temporibus, ait Anonymus, Ecclesia Salisburgensis proprio carebat Episcopo. Et Joannes, quem nuper, anno videlicet 739. S. Bonifacius illi Ecclesiæ præfecit, cui Catalogos tribuere annos 20. Wiguleus Hundius observat, ubinam gentium, locorumve erat? At Scriptori postero prævertenti Majordomatum Pipini, & Carolomannum nescienti hæc permittantur. Biennii moratum ait Virgilium cum Pipino, duobusque fere annis ordinationem Episcopalem distulisse, atque esse a Comprovincialibus ordinatum anno 767. XVII. Cal. Jul. idest die 15. Junii, nec Dominico scilicet, nec festo die. Benigne hic etiam agamus cum Anonymo: biennium illud Virgilius insumserit regnante jam Thassilone in Bajoaria. Quid? Ab anno 748. seu 749. ut habent Annales Fuldenses, ad annum 767. numeratur biennium? At audiamus Criticum Baronii, cujus in solvendis hujusmodi nodis est ars mirifica.

XXII. Salisburgensium Epps ætates Pagius pervertit.

Abjiciendas contendit Pagius Notas omnes Chronologicas, nudamque narrationem rei retinendam. Itaque ordinatum Virgilium docet anno 746., ut mea in Chronologia Cæsarea Pontificia indicavi, fidem relinquens Pagio ipsi. Idem vero, qui omnia adoptans monumenta Canisii, vel prædicationem S. Rudberti ad seculum octavum transfert, Boicarum rerum Scriptoribus reclamantibus, non videt, quam difficile ad credendum erit, minori spatio temporis quatuor Episcopos tenuisse Sedem Salisburgensem, (rejectis etiam Monachis insertis, & diuturna vacatione, quam dolebat S. Bonifacius) quam unumquemque e duobus Successoribus Joannis. Quis enim credat S. Virgilium annos fere quadraginta, & Arnonem sex, & triginta eam Sedem tenuisse, quam S. Rupertus, Vitalis, Flobargisus, & Joannes, eodem circiter spatio temporis in quatuor partes dividundo gubernarint, quum præsertim eorum nullus, præ-

ter S. Rupertum, martyrium fecerit? Præterea Stephanus III. petierat a Francorum Regibus per suum Legatum, ut mittérent *aliquantos Episcopos gnaros, & in omnibus Divinis Scripturis, atque Sanctorum Canonum institutionibus eruditos, ac peritissimos*, cujusmodi erat S. Virgilius referente Anonymo: *Sapiens, & bonus Doctor...... comperto eo bene docto*; cur ergo eumdem cum aliis non miserunt ii Reges ad Concilium Lateranense? Nam mortuo jam Pipino, atque enixe, ut vidimus, deprecante Thassilone, ut rediret in Regis gratiam, non est dubium, quin eunti Romam Episcopo, jussu Regum Successorum, impedimento fuisset. Quamobrem, ut dicam quod sentio, S. Virgilius ad Salisburgensem Cathedram non ascendit, ante Concilii celebrationem. Et quoniam antiquitatis videri nolim interpres nullo inhærens fundamento, quidquid meam fulcit conjecturam, expediam.

Anastas. in Steph. sect. 275.

XXIII. Annus ordinationis S. Virgilii, & Sedis tempus.

Æram Christi communem perperam ab Anonymis adhiberi apud Canisium communi omnes consensu affirmant: qua de re Pagio morem geram Notas hujusmodi Chronologicas omnino abjiciens. Sunt tamen aliæ Notæ Chronologicæ, quas ii decerpserunt ex Salisburgensis Ecclesiæ Tabulariis, nec impune licet contemnere. Ecclesiam Cathedralem a S. Virgilio ædificari cœptam legitur apud Anonymum alterius Anonymi abbreviatorem, seu interpolatorem, ut vocat Henschenius, *Indictione VII.* Ejusdemque Ecclesiæ Dedicatio primum facta, seu benedictio, deinde consecratio memorantur. De prima Dedicatione idem Anonymus loquitur: *Dedicata est primo Ecclesia S. Rudberti a S. Virgilio Episcopo anno Tassilonis Ducis XXVI..... Eodem anno transtulit idem Episcopus S. Rudbertum &c.* De consecratione vero apud laudatum Autorem vitæ S. Virgilii legitur: *In tertiodecimo anno consecrator extitit*. Tria hæc testimonia Chronologica, semel mihi veniam adhibeat Pagius, non possum rejicere. Primum igitur est Indictio VII. quæ non 767. sed 769. anno usque ad Septembrem in cursu erat. Quumque Autor vitæ eodem anno 767. ordinatum dicat S. Virgilium, cui breviator illigat Indictionem VII., error facile deprehenditur biennii perperam relicti, restituiturque Ordinationis annus stabiliendo principium fundatæ Ecclesiæ ante-

Hensch. to. 3. Mart. p. 701.

men-

menſem Septembrem, & poſt diem VII. Calendas Julias, quam congruere ordinationi oſtendit litera Dom. A, non XVII. in quam eo anno incidit feria V. Primæ autem Dedicationi nihil addi oportet; nam annus Thaſſilonis XXVI. adhuc in curſu erat anno æræ 773. quum regnare orſus eſſet 748. ut dictum eſt. Conſecratio demum facta anno Epiſcopatus S. Virgilii tertiodecimo ſpectat ad 781. poſt diem 25. Junii, qua ordinatus eſt, ſive ad 782. ante prædictam diem. Et ſi Poetæ Anonymo fides habenda eſt, eodem anno 782. diem obiit S. Virgilius, quum ſediſſet annos quatuordecim, non quadraginta, ut Pagius interpretatur: quis enim neſciat, Poetis eſſe liberum quodlibet numerandi genus adhibere, ut legibus poeſis inſerviant? Verba poetæ ſunt:

Quique regebat ovans præſentia culmina tecti,
Ferme quater denos caris cum fratribus annos.

Nec recens cuditur mea opinio; nam idem Anonymus Autor vitæ, qui ordinatum docet S. Virgilium anno 767. eumdem in Domino obdormiſſe teſtatur *anno* 780. *IV. Calendas Decembris.* Quare ſi ordinationi addendum oſtendi biennium, ſpatium idem temporis morti adjungere opus eſt; ut enim æra Chriſti communi ſit abuſus Scriptor, non idcirco minuendi, augendive ſunt ejus Sedis anni proprio lubito a nobis poſteris, at quatuordecim ab Anonymo ei tributi, retinendi integre; rejiciendique ii quadraginta, qui utquumque in principio, & fine augeantur, nunquam S. Virgilii ætatem certam definient.

Quæ, quum ita ſint, ſi Joanni, quem ordinavit Sanctus Bonifacius, tribuamus, ut dixi, annos 20. aut 21. ita ut ad annum perveniat 760. hinc vero ad Abbatis adminiſtrationem reditum eſſe fateamur cum Catalogo laudato, qui Bertricum collocat inter Joannem, & S. Virgilium, non deerit locus Hermemberto, qui a propria Sede exul, in communi Epiſcoporum calamitate, Juvaviæ degeret, ibique Epiſcopali munere fungeretur, quoad S. Virgilio adveniente cum ſuo Epiſcopo Dobda, hic adminiſtrare Epiſcopatum cœpit. Facta enim interim evocatione Epiſcoporum a Stephano III. jubentibuſque Regibus Pipini filiis, venire Juvavenſem Epiſcopum Romam, Virgilius nondum conſecratus,

XXIV. Concluſio, & fundamentum conjecturæ.

tus, lubens Hermemberto istud iter commiserit. Hucusque conjectura me deduxit, nec tamen quiesco, opto enim ab aliis discere, quod assequi non est datum. Ceterum ad Hermemberti dubiam Sedem confirmandam, hic subjicio vagantium tota Gallia Episcoporum, tempore calamitatis, argumenta certa ex Conciliis. *Statuimus, ut secundum Canonicam cautelam omnes undecumque venientes ignotos Episcopos, vel Presbyteros ante probationem Synodalem in Ecclesiasticum ministerium non admitteremus*. Item: *Statuimus, ut supervenientes Episcopi, vel Presbyteri de aliis regionibus non suscipiantur in ministerium Ecclesiæ, nisi prius fuerint probati ab Episcopo, cujus Parochia est*. Item: *Ut ab Episcopis ambulantibus per patrias ordinatio Presbyterorum non fiat*. Item denique: *De Episcopis vagantibus, qui Parochias non habent, nec scimus ordinationem eorum qualiter fuit, placuit juxta instituta Sanctorum Patrum, ut in alterius Parochia ministrare, nec ullam ordinationem facere debeant sine jussione Episcopi, cujus Parochia est*. Hos inter vagantes, errantesque Episcopos Hermembertum recensere scripturæ vitio jubeor, libenter auditurus Sedem illius certam ab eruditis.

Concil. Germ. Can. 4. an. 742.

Concil. Suess. Can. 5. an. 744.

Conc. Vermer. Can. 14. an 752.

Conc. Vernen. Can. 13. an. 755.

CAPUT III.

Sedes Episcoporum Tusciæ atque Campaniæ, & Provinciæ Italiæ, qui adfuerunt Concilio Stephani III.

I. Ravenna, & ejus Autocephalia.

PLura, Lector, titulus pollicetur, quam quæ paravi dicere, ne crambem timeas; quæ enim priori capite disputavi de Provinciis, non sunt materia hujus tertii. Quædam pauca de Sede Ravennatensi, aliquanto plura, sed necessaria, de Ostiensi, & nonnulla de aliis, præsertim antiquatis, breviter, & utiliter hoc in tertio capite amplecti deliberavi. Incipio a Ravennatensi, cujus Antistes primum post Romanum Pontificem locum tenet in Concilio Lateranensi. Costantinopoleos Patriarcharum tot, tamque diuturna molimina, ut Patriarchis cæteris præferrentur, non-

nonnullorum quoque audaciam, & inſaniam, ut eidem Chriſti Vicario anteirent, nemo ignorat. Sed hujuſmodi machinamenta, & temeritatem, inde habuiſſe originem quis neſcit, quod Byzantium facta erat Sedes Imperii? Græcia ſcilicet leviſſima Succeſſorum Divi Petri aut ignorans, aut ſimulans ignorare prærogativam, Eccleſiæ univerſalis Primatum ambitione, & faſtu metita eſt: & quæ, Summorum Pontificum admirabili tollerantia, evicit tandem, ut Alexandrino, & Antiocheno dignior adſcititius Patriarcha haberetur, Oecumenicum paulo poſt Patriarcham eumdem fieri auſum, deteſtata eſt. Perinde eſſe factum a Ravennæ Metropolita doleret Eccleſia, niſi Chriſti Vicarius repreſſiſſet audaciam ejus, Chriſtuſque ipſe ſapientiſſimo conſilio decreviſſet, ut quem ſupremum Eccleſiæ Principem detrectabat Ravennas, ſupremum quoque Regem & Dominum veneraretur. Hanc Ravennatenſium Antiſtitum ambitionem jure Cardinalis doctiſſimus effrenem appellans, inde natam obſervat, quod ea in urbe Honorius primum, & Valentinianus Imperatores, deinde Theodoricus, aliique Gothorum Reges, ac poſtremo Græcorum Exarchi ſedem habuerunt: præterea animadvertens, haud difficile Ravennati fuiſſe ſupra Mediolanenſem, & Aquilejenſem ſe efferre, urbibus Aquileja ab Hunnis, & Mediolano a Langobardis exciſis, deteſtatur Autocephaliam, qua juri Patriarchali Romani Antiſtitis ſeſe ſubducere conatus eſt. Tantam temeritatem hiſtoriæ omnes deplorant, & uberrime enarrant Recentiores eruditi, præſertim Abbas Bacchinus in Agnellum, qui ſchiſmate & ipſe implicitus, contra Apoſtolicam Sedem ſæpe virulentus, Ravennatenſium Præſulum res geſtas depravat. Eſtque exemplo Archiepiſcopus Sergius, qui per ſuum Legatum Concilio huic Lateranenſi interfuit, ac primum poſt Romanum Pontificem locum tenuit. Quapropter ex fuſiori eorum hiſtoria ea tantum decerpam, quæ ſtatum referant illius Sedis; atque ita neque eruditis moleſtus ero, neque Concilium hac in parte non illuſtratum emittam.

Noris de Syn. V. cap. 10.

II. Autocephalia Ravenn. extinguitur.

Juſtinianus Junior imperabat iterum tertio anno, quum Felix Ravennas Archiepiſcopus diuturni ſchiſmatis finem attulit, ordinatus Romæ, juxta veterem conſuetudinem, a Ro-

mano Pontifice Constantino, anno videlicet 708. Post eum vero Joannes anno 718. ejusque post admodum diuturnam sedem Successor Sergius, anno 752. ut videtur Bacchino, Romæ ordinati, antequam Exarchatus in Ditionem veniret Apostolicæ Sedis, satis superque ostendunt, Autocephaliæ finem, ac debitæ subjectionis Pontifici Romano initium debere constitui prædicto anno ordinationis Felicis. Quum vero hunc testari videatur Liber Pontificalis noluisse fidem suam scripto obligare, quemadmodum ab aliis fieri consuevit (ut patet ex Diurno Pontificum cap. 3. tit. 7.) *Solitas in Scrinio noluit facere cautiones, sed per potentiam Judicum exposuit, quod maluit*: hinc est, quod schismatis retinentissimus Clerus multa confingere habuit liberum, quæ dubiam Ravennatis hujus Antistitis obedientiam reddunt, tametsi idem inter Sanctos fuerit collocatus, nullum enim detrimentum, ut ait Bacchinus, viris sanctis important dicteria vulgi. Eadem, quin etiam multo pejori usus est fortuna noster Sergius, quem, schismatico Agnello teste, post Romanam consecrationem: *Spreverunt Sacerdotes, & separaverunt se ab eo ministri*. At, præterquamquod novis creatis ministris turbas omnes composuit, sedente Sergio res evenerunt, quibus Ravennatenses ab Apostolica Sede amplius disjungi non potuerunt; nam totus Exarchatus juris S. Sedis esse cœpit. Felicissimum hunc rerum eventum juvat memoria repetere: inde enim Regalis Sacerdotii sub lege Naturæ, & scripta a Patribus, & Senioribus adumbrati primordia repetuntur. Aliquot ante annis, quam hæc fierent, urbs Ravenna semel a Rege Langobardorum Liutprando expugnata, ab eodem iterum oppugnabatur, dum Ravennæ Archiepiscopus erat Joannes Prædecessor Sergii: quare idem cum Exarcho Eutychio ad Romanum Pontificem S. Zachariam, ejus opem efflagitantes, confugerunt. Continuo Pontifex morem gessit: per se ipse Regem adiit, Ravennatesque ab insidiis liberavit. Quare ad priscam consuetudinem accedente officio, non erat dubium, quin obedientiam a Felice, & ab Joanne jure præstitam Romano Pontifici, Archiepiscopi Successores exhiberent, ut re Sergius exhibuit. Nihilo tamen minus decreverat Deus Optimus Maximus, ut

Anast. in vita Costantini to. 4.

Agnell. libr. Pont. Bacchin. excursu ad Joannem &c.

ut indissolubili ea Sedes vinculo adhæreret Cathedræ Divi Petri. Nam paulo post quam Italiæ pars magna ab impiis Græcorum Imperatoribus deficiens Romano Pontifici, tamquam supremo Principi, obtemperare maluit, Rex Francorum Pipinus, anno 755. Sergii Antistitis 4. devictis Langobardis, totum Exarchatum, unde antea expulsi erant Exarchi, Apostolicæ Sedi perpetuo possidendum donavit, jamque nongentesimo octogesimo anno possidet, possidebitque ad mundi exitum: id quippe divinitus statutum est, ut Regale Sacerdotium aliorum vices Regnorum non sentiat: *Suscitabit Deus Regnum*, Divini Decreti sunt verba, *quod in æternum non dissipabitur, & Regnum ejus alteri populo non tradetur: comminuet autem, & consumet universa Regna hæc, & ipsum stabit in æternum*. Hujus vero Regni non repetenda esse initia a donatione Pipini, qui amplificator Ditionis Ecclesiæ fuit, non institutor, alibi contra Pagium demonstravi. Daniel. 2. 44. Anast. tom. 4. Prol. pag. 200.

III. Novum defectionis genus Ravennates Archiepisc. excogitant.

Autocephalia igitur, ipsum Exarchatum subjiciendo Sanctæ Sedi, radicitus evulsa, omne simul adminiculum ablatum esse Archiepiscopis videbatur, quo adversus Romanos Pontifices inniterentur. At secus est; nam primi duo Archiepiscopi post Pipini donationem, Sergius nimirum, qui jam sedebat, & Sergii Successor Leo, novum excogitarunt genus deficiendi a Romano Pontifice: sibi scilicet arrogarunt ditionem ipsam Exarchatus. De Sergio quidem id testatur Agnellus: *Judicavit*, inquiens, *a finibus Perticæ totam Pentapolim, & usque ad Tusciam, & usque ad mensam Vualami, veluti Exarchus, sic omnia disponebat, ut soliti sunt modo Romani facere*. De Leone vero ex trinis Adriani literis liquet: *In magnam*, ait, *superbiam, & tyrannicam elationem pervenit, ut nullo modo sicut antea nostris Apostolicis obtemperare inclinatus est mandatis, & nullum ex Ravennatibus, vel Æmilia pro accipiendis præceptis de diversis actionibus ad nos venire permisit, ita eis indignatus comminatus est, dicens, quod siquis ad nos venire præsumpsisset, non potuisset venire ..... De Civitatibus Imolensi, seu Bononiensi ita profanizat dicens, quod V. E. ipsas Civitates minime B. Petro, & nobis concessit, sed sibi ipse Archiepiscopus a vobis fuisse concessas, ac traditas asserit sub sua potestate permanendas. Unde nullum hominem ex iisdem Civitatibus* Agnell. in Serg cap. 4. Cod. Carol. ep. 51. 52. 54.

ad nos venire permisit, sed ipse ibidem actores, quos voluit, sine nostra autoritate ordinavit, & in sua eas detinet potestate. Autoritatem, ut verum fatear, qua multo minor sit nostra ætate Eminentissimis Legatis. Usurpationes hujusmodi, quis credat. Scriptores nonnulli, atque ii quidem eruditissimi, putant jura Archiepiscoporum. Præ iis Bacchinus censet, quod a principio, indulgente Romano Pontifice, & Pipino consensum præbente, administratio Exarchatus Sergio sit credita. Nec mei est instituti, nec vacat Rubeo, Ughello, & Bacchino singillatim respondere, atque eorum opiniones, seu mavis conjecturas, diruere. Ob oculos tamen ponam, quæ erat administratio a Stephano II. primum, deinde a Sancto Paulo I. ac demum ab Adriano, proindeque a Stephano III. instituta in Exarchatu ab ipsis donationis primordiis. *Ipse noster Prædecessor*, ait Adrianus de Stephano II., *cunctas actiones ejusdem Exarchatus, ad peragendum distribuebat, & omnes actores ab hac Romana urbe præcepta earumdem actionum accipiebant. Nam & Judices ad faciendas justitias omnibus vim patientibus in eadem Ravennatium urbe residentes ab hac Romana urbe direxit, Philippum videlicet illo in tempore Presbyterum* (nam Adriani tempore erat factus Episcopus) *simulque & Eustachium quemdam Ducem*. Nota, quod ipsam in urbem Ravennam misit Magistratus, ne audias Bacchino, qui hac occasione nimis favet schismatico, sublestæque fidei monacho, quem illustrat. Stephani Successor, & germanus Paulus in epistola ad Pipinum data, ut videtur, anno 766. hæc simillimæ administrationis ab se constitutæ non obscura præbet indicia: *Missi vestri in nostra præsentia cum Langobardorum missis, necnon & Pentapolensium, & singularum nostrarum Civitatum hominibus adsistentes &c.... Unde constitit, ut nostri, ac singularum Civitatum missi ad Desiderium &c.* Adrianus denique, cujus jurisdictionem sibi arrogaverat Archiepiscopus Leo, ita alloquitur Regem Carolum: *Quemadmodum tempore Domni Stephani Papæ, qui illuc in Franciam profectus est, cui & ipse Exarchatus traditus est, ita & nostris temporibus, quum sub nostra potestate, disponere, & ordinare volumus; & omnes in hoc cognoscere possunt qualem potestatem ejus beatitudo in eamdem Ravennatium urbem*,

Excurs Chron. ad Jo: V. al. VI.

Cod. Carol. ep. 54.

Cod. Carol. ep. 17.

Ibid. ep. 54.

bem, & cunctum Exarchatum habuit, qui etiam Archiepiscopum Sergium exinde abstulit, dum contra ejus voluntatem agere spiritu superbiæ nitebatur. Et infra: *Eumdemque Archiepiscopum sub nostra potestate contradere digneris, ut a nobis cunctus Exarchatus disponatur, sicut sæpesatus Domnus Stephanus beatissimus Papa temporibus sa: me: genitoris vestri Domni Pipini disponere visus est.*

Commentariis allata non indigent: Sergium nova moliri ausum ipsa ex urbe Ravennæ suprema autoritate Stephanus II. ejecit; quare non minus Sergio, quam Leoni, quidquid recentioribus visum sit, usurpatio est tribuenda. Atque utinam factæ alicujus potestatis Sergio vestigium aliquod detegeretur, ne origo ejus prærogativæ super Aquilejensi, & Mediolanensi, immo & omnibus Occidentis Metropolitis in incerto adhuc vagaretur. Card. Noris nono seculo antiquiorem non facit, fretus autoritate testamenti Caroli Magni; nostrum vero Concilium eam retrahit ad octavum. In eo siquidem non ordinationis antiquitas ita servata est, ut Gallis Itali admiscerentur, sed illis isti posthabiti, &, quemadmodum undecim Galli undequadraginta Italis prælati sunt, Archiepiscopus Archiepiscopo præsedisset, nisi prærogativa impedimento esset. Quare affirmare ausim, Ravennatensem Cathedram, ubi primum a schismate emersit, Felixque est ordinatus Romæ a Constantino Papa, quod jampridem optaverat, ab Apostolica Sede impetrasse, ut nempe prima Metropolis post Romanam haberetur, quemadmodum antiquæ omnes Notitiæ apud Schelestratem fidem faciunt: idque nisi ipsa in consecratione, quando *solitas in Scrinio noluit facere cautiones, sed per potentiam Judicum exposuit, ut maluit*; saltem quando *Ravennæ ab exilio reductus, pœnitentia motus, licet oculorum lumine privatus, tamen ad propriam rediit Sedem: & solita, quæ ab universis in Scrinio Episcoporum fiunt, indicula, & fidei expositionem, & hic confessus est, sicque reconciliationis promeruit absolutionem*. Neque abludit mea opinio ab eruditissimi Bacchini sententia, qui Sancto huic Archiepiscopo ab insanissimis Recentiorum figmentis acerrime vindicato: *Censeo*, inquit, *Felicem Archiepiscopum Ravennatem in eo peccasse, quod præsta-*

IV. Cur Ravennas Metropolitis præferatur.

Anast. in Constant. sect. 170. & 174.

Observat. ad vitam S. Felic. 2.

re noluerit solitas cautiones Sedi Apostolicæ, cujusmodi sunt illæ, quæ habentur in libro Diurno, quibus fortasse Felix aliquid addere, vel demere volebat in favorem Ecclesiæ suæ. Quod vero additamentum mitius, quod probabilius fuerit, quam petitio, ut Cathedra Ravennatensis, quæ Romanum ipsum Pontificem detrectaverat, prima post Apostolicam Sedem inter Patriarchatus Metropoles, haberetur? Quid contra credibilius, quam S. Sedem concessisse Ravennati inter Metropolitas Primatum, in gratiam Imperatoris, & Exarchi, quæ in gratiam Cæsarum Patriarcham adscititium Constantinopoleos reliquis Patriarchis prætulerat?

V. Quia nempe omnium Occidentalium Metropolitar. primus.

Aquilejensem sane Metropolitam eo potestatis venisse, Alexandro II. Pontifice, ut Romani etiam Imperii Principibus adnumeratus, inter Occidentis Metropolitas primus haberetur, ut hodie habetur, neminem fugit; at multo ante hujus exaltationem Clemens II. in Synodo Romana anno 1047. hæc de antiqua Ravennatis prærogativa pronunciaverat: *Sedem etiam Ravennatis Archiepiscopi jubemus semper esse a dextris nostris, nostrorumque Successorum, secundum antiquæ constitutionis autoritatem, nisi forte Imperator adfuerit, & tunc etiam ipsum sinistrum locum tenere per hanc nostræ autoritatis firmantis firmitatem.* Quod si antiqua erat Ravennatis ea prærogativa (cujus plures conjicit causas Garnerius in Notis ad Diurnum Pontificum) certissimeque in Concilio nostro deprehenditur, quis non videt, multo ante nonum seculum, ut putat Norisius, illius originem repeti oportere? Quumque non æqum sit Autocephaliæ tempore illam investigare, quia præsertim anno 680. Theodorus Ravennas subscribit post Aquilejensem, & Mediolanensem Metropolitas, ut animadvertit Card. Noris, erit igitur cum S. Felicis Archiepiscopatu forte illiganda; non enim videtur ad Sergii tempora differri posse ob enarratas rationes. Quandocumque autem ante Concilium Stephani Archiepiscopus Ravennas esse cœperit omnium primus in Occidente post Romanum Pontificem, cujus dextra in Conciliis sedebat, nisi aderat Imperator, tunc enim sinistram tenebat, semper omnium Antistitum primus: nostris oculis cernimus, ita hoc in Concilio Lateranensi esse factum. Quamobrem valde gau-

Ughell. Ital. Sac. to. 2. & Noris de Syn. V. c. 10. Bacchin. ex Rub. in observ. ad Maur.

Cap. 1. tit. 9.

Noris ibid.

gaudeo, quod per me primum prodeat monumentum, unde inclyta ista Sedes quadraginta amplius annis antiquius suæ prærogativæ argumentum certum deducat, quam quod Scriptori eminentissimo acceptum refert. Præterquamquod non parvi momenti res est, Decretum Clementis II. pro asserenda Ravennatium Antistitum prærogativa trecentos fere post annos datum, tam solido, tamque evidenti antiquitatis testimonio roborari; inde siquidem eruditi recentiores, qui temporum injuria freti antiquam Ecclesiæ Historiam proprio arbitratu expendunt, facili negocio discent, proferre aliquando ætatem documenta, quæ Ecclesiæ decreta levissime ablegata ab iis esse planum faciant, doctissimumque Annalium parentem non labili ut plurimum fundamento inhæsisse, illos doceant. Itaque, ad meum institutum rediens, Ravennatensem Archiepiscopum affirmo idcirco præferri Metropolitæ Galliarum, quia id Sedi Ravennæ privilegium erat, ut soli Imperatori, si adesset Concilio, dextrum Summi Pontificis latus relinqueret, nullique totius Patriarchatus Occidentis Metropolitæ loco cederet. Jam vero satis, ut mihi videor, loquutus de principe omnium Occidentalium Sede post Romanam, Concilii ævo, venio ad Ostiensem, cujus Episcopus Georgius statim sequitur post Metropolitas, Francisque omnibus Episcopis præfertur.

Magna semper fuit Ostiensis Episcopi præstantia, quippe qui omnium Episcoporum primus ab ipsis primordiis tranquillitatis Ecclesiæ honorem sacri Pallii obtinuit a D. Marco, tanquam Romani Pontificis consecrator; Portuensi, & Albanensi, & ipsis Consecratoribus, semper præivit; primumqne semper locum habuit inter septem Lateranenses Episcopos, qui Pontifici celebranti ministrabant, ut Presbyteri Episcopo, quod Joannes Diaconus aperte docet: *Episcopus Hostiensis, qui debet consecrare, & benedicere Apostolicum præ omnibus aliis; Episcopus S. Rufinæ secundus; Episcopus Portuensis tertius; Episcopus Albanensis quartus; Episcopus Tusculanensis quintus; Episcopus Sabinensis sextus; Episcopus Prænestinensis septimus*. Ubi observatu dignum videtur, quod, tametsi alii Episcopi Lateranenses mutato ordine occurrunt, tum

VI. Prærogativa Episcopi Cardinalis Ostien.

Mabill. append. ad Ord. Rom. pag. 566.

tum in Notitia veteri apud Baronium, tum in duobus Codicibus Provincialibus veteri, & novo apud Aubertum Miræum, Oftienfis tamen Principem femper locum obtinuit ad noftram ufque ætatem, ea fiquidem dignitas Eminentiffimo Decano Sacri Collegii Cardinalium, nifi forte extra urbem degeret, femper adhæret, ita ut nihil unquam priftina ejus prærogativa detrimenti acceperit. Hinc eft, quod Sanctiffimus Dominus nofter Clemens XII. quum primo fui Pontificatus anno M DCC XXXI. IV. Idus Januarias conftituit, ut Epifcopi Cardinales, qui *unam ex Ecclefiis Suburbicariis obtinuerint, deinceps ad aliam, priore dimiffa, ac Romano Pontifice approbante, femel tantum tranfire poffint*: continuo fubjunxit: *Salva tamen illis femper, atque illæfa facultate optandi, prævia dimiffione prioris, Ecclefiam Oftienfem, quæ peculiaribus gaudet prærogativis, ac præfertim illa, quod Cardinalis, qui ei præeft, Pontificem Maximum folenni ritu, pallio etiam adhibito, confecrare foleat*. Qua porro ex Conftitutione eveniet, ut principem femper locum tenente Oftienfi, Epifcopi Cardinales ceteri, juxta prifcam confuetudinem alium, aliumque ordinem pro antiquitate confecrationis obtineant. Sic in veteri Notitia apud Baronium alius erat ordo, ac nuper laudatus ex Joanne Diacono, ut videre eft: *Epifcopus Hoftienfis, Epifcopus Portuenfis, Epifcopus S. Rufinæ five Silvæ Candidæ, Epifcopus Albanenfis, Epifcopus Sabinenfis, Epifcopus Tufculanus, Epifcopus Prænestinus*. Aliumque item ordinem fpectamus in Codice Provinciali tum veteri, tum novo, qui fcilicet tantam antiquitatem non referunt, utpote fcripti poftquam Calixtus II. Portuenfi univit Cathedram Silvæ Candidæ, & Eugenius III. Veliternam Oftienfi. In utroque enim legitur: *I. Oftienfis & Veliternus, II. Portuenfis & S. Rufinæ, III. Sabinenfis, IV. Prænestinus, V. Tufculanus, VI. Albanenfis*. Conftanter autem finguli Oftienfis prærogativam præfeferunt, quæ jam mille, & quadringentis amplius annis obtinet.

Clem. XII. Conftit. 10. Januar. 1731.

Baron. an. 1057.

Aub. Mir. Notit. Epifc.

VII. Cardinalium Epifc. nulla erat prærogativa inter Epifc. Conc. temp.

Ea tamen prærogativa non obftante, in Conciliis, & hujus Lateranenfis tempore, & diu poft, cum femper ordinem tenuerunt Epifcopi Cardinales, non quem Sedis merita, fed quem Ordinationis antiquitas exigebat: idque in-

inter omnes Episcopos magna cum religione observarunt, quod trium Conciliorum exemplo fiet planius, nostri nimirum inediti, & duorum, quæ jampridem Em. Annalium parens compendiario evulgaverat, deinde integra ex præstantissima Bibliotheca Barberina studio Lucæ Holstenii prodierunt in lucem, ab Eugenio II. & Leone IV. celebrata. Quatuor omnino adsunt Concilio Stephani III. Georgius Ostiensis, qui sedet tertio loco, Gregorius Silvæ Candidæ, qui 38., Eustratius Albanensis, qui 39., & Cidonatus Portuensis, qui 41. Iidem quatuor in Concilio Eugenii II. Consecrationis ævo ita jubente, hunc sedendo ordinem tenuerunt: Joannes Silvæ Candidæ 6. Stephanus Portuensis 7. Benedictus Albanensis 8. Cæsarius Ostiensis 9. eosque sequitur, post duos Episcopos, Constantinus Prænestinus. In Concilio demum Leonis IV. Megistus Ostiensis primus omnium Episcoporum Cardinalium sedet, ætatis ratione habita, post Episcopos quindecim. Rodoaldus Portuensis 20. Leo Silvæ Candidæ 22. Petronacius Albanensis 37. ac demum 54. Sergius Sabinensis. Prænestinum, qui Concilio Eugenii II. & Sabinensem, qui Leonis IV. interfuerunt, ad rem magis magisque probandam nominavi, quum cæteroqui nostro Concilio neutrius Sedis Episcopus intersit. Georgius enim Prænestinus, qui Pseudo-Pontificis Consecrator fuit, *non post multos dies*, referente libro Pontificali, *consecrationis ipsius Constantini, valida, ac pessima ægritudine præoccupatus immobilis factus est, & postmodum Missarum solennia nequaquam celebravit. Ejus enim dextra manus aruit, atque contracta est. Qui etiam nec ad os suum afferre valuit, sicque tremens, & languens vitam finivit*, ultione divina docente, ait Ughellus, nullam violentiam posse habere justæ excusationis prætextum, ubi de Dei gloria, Ecclesiæque salute ageretur: de Sabinensi vero nihil compertum habeo, neque ad Concilium illustrandum ejus indigeo, ut consecratoris Georgii mox laudati, de quo infra redibit sermo. Hunc vero ordinem juxta Consecrationis antiquitatem perpetuo servatum esse tum ante Concilium Lateranense, tum post Romanum Leonis IV. demonstrarem, si vacaret, & necessarium esset. Cur autem potissimum cœperim a Concilio isto Lateranensi, duobus po-

Anast. in Steph. IV. sect. 267.

Ital. Sac. to. 1. de Praenest. Episc.

sterioribus roborando argumentum, neque ullum anterius in medium adduxerim, mox expediam.

VIII. Episcoporum Cardd. antiquitas vindicata.

Eminentissimus Cardinalis Baronius observat, de septem Lateranensibus Episcopis Cardinalibus, quos Vicarios, & Collaterales Domini Papæ Joannes Diaconus appellat, & hebdomadarios tum liber Pontificalis, tum idem Diaconus, tum omnia monumenta veterum, primam mentionem reperiri, quum Stephanus III. aut in eodem hoc Concilio, aut seorsim, decrevit: *Ut omni Dominico die a septem Episcopis Cardinalibus Hebdomadariis, qui in Ecclesia Salvatoris observant Missarum solennia, super altare B. Petri celebraretur*. Quare omnium fere eruditorum opinio est, septem Cardinalium Episcoporum certam epochem hic stabiliendam esse. Ego vero, qui nec doctissimi Cardinalis, neque adhærentium illi eruditorum sententiam amplector, sive, ut melius dicam, Baronii observata, quæ perperam interpretantur eruditi, paravi expendere, non debui ante de Episcopis Cardinalibus loqui, quam ulla de iisdem mentio apud antiquos occurrat, eaque de re nullo prorsus exemplo ante Lateranense Concilium usus sum, quamquam multa, atque evidentia suppetant. Maximum certe incrementum honoris accessit Episcopis Cardinalibus hac Stephani III. concessione, quam rem S. Petrus Damiani ex eorum Collegio septemvirali Episcopus, suis Collegis exaggerat. *Quibus solis*, inquiens, *post Apostolicum sacrosanctum illud altare licet accedere*, *ac divini cultus mysteria celebrare*: namque cæteris Cardinalibus id minime erat licitum absque peculiari Bulla Pontificis, ut animadvertit Mabillonius cum Amelio. Verum non quia Cardinales ea tantum occasione appellatos inveniamus, tunc dignitatem hujusmodi assequutos putandum est, quod & alibi de Hebdomadarii munere idem Mabillonius affirmat; *Jam ergo*, ajens, *tunc usus invaluerat*, *ut septem illi Episcopi Cardinales*, *sua quisque hebdomada in Lateranensi Ecclesia sacris operarentur*. Quidquid enim honoris accessit iisdem per Stephanum III. patet ex libro Pontificali, ut nempe Missam celebrarent super altare Divi Petri, & hymnum *Gloria in excelsis* dicerent. Ea propter Scriptori eruditissimo Disciplinæ veteris, & novæ non audiendum

Anast. in Steph. IV. sect. 284. Bar. 769.

S. Petri Damian. l. 2. ep. 1.

Commentar. in Ord. Rom. c. 20.

Idem. cap. 4.

dum mihi videtur, docenti, quod septem Cardinalium Episcoporum institutio tribui possit Stephano III.; ex eoque tempore Episcopi Presbyteri, & Diaconi Cardinales in unum Collegium sint colligati, qui exinde Proceres Cleri in libro Pontificali appellari cœperint. Video enim in nostro Concilio Proceres Ecclesiæ, & cunctum Clerum non modo Presbyteris Cardinalibus, sed etiam Archidiacono, & Monachis Latinis, & Græcis posthaberi; pariterque video Procerum honore conspicuos in libro Pontificali Christophorum Primicerium Notariorum, & Sergium Secundicerium, qui nostro in Concilio sæpe memorantur (Christophorum præsertim, quia magnæ autoritatis eum fuisse in urbe Roma Blondus animadvertit) nec tamen fuisse Cardinales Primicerium, ac Secundicerium Notariorum Ordo Romanus testatur. Contra vero in Baronii sententiam eundum pedibus reor, qui Primates Cleri in libro Pontificali occurrentes interpretatur Cardinales, ita ut quum Christophorus Primicerius eodem in libro Pontificali congregasse dicitur in tribus fatis Sacerdotes, & Primates Cleri pro Stephani III. electione, tum Episcopos, tum Presbyteros, & Diaconos Cardinales congregasse credendus sit.

De Benef. p. 1. l. 2. c. 116. n. 2. & seqq.

Anastas. in Adriano.

Anast. in Severino.

IX. Idem urgetur autoritate Blanchini Præsulis.

Rectius, ut ego arbitror, de Episcoporum Cardinalium antiquitate hujusmodi rerum scientissimus Præsul Veronensis locutus est. Is enim loquens de Basilica S. Laurentii a Sancto Damaso constructa, & Titulorum urbis numero adjuncta, ut XXVIII. omnino fierent, conjicere sibi videtur posse, tametsi pro certo non affirmat, quod ab ipsis S. Damasi temporibus facta fuerit Septenaria ea partitio Presbyterorum Cardinalium, sive Titulorum pro quatuor Patriarchalium numero, præter Lateranensem: dum legit in libro Pontificali, S. Damasum constituisse, *ut Psalmos diu noctuque canerent per omnes Ecclesias: qui hoc præcepit Presbyteris, & Episcopis, vel Monasteriis*, ac proinde sicut quatuor aliis Patriarchalibus adscriptos fuisse septem Presbyteros est certo certius, ita Lateranensi septem Episcopos, qui Summi Pontificis lateri adhærerent, fuisse datos pro comperto habet, quibus S. Damasus Psalmodiam præceperit. Quin etiam, quod de Presbyteris non facit, Episcopos ab ævo

Anast. tom. 3. p. 37. & seqq.

Sancti Silvestri esse adscriptos Lateranensi Ecclesiæ, conjectura assequitur. Equidem tanti viri conjecturam pro lege habeo. At quoniam fortasse non omnibus libeat tantam Episcopis Cardinalibus antiquitatem tribuere; illam profecto Septenaria Presbyterorum Cardinalium divisione recentiorem nemo ausit demonstrare, neque hanc dimidio quinto seculo juniorem quis faceret, quum S. Simplicius Papa *constituit ad S. Petrum Apostolum, & ad S. Paulum Apostolum, & ad S. Laurentium Martyrem hebdomadas*. Quare cum mox laudato doctissimo Præsule affirmare non dubito: *Hebdomadariam assignationem Episcoporum septem in Lateranensi, & Presbyterorum totidem in quatuor reliquis Patriarchalibus Basilicis Romanis primum, ut videtur rudimentum accepisse sub Damaso, & complementum obtinuisse a Simplicio*. Liberianam porro Patriarchalem silet Simplicius; quare aut jam inde fuerint adhibiti viciniorum Regionum Tituli, ut putat idem Præsul, aut aliquanto post, septem eidem Tituli sint adscripti, certe Notitiæ omnes veteres apud Joannem Diaconum, Panvinum, Baronium, septem & ipsi Presbyteros Titulares adscribunt. Quæ quum ita sint, recte contra secus docentes infert Mabillonius, quod si Stephanus III. hebdomadariis Episcopis laudatum privilegium concessit, usus igitur invaluerat hebdomadarii eorum muneris; quod confirmat, jampridem adscriptos eos esse Lateranensi Basilicæ, ac proinde, multo ante Stephanum III. Cardinales Episcopos eos fuisse; idem enim esse Cardinalem, & Ecclesiæ adscriptum, per prima Ecclesiæ secula quis ignorat? Sancti Gregorii epistolæ in Sardinia, aliisque Italiæ partibus Cardinales datos Ecclesiis testantur: extra Italiam quoque Cardinales Ecclesiarum reperire est. Id vero maximum semper discrimen fuit inter Cardinales exteros, & Titulorum urbis, quod hi magnæ semper autoritatis fuerunt: quippe qui, ut testatur Joannes Diaconus in supra laudato loco; *Potestatem obtinent judicium faciendi super omnes Episcopos totius Romani Imperii in omnibus Conciliis, vel Synodis quibuscumque Legati, vel præsentes affuerunt*. Regesque ipsi, ut hodie purpureum Galerum, Titulos petiisse inveniuntur; eorum vero, & nomen brevi interiit, ita ut quemadmodum Papæ, & Pontificis nomen

com-

Anast. in Simplic. sect. 72.

Idem tom. 3. pag. 176.

Mabillon. app. ad Ord. Rom. pag. 567.

commune olim Episcopis, uni postea Romano Pontifici relictum fuit, ita venerabile Cardinalium nomen unius Sacri Collegii privatum factum fuerit; autoritasque majora semper habuerit incrementa.

X. Episcopi Cardinales servabant in Conciliis rationem antiquitatis.

Hæc vero indicasse contentus adversus eos, qui Episcoporum Cardinalium epochem a Stephano III. deducunt, Baronii sententiam pro lubito interpretantes, ad Episcopum Cardinalem Ostiensem redeo, ut planum faciam, cur Episcopis omnibus præferatur in Concilio nostro Lateranensi. Quanta quanta fuerit Cardinalium Episcoporum autoritas, ante annum millesimum disciplinæ veteris Scriptor pluribus in locis observat, nulla eos unquam prærogativa Episcopis cæteris præstitisse in Conciliis, quod ipse nuper demonstrabam exemplo. Quamobrem Cardinalitia dignitas nihil Ostiensi profuit, ut Episcopis omnibus anteiret. Quin etiam singularis ea inter Italos Protothroni dignitas nullum in Lateranensi hoc Concilio habuit locum, erat enim Patriarchale; Lupus autem semel, iterumque docet, quod tam Orientis, quam Occidentis Protothroni *in sola Provinciæ suæ Synodo habebant Sessionis prærogativam*; *in totius Diœceseos*, *aut Ecclesiæ conventu sedebant juxta ætatem consecrationis*, eorumque numero, ne dubitationi locus sit, Ostiensem accenset. Inde est, quod anno 826. in Concilio Eugenii II. sedit octavus post Ravennatensem, & 853. in Concilio Leonis IV. quintusdecimus. Quapropter omnibus ex prærogativis Ostiensis Episcopi nulla in Concilio isto habebat locum, præter communem Episcoporum omnium præstantiam, quæ erat consecrationis antiquitas. Hanc vero esse grandem negari non potest; nam Georgius, quandocumque successerit Theodoro, qui subscribit duobus Conciliis S. Zachariæ, annis 743. & 745., septemdecim ante annos, videlicet 752. Stephanum II. comitatus erat in Gallias. Quum cæteroqui aliorum Episcoporum ætates multo minores fuisse, vel inde appareat, quod tres tantum ex iis, qui S. Pauli constitutioni anno 761. subscripserant, intersunt Concilio huic Lateranensi, Petrus Cærensis, Ado seu Adam Hortensis, & Gregorius Silvæ Candidæ. Constat præterea brevi tredecim mensium Constantini Pseudo-Pontificatu octo Episcopales Sedes vacasse,

Diss. de Syn. Nic. cap 9. & Schol. ad Can. 12. Conc. Chalc.

casse, quarum Episcopos ab Intruso consecratos deponi oportuit eodem in Lateranensi Concilio. Ad Francorum vero Episcopos, quod spectat, quamquam Vulfranni cæteris antiquioris ætas certa non habeatur, eos tamen fuisse juniores Georgio testatur Lullus Moguntinus, quem ante annum 753., quum S. Bonifacius recessit ab ea Sede, consecratum esse nemo dixerit, velint licet non pauci ordinatum non esse Episcopum nisi 755. Hic vero post Vulfrannum ante alios omnes sedet. Quum tamen incredibile prorsus sit, ex novem, & triginta Italiæ Episcopis nullum ætate consecrationis majorem esse juniori Francorum Episcopo; ostenderimque alibi hoc datum Francis in Concilio isto ab Italis, quod iidem Itali a Francis obtinuerant in Arelatensi primo, ut nempe simul juncti præsiderent; evidens inde est, quod præter ætatem, alia Georgius prærogativa Episcopis omnibus antecelluit.

XI. Georgius Ostiensis erat Legatus S. Sedis in Franc.

Sirmond. Concil. Gall.

Magna is quidem autoritate erat apud Francos Episcopos; nam Apostolica Legatione functus erat tum apud Regem Pipinum, tum in Concilio Compendiensi an. 757. post mortem S. Bonifacii celebrato. Apud Regem Legati munere esse functum pro utroque Stephani III. Prædecessore, Stephani II. & Paulo I. germanis Fratribus, horum literæ fidem faciunt: *Direximus*, ait Stephanus in Embolo epistolæ IV. ad Pipinum, *ad vestram Christianissimam excellentiam præsentem nostrum missum Georgium Reverentissimum, ac Sanctissimum Fratrem, Coepiscopum nostrum*. Et epistola VI. ad eumdem: *Præsentes vero fidelissimos nostros, idest Georgium Reverentissimum, ac Sanctissimum Fratrem, & Coepiscopum nostrum, atque Joannem Regionarium*. Et post mortem Stephani Legatum eumdem mittens Paulus Pipino: *Præsentes*, ait, *nostros missos, idest Reverentissimum Sanctissimum Fratrem, & Coepiscopum nostrum Georgium, atque dilectum Filium nostrum Stephanum Presbyterum*. Legati autem munere functum esse in Concilio Compendiensi, potestatemque habuisse, ut nuper ajebam de Cardinalibus Presbyteris cum Joanne Diacono, *judicium faciendi super omnes Episcopos in Synodis quibuscumque*, testantur ejusdem Canones XI. XII. XIII. XVII. & XVIII. illius autoritate firmati. Nec tantum obid, & ob

Steph. II. epp. 4. & 6.

Paulus ep. 2.

ob frequentem apud Regem Legationem celebris, ac proinde venerabilis erat Georgius apud Francorum Antistites; at quia diuturna ibidem Legatione cum iisdem est moratus; &, ni fallor, multi ex Episcopis, quorum Sedes a Laicis occupabantur, dignitasque ipsa conculcabatur, serio cum eodem egerant de iisdem instaurandis, disciplinamque extinctam, ac paulatim renascentem, ut antea S. Bonifacio, eodem postea doctore didicerant, quod laudati Canones Concilii Compendiensis a Georgio confirmati, clam esse non sinunt. Quid enimvero Sanctus Senior tamdiu in eo Regno ociosus moraretur? Anno siquidem 767. quum S. Paulus obiit supremum diem, adhuc degebat in Francia, indeque est, quod Constantini invasoris omnia sceleste perpetrantis districta acie, infelix ordinator fuit Georgius Prænestinus. Si enim adfuisset, aut vim metuens, ut reliqui duo Consecratores, infandi sceleris compos fuisset, aut renuens, insidias & pœnam, ut Primicerius, non declinasset. Incxploratum mihi est, num ante Pipini mortem Romam venerit, ut tollendo schismati cum aliis Episcopis, Presbyterisque Cardinalibus, Cleroque omni, & Optimatibus incumberet: id certum scio, quod intrusus Constantinus Pipini gratiam adepturus eidem scribens petit, ut Legatos Pauli Papæ dimittat Romam: *Excellentiam vestram petimus, ut jubeatis, christianissime, ac mitissime Rex, inspiratus a Deo ad nos absolvere revertendum Sanctissimum Fratrem nostrum Georgium Episcopum, atque dilectos filios nostros Marinum, & Petrum Presbyteros, qui ad vestram Præcellentiam a nostro Prædecessore Paulo Papa directi sunt.* Cod. Carol. ep. 99.

XII. Ob id Episcopis omnibus est prælatus.

Hanc profecto esse rationem potissimam intelligo, cur Georgius Francorum Episcopis anteiret. Hi enim Italis præsedere officio, non jure: Georgium vero, quem tanta conspicuum dignitate in Francia viderant, quique insuper consecrationis ætate omnium hauddubie antiquissimus erat, ac proinde omnibus jure suo præferri debebat, officio ut reor certantes, sibi postponi noluerunt. Quamobrem Ostiensem Episcopum nulla e suæ Sedis prærogativa, nec nova Stephani III. Legatione conspicuum primo post Archiepiscopos loco sedisse conjicio, sed ultro Episcopis Francis concedentibus

bus Doctori, ac Patri suo, sedem Episcoporum principem tenuisse. Quumque jam absolverim, quæ sum pollicitus, de Ravennatensi, & Ostiensi Sedibus, restat nunc, ut de antiquatis dicam aliquid, quod tertium promisi; ne quum Franciæ singulas perlustraverim, Italiæ nostræ illas prætercam, quæ, quia aut nostra, aut seniorum memoria, minime extabant, ut Castrensis ad Sedem Aquæpendentis translata evoluto seculo, Concilium Lateranense aliqua ex parte inter vetustatis tenebras relictum esse persuaderent. Urbes igitur Episcopales antiquatæ, quarum Præsules Concilio Lateranensi interfuerunt, sunt omnino tredecim, quas ego juxta Concilii ordinem enumerabo: *Tuscania*, *Populonium*, *Luna*, *Cære*, *Polimartium*, *Centumcellæ*, *tres Tabernæ*, *Privernum*, *Trebia*, *Manturanum*, *Silva Candida*, *Gallesium Castrum*, *& Velitræ*. Harum aliquot hodie etiam celebres, magnique esse nominis compertum est, at quia dignitatem Episcopalem aut inde translatam, aut unitam alii, amiserunt, instituti mei erit, quare, & quando ea dignitate exciderint, indicare; attamen memoria teneatur velim, me non Topographum gerere, sed monumenti veteris editorem.

XIII. Tuscana, seu Tuscanella unita Viterbiensi.

De Viterbiensibus Episcopis acturus Ughellus supervacuo se velle labori supersedere ait, quia sua ætate Petrus Coretinus Civis Viterbiensis hoc sibi grave munus desumserat, ac proinde præ aliis aliorum sententiis duas, & quidem dubitanter, in medium affert: eorum videlicet, qui ad Episcopalem dignitatem evectam esse ajunt Viterbii Civitatem a Clemente III. anno 1189. quum unitæ eidem sunt Bleda, seu Blera, urbs in libro Pontificali celebris ob Langobardorum invasionem, Tuscanella, & Centumcellæ; & eorum, qui dignatam Sede Episcopali autumant 1191. a Cælestino III. Utramque autem opinionem manifeste falsam demonstrat Ughellus, docentibus quibusdam documentis, ab anno 1106. Paschali secundo Pontifice, inveniri subscriptos & Tuscanellæ, & Viterbii Episcopos. Quare Viterbiensis Sedis antiquitate vindicata, eidem postea junctas esse ait dirutarum Civitatum Tuscanellæ, Bleræ, ac Centumcellarum Episcopalia jura, duodecimo seculo exeunte, ut laudati apud eum Scriptores tradunt. Secus hodie res habet; nam V.C. Fran-

Franciſcus Marianus Vaticanæ Baſilicæ Beneficiatus, & Bibliothecæ Scriptor Græcus, in patriæ ſuæ obſequium paucis ante annis opus eruditiſſimum evulgavit, in quo Tuſcanellum a Tuſcania diſtinguit. Quæ viri eruditiſſimi opinio ſi arrideat, deponenda erit, quam jampridem imbibimus; Viterbium videlicet modo oppidum, modo civitatem in libro Pontificali appellatam, fuiſſe olim vicum, fortaſſe ubi erat Fanum Voltumnæ: credendumqne, quod Viterbium & Tuſcania, una eademque civitas duplici appellata nomine, longe alia fuerit a Tuſcanella exciſa. Tantæ ego quæſtionis non ero judex: id tantum indicaſſe ſatis mihi eſt, ut Tuſcaniæ Sedem in Concilio Lateranenſi memoratam jure a me recenſeri inter antiquatas oſtenderem, veteri opinione ducto; ſimulque eruditum Viri Cl. conatum ſuaderem expendi, ut vel antiquitas Viterbienſis aſſeratur, ac proinde Tuſcanienſem Sedem ad noſtra tempora protrahendam, Viterbienſis nomine, judicetur; ſeu inſtitutio Viterbienſis recentior exiſtimetur, adeoque Tuſcaniam, & Tuſcanellam vocum ſimilitudine unam eamdemque urbem Epiſcopalem eſſe, cujus Antiſtes noſtro Concilio interfuit, exciſam poſtea, ut dixi, & Viterbienſi jam gliſcenti adjunctam, juxta opinionem veterem, cenſeatur. Meam tamen opinionem ſubjiciam, venia prius ab eruditiſſimo viro impetrata. Video Sedem Tuſcanenſem appellari apud veteres, & in Conciliis, Tuſcanenſem, Tuſcanienſem, Tuſcanæ, ut in noſtro, & Tuſcaniæ; numquam vero Tuſcanellæ, Tuſcanellenſem, &c. juxta recens factum nomen ei loco, præterquam in Bulla Sancti Cœleſtini V. tum apud Ughellum, tum apud eumdem V. C. pag. 239. quando id nomen jam invaluerat: *Cœleſtinus Papa III. Prædeceſſor noſter Viterbienſem, Tuſcanell. Centumcellenſ. & Bledanen. Eccleſias univit &c.* Hinc tamen non duo civitatum nomina deduco; at ex antiquis Tuſcanæ ruderibus excitatum oppidulum, non, priſci inſtar nominis, Tuſcaniam ob caſarum exiguitatem, at Tuſcanellum appellari cœptum, quod poſtea amplificatum retinuit, pro certo habeo: ut ſi hodie priſtinam recuperaret dignitatem, Tuſcanellenſes, non Tuſcanienſes ejus Antiſtites vocarentur. Qui autem Tuſcanenſes appellaret, S. Cœleſtinum imitaretur, qui poſtquam Tuſca-

Ughell to. 1. de Viterb. Epp. nellensem appellavit eam Sedem, prosequitur: *Clerus*, *&* *populus Thuscanensis... Episcopo Viterbiensi*, *&* *Thuscanensi*.

XIV. Sedes Episcop. Populoniæ, h. Massæ.

Populoniam, seu Populonium, non Polonium, ut corrupte legitur in nostro Codice, antiquissimam urbem Episcopalem, cujus Præsul Asellus subscribebat Concilio tertio Symmachi, esse unitam Cathedrali Massæ non ignoratur. (Geog. Sacr.) De tempore tantum lis est: nam Ughellus, S. Gregorii Magni autoritate motus Populonii excidium ab ævo ejusdem Gregorii videtur repetere, & cum ejus excidio dignitatis Episcopalis translationem conjungere, at quum faciat Carolum Magnum antiquiorem Gregorio, non est illi audiendum. Præterea Gregorius non urbis excidium, at silentium Episcoporum, dolet. Verba Gregorii ad Rosellanum Episcopum, (S. Greg. M. libr. 1. ep. 15.) sunt: *Pervenit ad nos*, *quod Populensis Ecclesia ita sit Sacerdotis officio destituta*, *ut nec pœnitentia decedentibus ibidem*, *nec baptisma possit præstari infantibus........ Memoratæ Ecclesiæ visitator accedas*, *ut unum Cardinalem illic Presbyterum*, *&* *duos debeas Diacones ordinare*. Quamobrem falso appellatur testis Gregorius excidii a Langobardis inlati Populoniæ post S. Cerboni excessum, falsoque translatio Episcopalis asseritur, ita tamen ut Massensis Antistes ad multos annos Populoniæ titulum præsetulerit. Quod quam verum sit Annales Bertiniani testantur, qui anno 809. habent: *In Tuscia Populonium Civitas maritima a Græcis*, *qui Oroboitæ vocantur*, *deprædata est*. At fuerit etiam excisa, dignitasque Episcopalis ab ineunte nono seculo translata fuerit Massam, non idcirco diuturnum Episcopale silentium ab ævo S. Gregorii Magni usque ad annum 680. (quum Serenus Populoniæ Antistes subscribit Agathonis epistolæ) a Langobardicæ infestationis ingenio ita abhorret, ut Episcopalem inde dignitatem omnino ablatam judicemus. Equidem documentis carens concertationem Scriptorum non ausim definire; attamen id observo, quod quamquam nono ineunte seculo a Pipino Caroli Magni filio, seu ab hujus filio Bernardo aliquanto serius, pro aliis aliorum sententiis, Populonia excisa fuerit; Episcopi tamen Populoniæ nomen retinent usque ad annum 1126. quum Rotlandus antea Populonien. Honorii II. Diplomati subscribit Massen. Episcopus; indeque nullum amplius Po-

Populonii nomen auditur. Quare obvium creditu mihi videtur, quod Populonienses Episcopi iterum excitati post tempora Gregorii Magni, ea in urbe perstiterint usque ad ejus excidium nono seculo: inde vero usque ad duodecimum, quum sedebat Rotlandus, qui Vastellensi Concilio sub Paschali II. anno 1106. subscribit Episcopus Populoniæ, & viginti post annos Bullæ cuidam Honorii II. subscribit Massensis, consedisse in urbe Massa, at Populoniæ jura non esse Massam translata ante hunc Rotlandum, eo viginti annorum spatio, qui inter 1106. & 1126. intercedit.

XV. Cathedra Lunensis in Sarzana.

Non minus obscura translatio Cathedræ Lunensis Sarzanam. Lunæ siquidem excidium Blondus, Albertus, Ughellus, quo anno factum sit, non referunt. Volaterranus insuper, quem Ughellus sequitur, ex Lunæ ruderibus Sarzanæ oppidum crevisse nos docet. Omnium opiniones Anonymus Mediolanensis eruditissimus ad trutinam revocat: cum Annalibus Bertinianis ostendit Lunam a Mauris, & Saracenis anno 849. vastari non everti; Holstenii, & Arduini de eversione Lunensi a Nortmannis facta opinionem eludit; Sergiano, seu Sarzanæ suam antiquitatem restituit, Lunæque vitam contra Desiderianum edictum producit; utramque urbem diu simul perstitisse ostendit; crevisse Sarzanam ex Lunensi illuc Episcopio translato, non ex Lunæ ruinis concludit. Translatio vero Episcopatus ex Cathedra S. Basilii Lunensi ad Cathedram S. Andreæ Sarzanam, facta a Waltero Episcopo, Innocentii III. autoritate, anno 1204. comprobatur ab Ughello ex Regesto Vaticano ep. 24. fol. 116. VIII. Cal. Apr. anno VII.

Scripto. Test. to. x. Tabr. Chronog. Col. 201.

XVI. Sedes Epp. Cærensis, & Polimartii.

Quartam inter Sedes Episcopales antiquatas numeravi Cærensem. Urbs Cære antiquissima, quæ a conditoribus Pelasgis Agylla dicebatur, & a Scriptoribus fere omnibus inter duodecim Principales recensetur, vulgo hodie Cervetri, Cathedram Episcopalem habuit, eamque diuturnam, ut constat ex Diplomate Joannis XIX. ab Ughello in Episcopis Silvæ Candidæ producto, cui subscribit *Benedictus Episcopus Cerensis*. Quando autem instituta, aut antiquata ea fuerit quærendum aliis relinquo. Secus est de Cathedra *Polimartii*, quam Carolus a S. Paulo unitam Ferentinæ esse conjecit

ex Concilio Lateranensi Martini I. anno 649. celebrato, ei enim subscribit Bonitus, *Ferentispolimartianum* se appellans. At quum Carolus septimum suæ Geographiæ sæculum pro limite constituerit, quæ post sextum evenere, parum diligens indagavit; ac proinde Anonymus Mediolanensis parum inde lucis habere potuit. Auctor Ughelli diligentius rem persequitur, septem Polimartii prolatis Episcopis: 1. Bonito. 2. Barbatiano, qui subscribit epistolæ Agathonis anno 680. 3. Majorino ex Concilio Romano 721. 4. Joanne ex Concilio item Romano 743. 5. Agatho, seu Agathone ex Concilio Rom. Eugenii II. 826. 6. Marino, qui de mandato Agapeti II. præfuit Concilio Engelenheimensi an. 948. & Ughellus de Constantino Portuensi agens, testatur, quod *Marinus Polimartiensis Episcopus, & S. Sedis Bibliothecarius 956. sub Joanne XII. invenitur subscriptus*: 7. demum Lamberto, qui adfuit Concilio Romano Benedicti VIII. an. 1015. Unde liquet, Polimartiensem Sedem ante annum millesimum nulli unitam fuisse, contra opinionem Caroli a S. Paulo. Postea vero, ut idem Auctor, seu Continuator Ughelli nos docet, juris esse cœpit Balneoregiensis Episcopi.

Ughell. to 1. pag. 134.

XVII. Sedes Epp. Centumcell. Trium Tabern. & Priverni.

Centumcellarum Cathedram gliscenti Viterbiensi unitam esse una cum Blera, & Tuscanella supra vidimus cum Ughello per duodecimum seculum. Verum non continuo postquam excisa est urbs ista, ejus Episcoporum silentium cœpit; nam ante annum ædificatæ novæ urbis a Leone IV. quam Leopolim appellavit, nempe 854. Dominicus Centumcellensis subscribebat Romano Concilio. Eaque propter Anonymus Mediolanensis, qui majorem ejus antiquitatem acceptam refert Carolo a S. Paulo, dum Adriani tantum ætatem commemorat, subditque Maurorum vastationem ex Annalibus Bertinianis an. 813. videtur non recte credidisse, inde Episcopalis dignitatis suppressæ ætatem desumi: nam omnium primus Cælestinus III. eam univit Viterbiensi, exeunte seculo duodecimo, ut dictum fuit. Aliquanto diversam videre est Trium Tabernarum Sedis historiam; ea quippe semel, & iterum Veliternensi est adjuncta. Primum enim Sanctus Gregorius Magnus Langobardorum furore vastatam urbem addidit Veliternensi, ut Continuator Ughelli ex S. Ponti-

Tab. Chronogr. col. 219.

tifi-

tificis epistola observat. Deinde pristino decori restituta, suos habuit Episcopos, Parvum videlicet, qui subscribit Constituto Pauli I. Pinium, qui nostro interest Concilio, & post annos 56. reperitur Leoninus in Concilio Eugenii II. Anastasius in Concilio Leonis IV. 853. ejusque Successor Joannes, qui subscribit in Concilio Romano anno 868. condemnationi Pseudo-Synodi Constantinopolitanæ Photii. Deinde vero omnis Trium Tabernarum Episcoporum memoria evanescit, ut ait idem Continuator, civitate ob Barbarorum sævitiem eversa, rediitque ea Sedes ad Veliternensis jura, ut a Gregorio Magno fuerat constitutum. De Sede Privernensi nil nisi tenebris obvolutum: nam ante seculum septimum fuerit, necne Episcopalis, quum a Carolo a S. Paulo sileatur, incertum; post ea tempora hæc testatur Ughellus de Tarracinensibus Episcopis loquens: *Privernum Episcopali dignitate ornatum, licet injuria temporum Episcoporum suorum memoria obliviscatur, inveterata apud omnes confirmat sententia, tres antiquos Priverni Episcopos in variis Conciliis subscriptos reperiri, Eleutherium scilicet anno 826. sub Eugenio II. Majum sub Leone IV. anno 853. Benedictum in Concilio sub Joanne XV. 988. aliorum vero Priverni Episcoporum omnis memoria excidit.* Ecce itaque Ughello ex majori antiquitate, septem videlicet, & quinquaginta ante annis, nostrum Bonifam Episcopum, qui tres ab eo allatos præit: hauddubie alios proferet ætas. *Quo vero tempore*, prosequitur, *hæc Ecclesia cum Tarracinensi unita fuerit, nil certi afferri potest; quum illius unionis tantummodo in Honorii III. Diplomate anno 1217. mentio reperiatur.* Ital. Sac. to. 1. col. 196.

XVIII. Sed. Ep. Treb. unita Spoleto, Manturanum.

Quam nono loco examinandam proposui ex antiquatis Sedibus, Trebia est, seu Treba, ut eam vocant Ptolomæus, & noster Codex, vulgo *Trevi* non ignobile oppidum, eaque, ut videtur, ex antiquioribus; namque hujus Sedis Præsul Propinquus, quod animadvertit Carolus a S. Paulo, subscribit Synodo V. sub Symmacho, & ante eum Constantinus alii Romanæ Synodo interfuit sub Felice. Continuator Ughelli Episcopos omnino septem enumerat Romanis in Conciliis notos; quorum extremi Paulus & Crescentius apud Baronium, & Holstenium in Eugenii II. & Leonis IV. Conciliis subscribunt: post annum vero 1059. nullam ejus Sedis

Præsulum memoriam occurrere idem Continuator testatur; subesse enim cœpit Spoletano Antistiti. Manturanensis, seu Manturianensis in Tuscia Sedis nomen ipsum aucupatur Carolus a S. Paulo ex literis Ludovici I. Imperatoris, utiturque autore Antonino Massa in libro de Faliscis: Reparatum vero, quem subscribere ait Concilio Lateranensi sub Martino I. animadvertit Continuator Ughelli non Manturani Tusciæ, sed Marturani in Brutiis fuisse Episcopum. Venia est tamen Carolo adhibenda, quoties præscriptos sibi limites prætervehitur. Cæterum ab acerrimo sex priorum Ecclesiæ seculorum vindice nullum antiquiorem Manturani Episcopum dimidio seculo septimo inventum esse, eique Manturani Sedem controverti, argumentum est minime dubium, quod series Episcoporum ejus Sedis exigua sit. Tres ibi Præsules sedisse negari non potest: Bonum, qui Concilio huic Stephani III. adfuit, Theodosium, qui Romano Concilio Eugenii II. & Theodorum, qui Romano item Concilio Leonis IV. subscripsit. Ii vero omnes Manturanenses, seu Manturianenses, non Maturanenses nuncupantur, ut Anonymus Mediolanensis in Ludoviciana, & in Geographia Sacra se legisse testatur. At Geographiam Sacram non vidit puram, putamque, ut Carolus a S. Paulo eam vulgavit; nec mirum est, Holstenium mutasse nomina, etenim Maturanum is cum Barbarano unum, idemque oppidum esse putat prope Viterbium, seu 15. m. passuum in austrum, ut Anonymus notat. Locum pariter Anastasii producens Anonymus, Maturianense Castrum scribit perperam; nam præter editionem Conciliorum Surianam, omnes Anastasii Codices legunt Manturianense, sive Mantuarianense. Manturanum vero oppidum an fuerit Barbaranum, quod Anonymus cum Holstenio contendunt, & eruditissimus Viterbiensis negat, definiendum aliis relinquo: ac proinde an Manturanum idem sit, unde & Episcopus Domnus in Pauli constituto subscriptus invenitur; neque me pudet peregrinari in Italia.

Tab Chronogr. num. 84.

Marian. Etr. Metrop. p. 249.

XIX. Sedes Episcop. Castri Gallesii unita Civit. Castellanæ.

Qui vocatur in Codice Episcopus Gallis, (de Silva Candida dicam postremo loco) hauddubie Gallesii Castri est habendus, Donati videlicet Gallensis, & Dominici Galliensis Prædecessor, qui Conciliis Romanis Eugenii II. & Leonis

nis IV. interfuerunt, ut Baronius, & Holstenius fidem faciunt. Nam ut dissidia prætercam eruditorum, num Gallenese cum Anonymo Ravennate, an Gallese nunc temporis recte audiat, Gallesium in Ludoviciana, Galliensium, & Gallientium in libro Pontificali passim vocari comperio, & quod cominus lectionem attingit nostri Codicis, *Gallensium* in celeberrimo Farnesiano Codice nuncupatur. Hinc vero advenisse Præsulem ad Concilium, certo certius mihi est, nam multis ante annis Gregorius III. id Castrum redemerat a Spoletino Duce Trasimundo, ut cessarent bella & quæstiones, potuitque causa finire, ait liber Pontificalis. Hanc vero Sedem Episcopalem non esse admodum antiquam ait Continuator Ughelli, quippe quam emersisse putat ex Romani Imperii excidio, ac per sextum seculum ad Episcopalem honorem pervenisse, cujus rei fidem apud eum relinquo. Ejus modo jura ad civitatis Castellanæ Præsules pertinent, ut docet Massa de rebus Faliscorum, unde Miræus, & Ughellus hauserunt sua. Alexander siquidem quartus an. 1252. prædictæ Sedi Gallesiam adjunxit, cui sic unita perstitit amplius trecentis annis, quoad Pius IV. anno 1562. utramque invicem segregavit, suum Gallesiæ Præsulem tribuens, at septem post annos ob inopiam, Castellanæ iterum civitati adjungi eam oportuit.

Bar. 516. 853. Holst. coll. Rom. pagg. 90. & 116. p. 20.

Anastas. sect. 203.

XX. Veliternensis adjuncta Ostiensi, & S. Rufinæ Portuensi.

Postremam omnium Sedium, quas dixi, aut dignitate pristina excidisse, aut, si existunt, aliis esse adjunctas Ecclesiis, ordo considentium in Concilio Episcoporum facit Velitras. Hæc vero non modo inter antiquatas recenseri non debet, verum etiam præcipuis Episcoporum Sedibus anteferri. Etenim post excidium Ostiæ, ne hujus Episcopus, Sacri nimirum Collegii Em. Decanus careret ovibus, ab Eugenio III. Veliternensis Cathedra, perpetuo juncta vinculo cum Ostiensi, commissa eidem est dimidio seculo duodecimo. Verum ante annos triginta, quam Velitræ Ostiensi Episcopatui adjungerentur, Calistus II. Ecclesiam Silvæ Candidæ a Saracenis eversam, deinde a Sergio III. instauratam, at frequentes ob Barbarorum invasiones vacuam incolis, Portuensi adjunxerat, utriusque juribus, ac privilegiis uni Episcopo communicatis, ut nostra ætas nos docet. Hinc autem,

ab

ab anno videlicet conjunctæ Ecclesiæ S. Rufinæ, seu Silvæ Candidæ cum Portuensi, 1120. numerus septem Cardinalium Episcoporum, primum repetendus a Concilii hujus Lateranensis ævo, ad sex dumtaxat cœpit redigi, quemadmodum usque ad hunc diem perseveravit. Hæc præcipua ratio est, cur Silvam Candidam post Sedes alias antiquatas recensere volui; quamvis hujus vices præiverint narratis Ostiensis. Etenim, præterquamquod Ostiensis principem semper locum ob veterem prærogativam conservavit, ideoque operæ pretium erat gradu inferiorem Sedem illi postponere, quam Sanctissimus Dominus noster Clemens XII. in laudato Diplomate, quo ceterarum quinque Sedium Cardinales Episcopi prohibentur optare, prærogativæ ejusdem causa excepit; quum laudatæ Cardinalium Episcoporum Sedes, post unionem Silvæ Candidæ cum Portuensi, sex esse cœperint, tantæ mutationis epochem stabiliendam duxi seorsim ab antiquatarum Sedium sermone, quarum vices minus ad Concilium Lateranense pertinent. Quamobrem septem Episcopi Cardinales, & Hebdomadarii Lateranenses, de quibus juxta Baronium prima mentio est Concilii nostri tempore; tametsi eorum institutio repetenda videatur a primordiis tranquillitatis Ecclesiæ per Constantinum redditæ, usque ad annum 1120. numero pauciores nunquam fuerunt. Inde vero sex dumtaxat a Callisto II. constituti, ad nostram ætatem perseverarunt: quumque eædem sex Emm. Cardd. Episcoporum Sedes, prisco more alium deinceps aliumque ordinem sint habituræ, quemnam habeant, dum scribo, dicam posteris necesse est. Hodie igitur Emm. Cardinalium Sedes ita sunt dispositæ. *I. Ostiensis, & Veliternensis. II. Portuensis alias S. Hippolyti, & Silva Candida, seu S. Rufina, & Secunda. III. Prænestina. IV. Sabinensis. V. Albana. VI. Tusculana.*

CA-

CAPUT IV.

Nomina duo, & quinquaginta Episcoporum, qui adfuerunt Concilio Lateranensi.

QUum de Provinciis, Sedibusque Antistitum, quos Stephanus III. tum ex Francorum regionibus, tum ex Tuscia atque Campania, & ex Provincia Italiæ congregavit Romæ, quæ necessaria erant, pro meo modulo explicaverim; restat nunc, ut de eorum omnium nominibus aliquid dicendum videatur. Quod libenti animo præstabo, ne, quum decem fere seculis majores nostros latuerint, jamdemum prodeuntia in lucem, nuda, omnique prorsus ornatu vacua, parum grata sint earumdem Sedium Episcoporum Successoribus. Illorum itaque initurus gratiam, qui excitorum Antistitum Sedes tenent in maxima Ecclesiæ rerum tranquillitate, quidquid de iisdem didici in medium afferam. *Joanne Ven. Diacono Sanctæ Ecclesiæ Ravennatis locum præsentante* SERGII.... De Sergii Archiepiscopi electione & vicibus sum loquutus superiori capite. Electionem nimirum illigavi cum Bacchino anno 752. dum civitas Metropolis ab Julio mense superioris anni ab Aistulpho Langobardorum Rege occupabatur, exactis Exarchis. Ibi etiam exulem a propria Sede, Summique Pontificis beneficio reducem memoravi. Cæterum is ex Laico ad Archiepiscopalem dignitatem evectus prædicto anno, redeunte post biennium ex Francia Stephano II. invidia suorum civium deductus est Romam, ubi tribus annis implicitus litibus moratus est. Deinde sedente jam Paulo Ravennam rediit; in suam vero Sedem nonnisi sero est restitutus. Præcipuum ejus crimen, quod in Concilio ausus est illi objicere Pseudo-Papa Constantinus, quia electus erat ex laico. Uxorem habuit Euphemiam nobilissimam feminam, quam ad id fastigium evectus in monasterio clausam ordinavit Diaconissam. Vir pius, sanctisque moribus (de quo schismaticus Agnellus multa confinxit) paulo post Concilium Lateranense occubuit mortem, ut refert liber Pontificalis, ipso nimirum an-

I. 1. Sergius Archiepiscopus Ravennæ.

no *769.* vel sequenti, ut putat Ughellus, cujus Chronologia non semper exacta. Ad Concilium evocatus, valetudine, ut arbitror, laborans non potuit per se venire, at Diacono Joanni suis demandatis vicibus, in S. Sedis obsequium duos ex Suffraganeis, Cæsenatem, & Faventinum Episcopos misit. Primum post Pontificem locum habet in Concilio ob Ravennatis Ecclesiæ privilegium, de quo superiori capite.

II. 2. Vvillicarius Archiepiscopus Sennensis.

VVILCARIO Archiepiscopo Provinciæ Galliarum Vicŭssenensis. Dimidium nominis tempus edax nequicquam absumsit; nam, præterquamquod in Schedis Panvini illud legit integrum Sirmondus, hoc eodem in Concilio occurrit iterum, dum e manibus Primicerii Notariorum accepta invasionis Apostolicæ Sedis Acta, tradidit legenda Leontio Scriniario uni e septem Diaconis Regionariis. Ipsum Sedis nomen mirum in modum corrupte scribitur: non quod *Senensis*, pro *Senonensis*, legatur; tota siquidem in Flodoardi historia, quod observat Colvenerius, (*Schol. libr. 3. cap.* 1.) *Sennensis* semper legitur, perindeque in Catalogo Ms. Episcoporum totius orbis apud eum: ita etiam Aimoini continuator (*libr.* 5. *cap.* 33.) & Annales Bertiniani (*anno* 876.) quos ego viderim, præter epistolam S. Zachariæ (*Cod. Bonif.* 143.) *Senensem*, & *Sennis*, pro *Senonensem*, & *Senones*, Archiepiscopum, & urbem appellant: sed ob vitiatam illam additionem *Vici*, quod Senonum civitati adjunctum, per se rarum, citra leges grammaticæ scriptum fuit. Cæterum Willicarius successit in Sede Senonensi Episcopo Lupo post annum 765. al. 762. ut testatur conventus Attiniacensis eo anno celebratus, cui subscribit Lupus Episcopus Senonensis. Hic, ut docet nova editio auctior, & correctior Sammarthanorum, advexit in Senonensem suam Ecclesiam ex monasterio Agaunensi in Vallesiis, sacra pignora Thebeorum Martyrum, rediensque ab hoc Lateranensi Concilio in Gallias ipso celebrationis anno 769. e vivis ademtus in Sancti Petri Ecclesia tumulatur. Diu anceps fui, num Willicarius iste ille esset Numentanus Episcopus, qui comitatus est in Franciam Stephanum II. cum Georgio Ostiensi; at quum videam in Annalibus Francorum Willicarii, Williharii, aut Wilcharii nomina non semel occurrere, celebre

esse

esse intelligo id nomen per ea tempora in Italia, & in Galliis.

III. 3. Georgius Episcopus Cardinalis Ostiensis.

GEORGIO Episcopo Ostiensi. Primum hunc Episcopum Cardinalem Ostiensem (vulgarem sequar opinionem, superiori enim capite ostendi longe altius ab ætate Georgii repetenda esse Cardinalium Episcoporum primordia) ignoravit Ughellus: at ejus Continuator novit viæ comitem cum Williario Numentano fuisse Stephano II. in Franciam eunti anno 753. quod Baronius, cæterique didicerunt ex libro Pontificali. Falso autem Ughellus autoritate Baronii eum confundit cum Gregorio Georgii Successore, qui legatione fungens Adriani Papæ anno 787. præsedit una cum Collega Theophilasto Episcopo Tudertino Concilio Calchutensi; nam Baronius libri Pontificalis verba exscribens, Georgium, non Gregorium apppellat. De ejus ordinatione, & morte nihil exploratum habeo; at certe ante annum 753. erat Episcopus, & Concilii hujus ætatem præteriit. Ejus legationes pro Apostolica Sede, & res præclate gestas enarravi superiori capite.

IV. 5. Vulfrannus Episcopus Meldensis.

BULFERAMO Episcopo Meltensi. Codex in barbarie persisteus appellat Bulferamum, quem in Catalogo Meldensium Episcoporum apud Sammarthanos, & in Conventu Attiniacensi Vulfrannum novimus nuncupari. Eumdem cum aliis undecim Francorum Episcopis venisse Romam hucusque ignoravimus: nam Sirmondus, cui omnes acceptum referimus, quod Francorum Episcopi emerserint ante Italos, in Schedis Panvini id nomen non legit. Quin etiam, siquid liceat de tanto viro suspicari, Suffraganeis admixtos Metropoleon urbium Episcopos, ipsemet segregavit; atque ita transmisit posteris alium omnino ordinem ab illo, qui in nostro Codice servatur integer, deditque mihi occasionem hac de re scribendi. At præstat utrumque hic subjicere.

Sirmondus.	*Codex*.
Willicarius Senonensis.	Wilcharius Senonen.
Lullus Moguntinus.	Georgius Ostien.
Gavienus Turonensis.	Bulferamus Melden.
Addo Lugdunensis.	Lullus Moguntin.

Her-

Herminardus Bituricensis.	Gaviennus Turonen.
Daniel Narbonensis.	Ado Lugdunen.
Tilpinus Remensis.	Herminarius Bituricen.
Herursus Lingonensis.	Daniel Narbonen.
Herembertus........	Hermembertus Joahione.
Babulfus..........	Verabulpus Burtevulgi.
Giselbertus.........	Erlulfus Lingonicen.
Joseph.........	Tilpinus Remen.
	Giselbertus Noviomen.

Vel leviter spectanti mutatio aperta est, cujuscumque ea fuerit: at Panvinum Veronensem latitantem in patria veritatem occuluisse, vix crediderim.

V. 5. Lullus Episcopus Moguntinus.

LULLO Episcopo Moguntino. Lul sæpius; quam Lullum nominari hunc Episcopum docent Codex Bonifacianus, & Tomi Conciliorum, ut notat in Scholiis ad Flodoardum Colvenerius. De ejus ordinatione communis opinio est, S. Zachariam primo improbasse S. Bonifacii petitionem, de Successore Moguntiæ ordinando, ut constat ex ejus literis, at postea assensum dedisse, ubi ait: (*Cod. Bonif. ep.* 140.) *Sin vero si Dominus dederit, juxta tuam petitionem, hominem perfectum, qui possit sollicitudinem habere, & curam pro salute animarum pro tui persona illum ordinabis Episcopum, eritque in Evangelio tibi credito, & ministerio Christi portando in omni loco requirens, & confortans Ecclesiam Dei*. Et sane cum Othlono, & Willibaldo eruditi Recentiores, præque iis Serarius affirmant, ordinatum esse Lullum, accedente Pipini Regis assensu. At quoniam in literis Zachariæ nulla de eo mentio est, quem cœteroqui S. Pontifex probe norat, tanquam discipulum, & Presbyterum Bonifacii, cujus aliquando legatum gessit apud S. Sedem, non est mirum, si viginti post annos dubiæ, ut vidimus, ordinationis visus est Adriano; namque Episcopali contentus ordinatione Pallium, nec quæsierat, nec obtinuerat. Quamobrem licet Moguntina Sedes ab an. 745. Metropolis dignitatem adepta erat, post secessionem S. Bonifacii an. 753. quum Lullus est ordinatus Episcopus, usque ad Adriani tempora, cæterarum Galliæ Metropoleon sortem est imitata; quidquid Hincmarus nepotem doceat, Pallii concessionem fuisse genus Primatiæ, qua de re

re alibi fusius. Ad Lullum, quod attinet, Attiniacensi & is Conventui adfuit, ejusque ministerio, ut constat ex Annalibus Circuli Westfalici, (*libr.* 2. *pag.* 87.) Widechindus Dux Saxonum baptismi gratiam percepit an. 785. & anno sequenti, ut refert Chronicon Wirtziburgense (*Baluz. to.* 1. *Miscel.*) die 16. Octobris mortem occubuit. Sedit, ut tradunt Annales Lambeciani, post Bonifacium Moguntiæ annos 32. Archiepiscopali autem dignitate annis circiter undecim gavisus est. *Mabillon. sec.* 3. *p.* 2. *pag.* 392. *Pag. ann.* 753. *&* 786. *Serar. in vita Lul.*

GAVIENNO Episcopo Torenorum. Præter discrimen nominis, Gavienni videlicet in nostro Codice, & Gavieni in Schedis Panvini, de hoc Lugdunensis III. urbis Metropolis Antistite nihil suppetit. Perinde est de *ADONE Episcopo Lugdonensi*; nam omnes Catalogi apud Sammarthanos laudantur pro asserendo ejus nomine, Ado etiam Viennensis appellatur testis ad an. 792. at nihil de rebus gestis, præter adventum ad Lateranense Concilium memoratur. De *HERMINARIO Episcopo Vethoricæ*, seu Bituricensi, id novimus, quod hic Episcopus urbis Metropolitanæ in Aquitania I., aliis etiam Hermenardus, & Hermenarius, vitam produxit usque ad annum 774. a Sammarthanis edocti, qui dant ei Successorem Deodatum usque ad 783. cujus de Successore Hermemberto jam diximus secundo capite, quum de confirmata per S. Pallium ab Adriano Archiepiscopali ejus dignitate, quæ diu siluerat in ea Sede, loquebamur. De *DANIELE Episcopo Narbonensi*, altum est silentium: quin ipsum nomen, quippe abrasum in Codice, ignoraretur, nisi ex Panvino illud cum aliis eduxisset Sirmondus. De duobus autem sequentibus *HERMEMBERTO Episcopo Joabione*, & *VERABULPO Episcopo Burtevulgi*, quorum Sedes usque ad hunc diem latentes, incertæ emerserunt, quid conjectura assequi potui, enarravi secundo capite. Id tantum adjungam meæ conjecturæ, quod Ermembertos tres video intra viginti annorum spatium in Galliis, videlicet qui Lateranensi Concilio interfuit; quem vidimus esse factum Archiepiscopum Bituricensem ab Adriano (nisi forte erat idem) & Ermembertum Presbyterum, quem Ca-

VI. 6. Gavienus Episcopus Turonensis.

7. Ado Episcopus Lugdunensis.

8. Herminarius Episcopus Bituricensis.

9. Daniel Episcopus Narbonensis.

10. Hermembertus Episcopus Joahione.

11. Verabulpus Episcopus Burdegal.

rolus Magnus misit Romam, quum de Ravennatis Archiepiscopi ordinatione cum Adriano agebat. (*Cod. Carol. ep.* 71.) quæ ostendunt, id nomen, ut de Willicario ajebam, illa ætate fuisse celebre, ac proinde in rei cognitionem vi nominis veniri non posse.

VII. 12. Erlulfus Episcopus Lingonicensis. *ERLULFO Episcopo Lingonicensi*. Hunc Lugdunensis Suffraganeum vario agnoscunt nomine Sammarthani; nam Herlulfum, Hariolfum, & Arlulfum, præter Erlulfum, nuncupari testantur: estque is celebris ob excitatum Monasterium Elvvacense, quod & Elvvangense, Elephancense, seu Elephantiacum appellatur, an. 764. Mabillonius id Monasterium collocat in Diœcesi Augustana. 13. Tilpinus Episcopus Remensis. De *TILPINO Episcopo Remensi*, cujus nomen injuria temporis periit in Codice, at in Schedis Panvini servatur integer, abunde loquitur Flodoardus (*Hist. Rem. libr.* 2. *capp.* 16. & 17.) Idem assumtus fuit ex Monasterio S. Dionysii, diutissimeque, annis videlicet 47. Remensem Ecclesiam gubernavit, multa Ecclesiæ suæ vindicans antiqua jura. *Praterea multi*, ait Flodoardus, *sub hujus Præsulis Episcopatu res suas ad Ecclesiam Remensem tam S. Mariæ, quam S. Remigio contulerunt*. Colvenerius ad hujus Præsulis historiam observat, hunc vocari ab aliis Turpinum, seu Joannem Turpinum, cujus nomine extat inter Scriptores Germanicos Reuberi, historia Caroli Magni, & Rolandi, quam cæteroqui Papirius Massonus, & Possevinus recte putant esse fetum otiosi hominis juventuti moremgerentis: & nos ipsi videmus ejusdem ingenii homines eam historiam sequi, ut Ludovicus Areostus sæpe, suis fabulis additurus fidem, illa utitur, quam inde etiam potiori jure abjudicandam intelligo Remensi huic Antistiti, cui supra vidimus Adrianum Papam graviores Ecclesiæ causas cognoscendas demandasse. Duodecimus, & postremus Francorum Episcopus, qui Concilio adfuerunt, est Noviomensis, qui ordine quartusdecimus sedit, ut legitur in Codice: 14. Gilbertus Episcopus Noviomensis. *GISELBERTO Episcopo Noviomu*. Hic in Gallia Christiana appellatur Gilbertus, estque inter Noviomenses XXXII. quem Sammarthani obiisse diem suum referunt anno 782. sedendique ordo juniorem cæteris Francis eum fuisse demonstrat. De nostris Italis mox referam quidquid com-

compertum habui, idque magis ut singula eorum nomina recenseam, quam ut Concilium illustrem: quæ enim historiæ pars ad id faciebat, persecutus eam sum superiori capite de Ravennatensi, & Ostiensi Sedibus loquens, quarum Episcopos Sergium, & Georgium primo, & tertio loco sedentes jam recensui.

JOSEPH Episcopo Derzonæ. Hunc Ughellus ad Cathedram Dertonensem ait esse assumtum an. 753. ac 765. esse mortuum, cui successerit Flavianus, quem eo anno vivere deprehendit. At noster Codex post quadriennium eum vivere, ac Romam ex Provincia Italia ad Concilium venire ostendit. Sirmondus, qui Vulfrannum Meldensem non legit in Schedis Panvini, uterque autem hunc Francis incertæ Sedis adjunxit, quæ res multorum fatigavit ingenia, ac demum, ut legitur in Gallia Christiana, inter Avenionenses numeratur. Inde vero eradendum Codex jubet, Dertonensisque Josephi Ughelliani ætatem protrahendam, Flaviani primordiis circa annum 769. collocatis. *LANFRIDO Episcopo Castri*. Sedis hujus elapso seculo Aquæpendenti unitæ principium Ughellus deducit a seculo nono jam adulto, quum Beatum Bernardum Balneoregiensem primum Castri Episcopum Leone IV. Pontifice floruisse putet. Ejus autem Continuator ab Holstenio edoctus, tempore Leonis IV. præesse Castrensi Ecclesiæ Jordanem, qui anno 853. subscribit Concilio Romano, B. Bernardi ætatem multo vetustiorem facit; quin & Custoditum Concilio Agathonis subscribentem an. 680. duobus ferme seculis antiquiores Castrenses Episcopos fuisse ostendit. Noster Lanfridus observata Continuatoris amplificat; nec dubium est, quin alii aliique emergant vastam plurium seculorum lacunam Ughelli repleturi. Cæterum hujus Sedis primordia non sunt antiquiora septimo seculo, ut constat ex Geographia Sacra Caroli a S. Paulo, qui eam non novit. *AURINANDO Episcopo Tuscanæ*. Antiquissimæ hujus Sedis Episcopus Aurinandus eruditissimum virum Abbatem Mariani præteriit: collocari igitur potest in ea 140. annorum lacuna, quæ Vitalianum subscribentem epistolæ Agathonis; dividit a Gaudemundo, qui Concilio Romano interfuit Eugenii II. an. 826. quoad novus aliquis in-

VIII. 15. Joseph Episcopus Dertonæ.

16. Lanfridus Episcopus Castr.

17. Aurinandus Episcopus Tuscanæ.

18. Balneo-Regiensis Episcopus. indidem Episcopus excitetur .... *BALNEO Regiensi*. Perinde est de Balneoregiensi, cujus nomen non est datum deprehendere. Quamquam enim Ughellus post Joannem huius Sedis primum Episcopum, alium non agnovit, præter Alifredum, quem a Baronio didicit, prædicto Concilio Eugenii II. interfuisse; tamen Ughelli Continuator vidit *Clarensem* Episcopum Balneoregis laudatæ Agathonis epistolæ subscribere. *PETRO Episcopo Polonii*. Neque Ughellus, neque Continuator hunc Petrum ullibi invenerunt: quare inter Ancaurum, sive Ancarlum a Baronio memoratum anno 756. Ughello tertium, & Continuatori quartum Populonii Episcopum locandus erit. Qui autem illi successerit incertum, nam usque ad Concilium Eugenii II. 826. cui adest Garipertus, seu Guripertus, ut vidit Baronius, & docuit Holstenius, prolato eodem Concilio, alius Populonii Episcopus non occurrit.

19. Petrus Populoniensis Episcopus.

IX.

20. Feleradus Episcopus Lunensis.

FELERADO Episcopo Lunensi. Ughellus post Severum certæ ætatis, qui subscripsit epistolæ Agathonis anno 680. in Catalogo Lunensium Episcoporum undecimum, nuda habet nomina Lenthecorii, & Apollonii, numeratque quartumdecimum Gualcherium æqualem Caroli Crassi. Ejus Auctor duos inserit post Apollonium, Petroaldum videlicet, & Theudoaldum; nos vero a Concilio Lateranensi discimus, Feleradum præmitti oportere Petroaldo. *THEODORO Episcopo Papiæ Ticini*. Ticinensium Episcoporum seriem a Bossio editam sequutus Ughellus duos affert Theodoros, quos dividit S. Petrus; utriusque tamen facta seorsim enarrans, utrobique suspicionem significat, qua Bossio libenter adversaretur, unicumque Theodorum ex duobus faceret. Henschenius ad diem 20. Maji S. Theodori Successoris Sancti Petri vitam affert, unde eum liquet esse ordinatum a S. Zacharia, ad quem extant ejus literæ; eumdemque esse mortuum XIII. Cal. Junii anno 788. constans opinio est. Quare videtur recte suspicatus Ughellus, dum unum credidit Theodorum; at quum epitaphium apud Grutherum extans, quo utitur Henschenius, testetur Theodorum successisse Petro, non contra, retrahi oportet S. Petri ætatem, itaut quo anno dicitur ordinatus, in vivis jam non esset.

21. Theodorus Episcopus Papiæ Ticini.

Quam-

Quamvis enim credibile videretur, Petrum sedisse medio eo tempore, quo Theodorus a Desiderio expulsus erat, indeque duplicis Theodori occasionem Bosio datam esse; quum tamen Paulus Diaconus (*libr. 6. cap. 58.*) referat Sanctum Petrum floruisse tempore Liutprandi, qui fato functus est anno 744. non egemus Henschenii Chronologia (*die 7. Maji*) quo eum Theodoro non successisse agnoscamus anno 751. ut vult Ughellus. Cæterum laudato ex epitaphio discimus S. Theodorum revocatum ab exilio, quum Carolus regnabat in Italia, post sublatum inde Desiderium anno 774.

Et patrias iterum me fecit cernere terras
Tempore, quo Carolus Rex Magnus, & optimus istas
Tenuit, & rexit grandi pietate benignus.

PETRO Episcopo Caræ. Idem Petrus subscribebat octo ante annos Concilio, seu mavis Constituto Pauli I. De ejus Successoribus, Romano, qui interfuit Concilio Eugenii II. & Adriano, qui subscribit Concilio Leonis IV. Baronius, & Holstenius mentionem faciunt, ac de Benedicto ejusdem Sedis Antistite per seculum undecimum Ughellus. *MAURINO Episcopo Poli Martii*. De hoc Episcopo nihil compertum habeo præter nomen: est autem collocandus inter quartum hujus Sedis Episcopum Joannem, & quintum Agathum, seu Agathonem, de quibus supra cum Continuatore Ughelli.

21. Petrus Episcopus Carensis.

23. Maurinus Episcopus Polimartii.

LEONE Episcopo Castelli. Castellanos, seu Civitatis Castelli Episcopos reperire non est, nisi post sextum seculum, ea enim urbs e Tiferni ruderibus excitata est. Excidium unius, alteriusque originem Ughellus in quarto Tifernatium Episcopo S. Floro, seu Florio amplectitur: *Oculis ipse hausit*, inquiens, *Tipherni excidium, quod prædabundi Totilæ milites immerenti Civitati intulere: perfugitque ad Herculanum Perusium, ut apud Magistrum salutare inveniret effugium, ut cum servatis Civibus desolatæ deinde Civitati posset usui esse. Itaque quum rabiem exsatiassent Victores, atque alio circumferrent victricia signa, progressus Florius cum iis, qui Perusium perfugerant, Civibus, ex patriæ ruinis parvum excitavit Castellum, unde rediviva postea Civitati indidere nomen antiquo suppresso*: quod & testatur Philippus Ferrarius (13. *Nov. ex monum. Eccl.*

24. Leo Episcopus Castelli.

Tifern.) Hinc postea Episcopi utplurimum Castelli, seu Castellani appellati, tametsi & Tifernates quandoque dictos docent Concilia, ut anno 761. Prædecessor Leonis Bonifacius subscribebat Constituto Pauli, antiquo Tifernatis nomine: sed Stabilis, quem primum post Bonifacium agnovit Ughellus, Concilio Eugenii II. subscribit *Castello Felicitatis*;

25. Sergius Episcopus Ferentinus. & ante eum noster Leo, ut videmus, *Castelli*. *SERGIO Episcopo Ferentini*. Ughellus post Stephanum a Baronio allatum in subscriptionibus Constituti Pauli I. descendit ad Hadrianum, qui Leonis IV. Concilio subscribit: quare noster Sergius dici potest Successor Stephani in Ferentina Cathe-

26. Jordanes Episcopus Signiæ. dra. *JORDANE Episcopo Signiæ*. Signini hujus Episcopi nomen in nostro Codice ob temporis injuriam periit, at servatur in libro Pontificali (*Anast. sect.* 287.) eum quippe cum Andrea Prænestino adhibuit anno 770. Stephanus III., ut moneret Christophorum Primicerium, hujusque filium Sergium Secundicerium, quomodo sibi caverent ab scelesti Desiderii fraudibus, qui Pontificem ipsum dire vexabat: Jordanes igitur hauddubie fuerit, dandusque erit Successor, ni fallor, Joanni, quem Ughellus vidit affuisse Concilio San-

27. Ado Episcopus Hortensis. cti Zachariæ anno 745. *ADONE Episcopo Ortensi*. Non est dubium quin hic Episcopus idem sit, qui anno 761. subscribens Constituto Pauli I. Adam vocatur, Baronio, & Ughel-

28. Ansualdus Episcopus Narniæ. lo cognitus. *ANSUALDO Episcopo Narniæ*. Ughellus ab Willari, qui S. Gregorii II. decreto subscripsit anno 721. ad Stephanum descendit Leonis IV. æqualem inanem Episcopis relinquens Sedem Narniensem: en interim Ansualdus, qui vastam hanc lacunam imminuet.

XI.

29. Nirgotius Episcopus Anagniæ. *NIRGOTIO Episcopo Anagniæ*. Novum, & Anagnina Sedes Antistitem Nirgotium Concilii hujus beneficio acquirit antea ignotum, quem Diptychis suorum Præsulum adjunget post Constantinum, qui subscripsit Pauli Constituto.

30. Agatho Episcopus Sutrinus. *AGATHONE Episcopo Sutri*. Seriem hic annorum magis amplam inter Sutrinos Præsules Gratiosum, & Valerianum reperit, a tempore enim S. Zachariæ, ad Eugenium II.

31. .... anus Episcopus Centumcellarum. nullus memoratur Episcopus ejus Sedis. .....*ANO Episcopo Centumcellarum*. Assequi nullatenus potui exesi hujus nominis principium, ut antiquatæ huic Sedi darem integrum

An-

Antiſtitem, centum viginti poſt annos Martini Succeſſorem, qui anno 649. interfuit Concilio Lateranenſi; cum quippe diuturnum aliud Succeſſorum ſilentium excipit, uſque ad Petrum, qui adeſt Concilio Eugenii II. *THEODORIO Epiſcopo Tiburtinenſi*. Tiburtinum hunc Epiſcopum liber Pontificalis, & ex eo Baronius, Theodoſium appellant, non Theodoricum, ut Ughellus Baronii autoritate abutens. Theodoſius igitur poſt Concilium ſequutus Pontificem Stephanum cum aliis Præſulibus ad S. Petrum Apoſtolorum Principem nudis pedibus, ubi Leontius Scriniarius Actis Concilii ex Ambone lectis populo, deſcendit; una cum Gregorio Silvæ Candidæ, & Euſtratio Albano, *in eodem*, ait liber Pontificalis, *præfata Eccleſia ambone aſcendentes, anathematis obligationem protulerunt, ſi quiſquam præſumat quoquo tempore tranſgredi quidpiam de omnibus, quæ in eodem Concilio ſtatuta ſunt*. Eumdem poſt annos quatuor Stephani Succeſſor Adrianus ſibi metuens a Langobardorum Rege Deſiderio, poſtquam omnia diſpoſuit Romæ, Legatum miſit cum prædicto Euſtratio Albano, & Andrea Præneſtino, ad audaciſſimum Regem: *Factoque in ſcriptis anathematis verbo direxit eidem Regi*, qui, ut proſequitur liber Pontificalis in vita Adriani, *ſuſcepto eodem obligationis verbo per antefatos Epiſcopos, illico cum magna reverentia a Civitate Viterbienſe confuſus ad propria reverſus eſt*. 32. Theodoſius Epiſcopus Tiburtinus.

XII. *PINIO Epiſcopo Tribus Tabernis*. De hoc Epiſcopo nil compertum habeo præter nomen, adeoque ſucceſſiſſe eum video Parvo, qui anno 761. ſubſcribebat Conſtituto Pauli I. De ejus autem Sede, vulgo Ciſterna, ſum loquutus ſuperiori capite. *BONIFA Epiſcopo Privernenſi*. Et de hujus Sede, nunc vulgo Piperno, ibidem egi utpote antiquata. De Bonifa enim, ſeu Bonifacio ante Eleutherium tempore Eugenii II. collocando, nihil ſuppetit. ..... *NINO Epiſcopo Alatrino*. In Catalogo Alatrinorum Præſulum omnium primus occurrit Saturninus, qui Concilio Generali ſexto ſubſcribit anno 680.; non enim ſeptimo ſeculo antiquior eſt ea Sedes. Quare, ni fallor, Saturninus & hic dicebatur, ſupplere tamen exceſam nominis partem propria autoritate non auſim. Quomodocumque appellaretur, Sebaſtiani eſt

33. Pinius Epiſcopus Trium Tabernarum.

34. Bonifa Epiſcopus Privernenſis.

35. ... ninus Epiſcopus Alatrinus.

Successor, qui, ut Baronius, & Ughellus observant, interfuit Concilio Romano sub Zacharia, neque ullus ejus Successor est obvius ante annum 853. sub Leone IV. cujus Concilio adest Leo Alatrinus. *VALERANO Episcopo Trebe*. Hic, ni fallor, successit Grisoni, quinto ex hucusque cognitis Trebiæ Episcopis apud Continuatorem Ughelli, siquidem in Concilio S. Zachariæ subscripsit anno 743. *BONO Episcopo Manturianensi*. Hujus quidem Sedis Episcopus late vagari potest ab anno 769. quum Lateranensi Concilio aderat, versus institutæ suæ Sedis primordia, de nullo enim certo ejus Prædecessore constat, & post Concilium usque ad Successorem ejus Theodosium, qui Concilio Romano interfuit 826. *GREGORIO Episcopo Silvæ Candidæ*. De hoc Episcopo Cardinali loquutus sum nuper una cum Theodosio Tiburtino, cum illo siquidem res ejus gestæ conjunctæ sunt: hic autem notari velim, quod Gregorius iste non est idem, ut putat Baronius, qui Constituto Pauli subscripsit; namque est recentior ordinatione Tiburtino Theodosio, qui successerat Joanni post idem Constitutum.

36. Valeranus Episcopus Trebiæ.

37. Bonus Episcopus Manturianensis.

38. Gregorius Episcopus Silvæ Candidæ.

XIII.

39. Eustratius Episcopus Albanus.

EUSTRATIO Episcopo Albano. Quod nuper de Gregorio ajebam, mirum in modum comprobatur ab Episcopo Cardinali Albano; Constituto enim Pauli subscribebat Leo hujus Prædecessor. Unde liquet, quod Eustratius erat aliquanto junior consecratione, quam Gregorius. Ad Eustratium vero quod spectat, is cum Citonato Episcopo Portuensi, ad quos pertinet consecratio Pontificis, vim a Pseudo-Papa invasore, ejusque fautoribus passi, adstiterunt Georgio Prænestino locum explente Georgii Ostiensis, qui apud Regem Francorum Legati munere fungebatur. Præterea id præstitit post Concilium Lateranense cum Episcopis Silvæ Candidæ, & Tiburtino, quod supra dictum est de Theodosio Tiburtino, quicum, Andrea etiam Prænestino accedente, legationem obiit ad Desiderium Regem. *POTHO Episcopo Nepesino*. Nequicquam Ughellus Baronii autoritate utitur, ut Joannis Nepesini supremum diem ad annum 770. producat, minuta ea literarum O. P. Q. A. interpretatione; nam Pothus inutile id studium eludit, redditque probabiliorem Joannis ætatem, qui subscribit Concilio S. Zachariæ anno 743. nec

40. Pothus Episcopus Nepesinus.

nec veri videtur simile , quod vitam post id temporis septem & viginti annos produxerit; quum præsertim Episcopis aliis , qui S. Zachariæ Concilio aderant , non esset junior. *CIDONATO Episcopo Portuensi*. Citonatum appellat liber Pontificalis, qui eum adfuisse refert ordinationi Pseudo-Papæ a Georgio Prænestino factæ. *ANTONINO Episcopo Cesinæ*, & *JOANNE Episcopo Fentiæ*. Utrumque esse missum ab Archiepiscopo Sergio , cujus erant Suffraganei, testatur Codex; qui Sedium nomina pro barbara illa ætate corrumpit: at Cesinam pro Cæsena videre etiam est in epistola 54. Cod. Carol. & Cæsniam in Embolo epistolæ 31. Cæsenates Episcopos aliquot octavi seculi Ughellus educit ex monumentis ; præ aliis Mancium , quem vixisse putat anno 780. ex quodam sigillo in Archivo Minorum extante gloriatur ab oblivione vindicasse. Huic igitur Mancio dabitur Prædecessor Antoninus noster Claudii Successor , juxta ordinem Ughelli . Rariora is habet nomina Faventinorum Præsulum: nam a Concilio Agathonis anno 680. cui aderat Vitalis , ad Leonem descendit , qui florebat 824. octavum omnino seculum vacuum relinquens . Quamobrem Joannes maximo hinc inde intervallo distans Faventinis restituendus. *STABILINO Episcopo Pensauri*. Fortasse hic successit Andreæ, quem vidit Ughellus apud Baronium anno 743. nullum enim deinceps novit usque ad 820. *MAURO Episcopo Fanensi*. Perinde est de Mauro, cui trium & viginti annorum spatium amplius relinquit, nam ab Amato apud Baronium anno 743. ab eodem Baronio Joannem discit 853.

41. Citonatus Episcopus Portuensis.

42. Antoninus Ep. Cæsenæ.

43. Joannes Episc. Faventiæ.

44. Stabilinus Ep. Pisauren.

45. Maurus Episc. Fanen.

JUVIANO Episcopo Gallis. Ante hunc Juvianum Gallesiæ Sedis Præsulem nullum offendere datum est, neque post eum alium quam Donatum, qui 826. Concilio Romano interfuit Eugenii II.: quare ut de Manturiano ajebam, ita de Gallesii hoc Antistite dicam necesse est : hunc nimirum primum omnium ejus Sedis occurrere. *GEORGIO Episcopo Senogalliæ*. Hic successit Anastasio , qui subscribebat Constituto Pauli anno 761. ut vidit Baronius. *SERGIO Episcopo Ficuclensi*. Sedis hujus nomen excidit; at de ejus antiquitate Rubeus in historia Ravennatensi, unde Ughellus decerpsit sua . Cerviensis hodie dicitur in miraculi cujusdam me-

XIV.
46. Juvianus Ep. Gallesii.

47. Georgius Ep. Senogall.

48. Sergius Episc. Cerviensis.

memoriam, estque Suffraganea Ravennatis. Nec Ficucle, aut Ficocle, ut corrupte noster Codex, sed Ficode, seu Phycode olim appellabatur. Georgium vero ejus Sedis Episcopum nemo hucusque agnovit. *TIBERII Episcopi Ariminensi*. Episcopus hic, æque ignotus omnibus, collocari potest inter Agnellum, qui S. Zachariæ Concilio interfuit, an. 743, & Stephanum, qui subscribit Concilio Leonis IV. 853. Ughello cognitos ex Baronio. *FLORENTINO Episcopo Eugubii*. Hic item duos inter Benenatos Ughello notos ex Annalibus Baronii, primum 721. quem ego non novi, alterum 726. in Concilio Eugenii II. collocabitur. *TEMAURINI Episcopi Orbinii*. Sedes ista plurium Episcoporum indigens, nam sex, & quadraginta supra centum annis altum de iis silentium apud Ughellum occurrit, a Concilio videlicet Agathonis anno 680. celebrato ad Eugenii II. Concilium alterum 826. Temaurinum interim nostro Codici acceptum referet, per Gregorium Presbyterum Legatum suum, in Concilio Lateranensi cum aliis sedentem. *CIDONATO Episcopo Villitriæ*. Et Veliternensium Episcoporum, ut de Eugubinis nuper vidimus, non novit Ughellus nisi Joannem toto seculo octavo, qui Gregorii II. decreto subscripsit anno 721. quare ex nonnullis, qui interciderunt Præsulibus Citonatus jam demum emergit, Diptychorum defectum aliqua ex parte impleturus.

49. Tiberius Ep. Ariminensis.

50. Florentinus Ep. Eugubinus.

51. Temaurinus Ep Urbinas.

52. Cidonatus Ep. Veliternus.

XV. Conclusio.

Jamque, ad Apostolicæ Sedis gloriam, Sediumque Episcopalium ornamentum, quarum Antistites in Venerabili Basilica Salvatoris cum Stephano III. congregati Concilium hoc Lateranense celebrarunt, quod principio Dissertationis sum pollicitus, explesse videor. Quatuor siquidem capitibus amplexus sum partem illam integram Concilii, quam nobis injuria temporum auferre non potuit. Utinam pretiosi adeo monumenti fragmentum aliud me superstite proferatur! Aut enim ipse acquisito jure interpres fiam, aut eruditum Scriptorem aliquem de veteri præsertim disciplina differentem auscultabo. Equidem, quod præstare potui de hac re, super reliquis in hoc fragmento enarratis, in Præfatione indicavi nonnulla, quæ instar argumenti erunt dicendorum, siquando fragmentum aliud Concilii ejusdem Patriarchalis in lucem pro-

prodeat. Cæterum post Episcopos, de more considebant Presbyteri Cardinales, qui suos Titulos, ut sæpe aliis in Conciliis factum videmus, siluerunt. Quum autem fere omnes subscripserint ante annos octo S. Pauli Constituto, eosdem tenere non est difficile. Archipresbyter nempe *Gregorius* erat tituli S. Balbinæ, nisi forte ei successerat alter Gregorius tituli S. Anastasiæ, qui sub Paulo subscribebat tertio loco; nam annis quatuor, & viginti ante hoc Concilium idem Gregorius Archipresbyter, nempe Presbyteris aliis senior, intererat Concilio S. Zachariæ. *Theophi*, seu *Teophilus* tituli Sanctæ Sabinæ. *Eustachius*, qui Eustochius in Constituto Pauli, tituli incerti. *Clemens* tit. S. Anastasiæ. *Donatus* tit. Sancti Sixti. *Armogenius*, qui Hermogenes in Constituto Pauli nuncupatur, tit. S. Priscæ. Duo reliqui juniores aliis *Theophilactus*, & *Theodosius*, quia posteriores laudato Constituto Pauli, titulum nobis incertum habuerunt. Post Presbyteros adstabat (quod solenne erat Diaconorum in Concilio) Archidiaconus Anastasius, Successor nimirum Petri qui subscripsit Constituto Pauli. De ceteris Concilio adstantibus nihil mea interest dicere; nisi forte sicui videretur novum Cœnobia Græcorum Romæ audire. Nam præter conditum a S. Paulo in domo propria juxta Anastasium hodie juris Sanctimonialium S. Silvestri in Capite, narrat Cardinal. Baronius ex Areopagiticis Hilduini, quod Stephanus e Francia redux ædificare cœpit monasterium S. Dionysii, a fratre postea Paulo consummatum, qui *velut a fratre Prædecessore jussus fuerat, famulatores Domini natione Græcos inibi constituit, & idem monasterium ad SS. Martyres in Schola Græcorum appellari fecit*. Cætera ex ordine Romano satis liquent, ad congregatos nimirum Patres, Episcopos, & Presbyteros considentes, Diaconosque, Religiosos, ac Laicos adstantes, quod spectat. Baron. an.754.

FINIS.

IN-

INDEX.

Numeri, quibus præmittitur litera P, ſunt marginales Præfationis; reliqui omnes, paginarum.

A

B, in

B

C

D

E

Erlul-

H

I

L

M

Ma-

R

S

T

Tilpi-

Pag.	lin.	ERRATA.	CORRIGE.
8.	15.	Lareranensis	Lateranensis
63.	6.	*Jovano*	*Jurano*
76.	4.	quis credat.	quis credat?
77.	36.	sancto huic	sancto hoc
78.	27.	æqum	æquum
93.	ult.	Concliis	Conciliis

